

Trafikutskottets betänkande 2023/24:TU16

Digitaliserings- och postfrågor

Sammanfattning

Utskottet ställer sig bakom regeringens förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning och lag om ändring i lagen om den offentliga sektorns tillgänglighetsförordning av data. Regeringens lagförslag innehåller bl.a. bestämmelser om tillsyn av företag som förmedlar data och av fysiska och juridiska personer som vidareutnyttjar skyddade data enligt EU:s dataförvaltningsförordning. Den nya lagen och övriga ändringar föreslås träda i kraft den 2 augusti 2024.

Utskottet föreslår vidare att riksdagen lägger regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om digitala tjänster till privatpersoner till handlingarna. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer i granskningsrapporten Digitala tjänster till privatpersoner – stora utvecklingsmöjligheter för statliga myndigheter.

Utskottet föreslår också att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om digitaliserings- och postfrågor från allmänna motionstiden 2023/24, bl.a. med hänvisning till vidtagna åtgärder och pågående arbete. Motionsyrkandena handlar bl.a. om digital delaktighet, digitalisering i offentlig verksamhet, artificiell intelligens, tillgång till elektronisk kommunikation och postfrågor.

I betänkandet finns 28 reservationer (S, SD, V, C, MP).

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:73 Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning.

Skrivelse 2023/24:7 Riksrevisionens rapport om digitala tjänster till privatpersoner.

3 yrkanden i en följdmotion.

Cirka 100 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	8
Ärendet och dess beredning.....	8
Utskottets överväganden.....	10
Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning	10
Digitaliseringspolitikens mål	15
Digital delaktighet	17
Digitalisering i offentlig verksamhet	21
Digital autentisering	33
Artificiell intelligens.....	38
Kompetens.....	45
Nordiskt samarbete.....	48
Tillgång till elektronisk kommunikation	50
Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet.....	61
Mobiltäckningen längs järnvägsnätet	63
Robusta och säkra kommunikationer.....	65
Samarbete med rättsvärdande myndigheter	71
Postservice i hela landet	75
Samdistribution och fastighetsboxar	78
Vissa postala konkurrensfrågor	81
Reservationer	84
1. Digitaliseringspolitikens mål, punkt 2 (S)	84
2. Digital delaktighet, punkt 3 (SD).....	84
3. Digital delaktighet, punkt 3 (MP).....	85
4. Digitalisering i offentlig verksamhet, punkt 4 (S)	86
5. Digitalisering i offentlig verksamhet, punkt 4 (SD)	87
6. Digitalisering i offentlig verksamhet, punkt 4 (C).....	88
7. Digital autentisering, punkt 5 (S).....	89
8. Digital autentisering, punkt 5 (C).....	90
9. Artificiell intelligens, punkt 6 (S).....	91
10. Artificiell intelligens, punkt 6 (SD)	92
11. Artificiell intelligens, punkt 6 (V)	94
12. Artificiell intelligens, punkt 6 (MP)	95
13. Kompetens, punkt 7 (S).....	96
14. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (S).....	96
15. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (SD).....	97
16. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (C)	99
17. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (MP)	100
18. Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet, punkt 10 (S).....	101
19. Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet, punkt 10 (SD)	101
20. Mobiltäckningen längs järnvägsnätet, punkt 11 (SD).....	102
21. Mobiltäckningen längs järnvägsnätet, punkt 11 (MP)	102
22. Robusta och säkra kommunikationer, punkt 12 (S).....	103
23. Robusta och säkra kommunikationer, punkt 12 (MP)	103
24. Postservice i hela landet, punkt 14 (S).....	104
25. Postservice i hela landet, punkt 14 (SD).....	105
26. Postservice i hela landet, punkt 14 (C)	105
27. Samdistribution och fastighetsboxar, punkt 15 (C)	106

28. Vissa postala konkurrensfrågor, punkt 16 (C)	107
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	108
Proposition 2023/24:73	108
Skrivelse 2023/24:7	108
Följdmotionen	108
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	108
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	119

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning.

2. förslag till lag om ändring i lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:73 punkterna 1 och 2.

2. Digitaliseringspolitikens mål

Riksdagen avslår motion

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 1.

Reservation 1 (S)

3. Digital delaktighet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:1516 av Jessica Rodén (S),

2023/24:1914 av Magnus Manhammar (S),

2023/24:2071 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 3,

2023/24:2611 av Kerstin Lundgren m.fl. (C),

2023/24:2649 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 3 och

2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 9, 10 och 12.

Reservation 2 (SD)

Reservation 3 (MP)

4. Digitalisering i offentlig verksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8,

2023/24:1786 av Rickard Nordin (C),

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1, 2 och 4,

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 38,

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 7 och 8 samt

2023/24:2748 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 1–3 och

lägger skrivelse 2023/24:7 till handlingarna.

Reservation 4 (S)

Reservation 5 (SD)

Reservation 6 (C)

5. Digital autentisering

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:936 av Dzenan Cisija (S),

2023/24:939 av Dzenan Cisija (S),
2023/24:1006 av Caroline Helmersson Olsson (S) yrkandena 1–4,
2023/24:1335 av Denis Begic (S),
2023/24:1928 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S),
2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 8 och
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 11 och 12.

Reservation 7 (S)

Reservation 8 (C)

6. Artificiell intelligens

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:413 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 33,
2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 13,
2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9,
2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD) yrkandena 1–4, 6, 7, 10 och 14,
2023/24:1337 av Denis Begic (S) yrkandena 1–4,
2023/24:1543 av Joakim Järrebring (S),
2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 4,
2023/24:1927 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S),
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 6,
2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 8,
2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 61,
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 9 och
2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 170.

Reservation 9 (S)

Reservation 10 (SD)

Reservation 11 (V)

Reservation 12 (MP)

7. Kompetens

Riksdagen avslår motion

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 5.

Reservation 13 (S)

8. Nordiskt samarbete

Riksdagen avslår motion

2023/24:804 av Per-Arne Håkansson och Ewa Pihl Krabbe (båda S).

9. Tillgång till elektronisk kommunikation

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD),
2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 1, 2, 13 och 14,
2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,
2023/24:669 av Markus Selin (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1248 av Martina Johansson och Niels Paarup-Petersen (båda C) yrkandena 1–3,
 2023/24:1827 av Monica Haider (S),
 2023/24:2029 av Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S),
 2023/24:2102 av Thomas Ragnarsson (M),
 2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25,
 2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 29,
 2023/24:2493 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 2,
 2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 2 och 3 samt
 2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 11.

Reservation 14 (S)

Reservation 15 (SD)

Reservation 16 (C)

Reservation 17 (MP)

10. Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 12 och
 2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 6.

Reservation 18 (S)

Reservation 19 (SD)

11. Mobiltäckningen längs järnvägsnätet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:400 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 58 och
 2023/24:928 av Elin Söderberg m.fl. (MP).

Reservation 20 (SD)

Reservation 21 (MP)

12. Robusta och säkra kommunikationer

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26 och
 2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 4.

Reservation 22 (S)

Reservation 23 (MP)

13. Samarbete med rättsvårdande myndigheter

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:950 av Anna-Belle Strömberg och Peder Björk (båda S) och
 2023/24:1683 av Eric Westroth (SD).

14. Postservice i hela landet

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9,
 2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 68 och

2023/24:2625 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 53.

Reservation 24 (S)

Reservation 25 (SD)

Reservation 26 (C)

15. Samdistribution och fastighetsboxar

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:788 av Mirja Räihä (S) och

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 69.

Reservation 27 (C)

16. Vissa postala konkurrensfrågor

Riksdagen avslår motion

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkandena 70–72.

Reservation 28 (C)

Stockholm den 30 maj 2024

På trafikutskottets vägnar

Ulrika Heie

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Ulrika Heie (C), Gunilla Svantorp (S), Maria Stockhaus (M), Mattias Ottosson (S), Sten Bergheden (M), Kadir Kasirga (S), Helena Gellerman (L), Carina Ödebrink (S), Ann-Sofie Lifvenhage (M), Linda W Snecker (V), Magnus Oscarsson (KD), Oskar Svärd (M), Linus Lakso (MP), Johanna Rantsi (M), Patrik Jönsson (SD), Zara Leghissa (S) och Rashid Farivar (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition (2023/24:73) Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning, regeringens skrivelse 2023/24:7 Riksrevisionens rapport om digitala tjänster till privatpersoner och 3 yrkanden i en följdmotion samt 95 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24 om digitaliserings- och postfrågor. Regeringens lagförslag finns i bilaga 1 och motionsförslagen finns i bilaga 2.

Hösten 2023 anordnade utskottet ett offentligt sammanträde på temat artificiell intelligens (2023/24:RFR5). AI-kommissionen informerade utskottet om sitt arbete vid utskottets sammanträde den 14 mars 2024. Vidare träffade företrädare för utskottet Postfinansieringsutredningen den 6 februari 2024. I maj 2024 informerade Tech Sverige utskottet om sitt arbete.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen en ny lag som kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/868 av den 30 maj 2022 om europeisk dataförvaltning och om ändring av förordning (EU) 2018/1724 (dataförvaltningsakten). Lagen innehåller bl.a. bestämmelser om tillsyn av företag som förmedlar data och av fysiska och juridiska personer som vidareutnyttjar skyddade data enligt EU:s dataförvaltningsförordning. Vidare föreslås kompletterande bestämmelser om tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande enligt EU:s dataförvaltningsförordning i lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data. Genom lagändringarna införs bl.a. bestämmelser om handläggningstiden i ärenden om tillgängliggörande av skyddade data för vidare utnyttjande och bemyndiganden för regeringen att utse behöriga organ och meddela föreskrifter om avgifter vid tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande.

Den nya lagen och övriga ändringar föreslås träda i kraft den 2 augusti 2024.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer i granskningsrapporten Digitala tjänster till privatpersoner – stora utvecklingsmöjligheter för statliga myndigheter (RiR 2023:6). Riksrevisionen har granskat om statens insatser för att utveckla myndigheternas digitala tjänster riktade till privatpersoner har varit tillräckligt

effektiva. Riksrevisionens övergripande slutsats är att statens insatser för att utveckla myndigheternas digitala tjänster inte har varit tillräckligt effektiva, att de största hindren för den fortsatta utvecklingen finns på systemnivå och att det krävs åtgärder från regeringen. Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och instämmer delvis i de redovisade iakttagelserna. Rapporten utgör ett viktigt bidrag i det fortsatta arbetet med att utveckla myndigheternas digitala tjänster riktade till privatpersoner.

I och med denna skrivelse anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Utskottets överväganden

Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning och regeringens förslag till ändringar i lagen om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data.

Propositionen

EU-lagstiftning på digitaliseringsområdet

I februari 2020 presenterade EU-kommissionen en datastrategi för EU som innehåller förslag till åtgärder som syftar till att göra EU till den mest attraktiva, säkraste, mest dynamiska och mest snabbväxande datadrivna ekonomin i världen. Tanken är att Europa genom bättre användning av data som resurs ska förbättra beslutsfattandet och livskvaliteten för samtliga medborgare. EU:s datastrategi tar upp ett antal åtgärder och investeringar som behöver genomföras under kommande år för att uppnå de mål som sätts upp i meddelandet och stärka Europas internationella konkurrenskraft inom bl.a. artificiell intelligens (AI) och annan digital innovation. Kommissionens mål är att skapa ett gemensamt europeiskt dataområde och en fungerande och säker inre marknad för data.

Lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data, i fortsättningen öppna datalagen, genomför det öppna datadirektivet. Lagen syftar till att främja den offentliga sektorns tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande, särskilt i form av öppna data, under förutsättning att krav på informationssäkerhet och skydd av personuppgifter kan upprätthållas och att det inte innebär risker för Sveriges säkerhet. Öppna datadirektivet ger inte någon en rätt att få tillgång till data utan är tillämplig när någon i ett konkret fall har rätt att få tillgång till data enligt någon annan lag eller förordning.

EU:s dataförvaltningsförordning började tillämpas den 23 september 2023 och är den första EU-förordning som har sin grund i EU:s datastrategi. Förordningen syftar till att förbättra villkoren för datadelning på den inre marknaden genom att skapa en harmoniserad ram för utbyte av data och föreskriva vissa grundläggande krav på dataförvaltning, med särskild omsorg om att underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna. Förordningen innehåller vidare villkor och ramar för vidareutnyttjande av skyddade data som innehas av offentliga myndigheter. Det finns även bestämmelser om anmälan av och tillsyn över tillhandahållandet av dataförmedlingstjänster, om krav på

att medlemsstaterna utser behöriga organ och myndigheter samt om sanktioner och överprövning.

Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning

I propositionen föreslår regeringen en ny lag som kompletterar dataförvaltningsförordningen.

Regeringen bedömer att de bestämmelser som behövs för att komplettera EU:s dataförvaltningsförordnings reglering av vidareutnyttjande av skyddade data bör införas i öppna datalagen eftersom reglerna har det gemensamt att de bl.a. reglerar vidareutnyttjande av data som tillhandahålls av den offentliga sektorn.

När det gäller tillämpningsområdet för bestämmelserna om tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande gör regeringen bedömningen att bestämmelsen endast ska tillämpas av myndigheter, dock inte av kultur- eller utbildningsinstitutioner. Regeringen framför bl.a. att bestämmelserna om vidareutnyttjande av skyddade data i EU:s dataförvaltningsförordning endast ska tillämpas av myndigheter, inte av offentliga företag, public service-bolag eller kultur- och utbildningsinstitutioner och det bör därför enligt regeringens mening införas en bestämmelse i öppna datalagen som förtydligar vilka subjekt som träffas av de kompletterande bestämmelserna om vidareutnyttjande av skyddade data enligt EU:s dataförvaltningsförordning.

Regeringen bedömer att det i öppna datalagen bör införas en hänvisning till definitionen av skyddade data i EU:s dataförvaltningsförordning och att en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande enligt öppna datalagen även ska omfatta skyddade data enligt EU:s dataförvaltningsförordning. Med skyddade data ska avses data som innehas av myndigheter och som är skyddade på grund av

- insynsskydd för kommersiella uppgifter, inklusive affärs, yrkes- och företagshemligheter,
- insynsskydd för statistiska uppgifter,
- skydd av tredje parts immateriella rättigheter, eller
- skydd av personuppgifter, i den mån sådana uppgifter faller utanför tillämpningsområdet för öppna datadirektivet.

Regeringen framhåller att de kompletterande bestämmelserna om vidareutnyttjande av skyddade data inte ska påverka tillämpningen av bestämmelser i någon annan lag eller förordning som ger någon rätt att få tillgång till skyddade data, som begränsar en sådan rätt eller som innebär mer långtgående krav på tillgängliggörande av skyddade data.

I propositionen föreslår regeringen att bestämmelserna om tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande ska tillämpas när någon som har rätt att få tillgång till skyddade data enligt någon annan lag eller förordning begär att dessa data ska tillgängliggöras för vidareutnyttjande. Bestämmelserna ska också tillämpas när en myndighet på eget initiativ

tillgängliggör skyddade data som omfattas av lagen för att de ska kunna vidareutnyttjas.

Regeringen föreslår att exklusiva avtal om vidareutnyttjande av skyddade data ska vara förbjudna om det inte är tillåtet enligt EU:s dataförvaltningsförordning. En myndighet som tillgängliggör skyddade data för vidareutnyttjande ska ställa upp villkor för vidareutnyttjandet i enlighet med artikel 5 i EU:s dataförvaltningsförordning. Av artikeln följer bl.a. att tillgängliggörande myndigheter ska säkerställa att uppgifternas skyddade karaktär bevaras och att myndigheten för att göra det kan föreskriva vissa krav enligt artikeln.

I propositionen föreslår regeringen också att en myndighet som har överfört skyddade data till en vidareutnyttjare som avser att överföra dessa till ett tredjeland ska anmäla överträdelser av EU:s dataförvaltningsförordnings villkor för tredjelandsöverföringar som vidareutnyttjaren har gjort sig skyldig till. Anmälan ska göras till den behöriga myndigheten för dataförmedlingstjänster och dataaltruismorganisationer. Regeringen anser att en anmälan bl.a. bör innehålla de uppgifter om överträdelserna som den behöriga myndigheten behöver för att kunna besluta om sanktioner.

I propositionen föreslås vidare att myndigheter som tillåter vidareutnyttjande av skyddade data ska få ta ut en avgift av vidareutnyttjaren för tillhandahållandet av skyddade data. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om avgiften.

Vidare anser regeringen att handläggningstiden för ärenden som avser en begäran om tillgängliggörande av skyddade data för vidareutnyttjande ska uppgå till högst åtta veckor. Vid omfattande och komplicerade begäranden om vidareutnyttjande får handläggningstiden förlängas med ytterligare fyra veckor.

I propositionen framför regeringen att den myndighet som regeringen bestämmer ska vara gemensam informationspunkt enligt EU:s dataförvaltningsförordning. Myndigheter som tillgängliggör skyddade data för vidareutnyttjande ska informera den gemensamma informationspunkten om vilka data de har tillgängliggjort. Det ska vidare införas nationella bestämmelser om dataförmedlingstjänster och dataaltruismorganisationer. Ord och uttryck i den nationella lagstiftningen ska ha samma betydelse som i EU:s dataförvaltningsförordning. Den myndighet som regeringen bestämmer ska vara tillsynsmyndighet. Tillsynsmyndigheten ska vara behörig myndighet för leverantörer av dataförmedlingstjänster och dataaltruismorganisationer.

Tillsyn och sanktionsavgift

Regeringen föreslår att tillsynsmyndigheten ska få meddela de förelägganden som behövs för att EU:s dataförvaltningsförordning, lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning eller de föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen ska följas. Förelägganden enligt artikel 14 i EU:s dataförvaltningsförordning, som riktar sig mot

leverantörer av dataförmedlingstjänster, ska få förenas med vite. Vidare föreslår regeringen att tillsynsmyndigheten ska kunna utfärda en varning till leverantörer av dataförmedlingstjänster för överträdelse av anmälnings-skyldigheten, villkoren för tillhandahållande av dataförmedlingstjänster, och villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till ett tredjeland. Tillsynsmyndigheten ska vidare kunna utfärda en varning till en fysisk eller juridisk person för överträdelse av villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till ett tredjeland. Tillsynsmyndigheten ska också kunna utfärda en varning till en erkänd dataaltruismorganisation för överträdelse mot villkoren för registrering samt villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till ett tredjeland.

Regeringen föreslår att tillsynsmyndigheten ska besluta att ta ut en sanktionsavgift från en leverantör av dataförmedlingstjänster för överträdelse av anmälnings-skyldigheten, villkoren för tillhandahållande och villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till ett tredjeland. Tillsyns-myndigheten ska också få besluta att ta ut en sanktionsavgift från en vidareutnyttjare för överträdelse av villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till ett tredjeland. Om det kan anses tillräckligt får tillsynsmyndigheten i stället för att besluta att ta ut en sanktionsavgift meddela en varning. En sanktionsavgift ska inte få beslutas om överträdelsen omfattas av ett föreläggande om vite och överträdelsen ligger till grund för en ansökan om utdömmande av vitet.

Sanktionsavgiften ska uppgå till lägst 5 000 kronor och högst 10 000 000 kronor. När avgiftens storlek bestäms ska hänsyn tas till överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet, åtgärder som har vidtagits för att begränsa eller avhjälpa den skada som överträdelsen har orsakat, tidigare överträdelse, de ekonomiska vinster som har gjorts eller de förluster som har undvikits till följd av överträdelsen, samt andra försvårande eller förmildrande om-ständigheter. Tillsynsmyndigheten ska kunna avstå från att ta ut avgiften helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

Regeringen anser att en sanktionsavgift endast ska få beslutas om den som avgiften ska tas ut av har fått tillfälle att yttra sig inom två år från det att överträdelsen ägde rum. Ett beslut om sanktionsavgift ska delges. Sanktionsavgiften ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften fick laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet. Om sanktionsavgiften inte betalas i tid, ska den lämnas in för indrivning. En beslutad sanktionsavgift ska falla bort till den del beslutet om av giften inte har verkställts inom fem år från det att beslutet fick laga kraft. Sanktionsavgiften ska tillfalla staten.

Informationsutbyte och sekretess

Regeringen föreslår vidare att tillsynsmyndigheten, när den bedriver tillsyn, ska kunna utbyta information med andra myndigheter. Även andra

myndigheter, som regeringen ska få bestämma, ska kunna utbyta information med tillsynsmyndigheten för att myndigheterna ska kunna bedriva tillsyn.

Avgifter

I propositionen föreslår regeringen även att tillsynsmyndigheten ska få ta ut avgifter för anmälan, registerhållning och tillsyn av leverantörer av dataförmedlingstjänster. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om avgifterna för anmälningsförfarandet, registerhållningen och tillsynen av leverantörer av dataförmedlingstjänster.

Överklagande av beslut

Den behöriga myndighetens beslut enligt EU:s dataförvaltningsförordning och kompletteringslagen ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammarrätt.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen anser att den föreslagna lagen med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning och övriga lagändringar ska träda i kraft den 2 augusti 2024.

Konsekvenser

Förslagen innebär enligt regeringen inte några skyldigheter för myndigheter att tillgängliggöra skyddade data enligt EU:s dataförvaltningsförordning. Flera myndigheter får dock med anledning av förslagen nya permanenta uppgifter som kommer att medföra en ökad arbetsbörda. Det handlar om de myndigheter som utses till behöriga organ, tillsynsmyndigheten, som även ska vara behörig myndighet, samt den myndighet som ska tillhandahålla den gemensamma informationspunkten. De nya uppgifterna kommer som huvudregel att finansieras genom ökade anslag. Tillsynsmyndighetens uppgifter att hantera anmälningar, registerhållning och tillsyn över leverantörer av dataförmedlingstjänster kom mer dock att avgiftsfinansieras.

Förslagen leder enligt propositionen till något ökade kostnader för domstolarna. Kostnadsökningarna bedöms dock inte vara större än att de kan hanteras inom befintliga ekonomiska ramar. Förslagen innebär inte några konsekvenser för företagen, eftersom det för närvarande inte finns någon etablerad marknad för vidareutnyttjande av skyddade data, dataförmedling eller dataaltruism. Förslagen bedöms inte heller på kort sikt innebära några samhällsekonomiska konsekvenser.

Utskottets ställningstagande

EU:s dataförvaltningsförordning kommer enligt Europeiska kommissionen att förbättra den inre marknaden för data, och de nu föreslagna kompletterande nationella bestämmelserna till förordningen kommer enligt regeringen att bidra till att uppfylla målet med förordningen.

Utskottet konstaterar att det inte har väckts några följdmotioner med anledning av regeringens lagförslag. Av de skäl som anges i propositionen anser utskottet att riksdagen bör anta regeringens förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning och lag om ändring i lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data. Därmed tillstyrker utskottet regeringens proposition.

Digitaliseringspolitikens mål

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om digitaliseringspolitikens mål. Utskottet framhåller betydelsen av att regeringen fortsätter att vidta åtgärder för att bidra till att målet om att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter ska kunna fullbordas.

Jämför reservation 1 (S).

Motionen

I kommittémotion 2023/24:2626 anför Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 1 att målet för digitaliseringspolitiken bör vässas till att Sverige också ska vara bäst i världen på att utveckla digitaliseringens möjligheter. Motionärerna framhåller bl.a. att elektronisk kommunikation ska vara effektiv, säker och robust samt tillgodose användarnas behov.

Bakgrund

Det nuvarande målet för digitaliseringspolitiken beslutades i december 2011 och lyder att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter (prop. 2011/12:1 utg.omr. 22, bet. 2011/12:TU1, rskr. 2011/12:87). Under detta mål finns följande två delmål:

- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband (prop. 2009/10:193, bet. 2009/10:TU18, rskr. 2009/10:297).
- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses

av marknaden (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22) framför regeringen att teknikutvecklingen fortfarande är snabb och användningen av digital teknik och data fortsätter att vara en central drivkraft för ökad produktivitet och ekonomisk tillväxt. Teknikens omfattande konsekvenser innebär att digitaliseringspolitiken blir alltmer sammanflätad med andra politikområden som t.ex. geopolitik, handelspolitik och säkerhetspolitik. Även om många länder investerar offensivt i forskning, utveckling och innovationer presterar Sverige alltså över snittet i EU och rankas fortfarande högt i internationella mätningar av digitalisering. Användningen av digital teknik och digital omställning är kritiska faktorer för Sveriges konkurrenskraft och en hållbar samhällsutveckling. Sverige placerar sig högt när det kommer till att använda digitaliseringens möjligheter men efter ledande länder som Danmark och Finland, särskilt när det gäller digitalisering inom den offentliga förvaltningen.

År 2022 fattade EU beslut om en färdväg mot en digital omställning inom unionen fram till 2030. Beslutet innehåller bl.a. tolv uppföljningsbara mål inom fyra områden: digital kompetens, digitala infrastrukturer, näringslivets digitala omställning och digitalisering av offentliga tjänster. För att följa upp utvecklingen ska medlemsstaterna vartannat år redovisa sin färdplan för att nå målen och det framgår av Sveriges redovisning från oktober 2023 att Sverige bidrar till att nå EU:s mål för det digitala decenniet och också till EU:s vision om digital omställning. Regeringen framhåller att Sverige är ett digitalt moget land och har en digitalt mogen befolkning samt en lång historia av tillgång till bra uppkoppling.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat förslag om digitaliseringspolitikens mål, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå motionsyrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det nuvarande målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. År 2022 fattade också EU beslut om en färdväg mot en digital omställning inom unionen fram till 2030. Utskottet noterar även att regeringen i budgetpropositionen för 2024 pekar på att Sverige trots att många länder investerar offensivt i forskning, utveckling och innovationer alltså presterar över snittet i EU och fortfarande rankas högt i internationella mätningar av digitalisering. Utskottet anser att detta är mycket positivt. Utskottet instämmer vidare i det som regeringen lyfter fram om att användningen av digital teknik och digital omställning är kritiska faktorer för

Sveriges konkurrenskraft och en hållbar samhällsutveckling och vill framhålla betydelsen av att regeringen fortsätter att vidta åtgärder för att bidra till att målet om att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter ska kunna fullbordas.

Därmed anser inte utskottet att det finns anledning att vidta något initiativ med anledning av motionsförslaget om att ändra det nu gällande målet för digitaliseringspolitiken. Utskottet avstyrker därför motion 2023/24:2626 (S) yrkande 1.

Digital delaktighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om digital delaktighet. Utskottet konstaterar att den digitala delaktigheten i Sverige är relativt hög men förutsätter samtidigt att arbetet med att skapa digital delaktighet har hög prioritet för regeringen.

Jämför reservation 2 (SD) och 3 (MP).

Motionerna

Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) anför i kommittémotionerna 2023/24:2071 yrkande 3 och 2023/24:2649 yrkande 3 att det bör tas fram en handlingsplan för att minska det digitala utanförskapet.

Ulrika Westerlund m.fl. (MP) anför i kommittémotion 2023/24:2705 yrkande 9 att man behöver se över hur tekniska lösningar kan erbjudas de som behöver det. I yrkande 10 framför motionärerna att äldre bör ha rätt till digital support. I yrkande 12 lyfter motionärerna Digitaliseringsrådets förslag om vikten av att nå ökad digital jämlikhet.

Jessica Rodén (S) framhåller i motion 2023/24:1516 att det behöver säkerställas att digitaliseringens fördelar även blir tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Magnus Manhammar (S) framhåller i motion 2023/24:1914 behovet av ytterligare arbete för att finna vägar att komma i kontakt med samhällsservice även utan digitala verktyg.

I motion 2023/24:2611 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) framhålls betydelsen av ett statligt ansvarstagande för att bygga bort det digitala utanförskapet.

Bakgrund

Digitaliseringspolitiken är tvärssektoriell och påverkar flera olika delar av samhället såsom arbetsliv, skola, vård och omsorg, transporter samt offentlig förvaltning. Digital tillgänglighet regleras på både nationell och internationell nivå genom olika direktiv, lagar och standarder och har även genererat nya internationella standarder.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr.22) konstaterar regeringen att den digitala delaktigheten i Sverige är fortsatt hög. Regeringen framhåller vidare att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till kommunikationstjänster på likvärdiga villkor och i samma utsträckning som andra. Regeringen påminner om att PTS upphandlar särskilt viktiga kommunikationstjänster om marknaden inte tillgodoser behoven i enlighet med lagen om elektronisk kommunikation. Under 2022 upphandlade PTS fyra samtalsförmedlande tjänster till en total kostnad om ca 84 miljoner kronor. Under 2022 fortsatte Myndigheten för digital förvaltning att utöva tillsyn enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Myndighetens granskning visade att det fanns brister i tillgängligheten och att ingen av de webbplatser som granskades under 2022 uppfyllde samtliga krav enligt den nämnda lagen. Granskningen visade även att de flesta brister åtgärdades efter det att myndigheten påtalat dessa.

Enligt rapporten Svenskarna och internet 2023, som ges ut av Internet stiftelsen, använder 96 procent av befolkningen internet och nästan alla gör det dagligen. De 4 procent som inte använder internet alls tillhör nästan uteslutande de äldsta i vårt samhälle och bland de över 75 år använder 3 av 10 inte internet. Det främsta skälet till att använda internet alltmer sällan är sjukdom eller fysiska nedsättningar. Den snabba teknikutvecklingen är också en utmaning som får många att känna att de inte hänger med och istället börjar avskärma sig från internet alltmer. Bland de som är födda på 60-talet eller senare använder i princip alla internet dagligen.

Enligt Europeiska kommissionens index för digital ekonomi och digitalt samhälle 2022 (DESI 2022) har Sverige hög digital delaktighet jämfört med andra EU-stater när det gäller befolkningens användning av internetjänster.

Sedan 2017 finns en nationell digitaliseringsstrategi som stödjer universell utformning för alla. Strategin följer lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service (DOS-lagen) som trädde i kraft 2019. Lagen ställer krav på att alla offentliga aktörers digitala service, webbplatser och mobila applikationer (appar) ska vara begripliga, robusta, hanterbara och möjliga att uppfatta.

Enligt FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning ska personer med funktionsnedsättning ha tillgång till informations- och kommunikationsteknik och digitala lösningar på lika villkor som andra. För att säkerställa tillgängligheten behöver samhället främja tillgången till digitala lösningar samt identifiera och undanröja hinder för informations- och kommunikationsteknik.

Myndigheten för delaktighet (MFD) ansvarar för att guida samhällets aktörer och främja deras arbete så att fler människor självständigt ska kunna använda de miljöer, produkter och tjänster som erbjuds, inklusive digitala tjänster. I myndighetens rapport Uppföljning av funktionshinderspolitiken 2023 noteras att tillgången till teknik för människor med funktionsnedsättning ökar men är fortfarande inte jämlik. Enligt Statistiska centralbyråns (SCB) undersökning om levnadsförhållanden från 2023 uppgav 2,5 procent av

befolkningen med en funktionsnedsättning att de inte har råd med en dator under 2022, att jämföra med 1,5 procent av befolkningen utan en funktionsnedsättning. Vidare framgår att personer med funktionsnedsättning använder internet i lägre utsträckning än befolkningen i övrigt, och skillnaderna är större vad gäller användningen än tillgången till internet. 2022 uppgav 14 procent av befolkningen med funktionsnedsättning att de inte hade använt internet på sin fritid de senaste 12 månaderna. Motsvarande siffra för befolkningen i övrigt var 4 procent. I uppföljningen framförs att offentliga aktörer behöver fortsätta att förbättra digital tillgänglighet för webbplatser och mobila applikationer. I uppföljningen anges vidare att om artificiell intelligens (AI) används på rätt sätt kan den öka inkluderingen i samhället av personer med funktionsnedsättning.

Post- och telestyrelsen (PTS) har enligt sin instruktion i uppdrag att arbeta för att alla i Sverige ska ha tillgång till bra telefoni, bredband och post. Alla ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter, oavsett funktionsförmåga och förutsättningar. Härutöver har PTS ett särskilt uppdrag att, tillsammans med andra myndigheter, genomföra den svenska funktionshinderspolitiken. För detta får styrelsen ett särskilt anslag och budget för att främja digital delaktighet och inkluderande kommunikationslösningar, med särskilt fokus på personer med funktionsnedsättning och andra utsatta grupper.

PTS har i uppdrag att rapportera om arbetet med uppföljning av funktionshinderspolitiken. Under 2022 utvecklade PTS en konceptuell modell för regeringsuppdraget att göra en systematisk uppföljning av funktionshinderspolitiken inom området digitalisering. PTS har genomfört två uppföljningar enligt modellen. Den första är en nulägesbeskrivning av vilka möjligheter personer med funktionsnedsättning har att ta del av digital kommunikation och digitaliseringens möjligheter i stort. Syftet är att ge PTS en grund att utgå ifrån för uppföljningsarbetet men också att få en samlad bild av vilka datakällor som finns att tillgå för att kunna göra en systematisk uppföljning under den fastslagna perioden. Den andra uppföljningen handlar om vilken kunskap som finns om principen om universell utformning, hur den tillämpas av konsultbolag inom informations- och kommunikationsteknik (IKT) samt i vilken omfattning universell utformning förekommer inom relevanta utbildningar på IKT-området.

Pågående arbete

Av PTS årsredovisning för 2023 framgår att det fortfarande finns betydande utmaningar både vad gäller att analysera orsaker till och förekomst av digital exkludering. PTS pekar på vikten av att arbeta för både mer användbara digitala tjänster som är mindre krångliga och tilltalande och att varje individ har olika utmaningar för att kunna rustas med rätt förutsättningar, som motivation, kompetens, uppkoppling och utrustning. PTS har även tagit fram en utbildning till digital coach i syfte att underlätta för de som vill vägleda andra att komma igång digitalt. Inom området samverkan för digital

delaktighet och digital inkludering finns en myndighetsgemensam webbplats, digin.nu. De ansvariga myndigheterna har tagit fram kunskapshöjande och inspirerande insatser för att driva på och stötta tillgänglighetsarbetet mot universell utformning hos aktörer inom privat och offentlig sektor. Under 2022 slutrapporterades två utbildningsprojekt och sex utvecklingsprojekt som tidigare tilldelats finansiering. Här kan särskilt nämnas tre projekt: Freja e-id, som är en e-legitimation med delad kontroll för de som inte kan eller vill hantera sin e-legitimation på egen hand, Lingsoft, som har tagit fram en tjänst som skapar undertextade webbsändningar med hjälp av taligenkänning samt Transistor, som lanserat produkten T-Talk som erbjuder funktionen tal-till-text och som kan anslutas till bl.a. olika hörhjälpmedel. Lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation (LEK) ställer krav på att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till elektronisk kommunikation på likvärdiga villkor och i samma utsträckning som andra. PTS uppdrag är att bidra till att jämna ut villkoren i den mån personer med funktionsnedsättning inte har likvärdig tillgång. PTS har därför för närvarande fyra upphandlade inkluderande telefonitjänster. Dessa är 118 400, Teletal, Bildtelefoni.net och Texttelefoni.se.

I regeringens skrivelse 2021/22:12 Riksrevisionens rapport om myndigheters service till enskilda som inte kan eller vill vara digitala framhåller regeringen att det är viktigt att myndigheterna har en likvärdig service och tillgänglighet för enskilda, så att dessa kan ta tillvara sina intressen i kontakter med myndigheterna. Regeringen framför att det är angeläget att det finns alternativ till digitala kanaler för enskilda som inte kan eller vill vara digitala.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat frågan om digital delaktighet, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå motionsyrkandena och hänvisade till de omfattande insatserna på området och pågående beredningsarbete. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla vikten av de angelägna frågor som lyfts fram i motionerna och understryka betydelsen av att alla ska kunna ta del av digitaliseringens möjligheter, oavsett funktionsförmåga och förutsättningar. Utskottet vill också särskilt betona att rättigheter och levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning i grunden är en demokratifråga. Enligt utskottets mening kan samhällets digitalisering vara en stor möjlighet för många människor att övervinna hinder för att delta aktivt i samhället. Utskottet är dock samtidigt medvetet om att samhällets digitalisering i stället kan utgöra ytterligare ett hinder för ett delaktigt liv. Utskottet ser därför mycket positivt på det som framgår av redovisningen ovan om att den digitala delaktigheten i

Sverige är relativt hög i jämförelse med övriga EU samt internationellt. Det utesluter dock inte behovet av att ytterligare främja ökad delaktighet särskilt bland äldre och personer med funktionsnedsättning samt de som lever i hushåll med låga inkomster. Utskottet anser därför att de uppdrag som getts till bl.a. PTS för att minska digitalt utanförskap och underlätta vardagen för berörda grupper är mycket angelägna.

Utskottet förutsätter att arbetet med att skapa digital delaktighet har hög prioritet för regeringen och myndigheterna och välkomnar i sammanhanget också det arbete som utförs av regeringen och myndigheterna när det gäller icke-digital service som ska vara tillgänglig för alla medborgare.

Utskottet finner inte att det finns skäl att ta något initiativ med anledning av motionsförslagen och avstyrker därmed motionerna 2023/24:1516 (S), 2023/24:1914 (S), 2023/24:2071 (SD) yrkande 3, 2023/24:2611 (C), 2023/24:2649 (SD) yrkande 3 och 2023/24:2705 (MP) yrkandena 9, 10 och 12.

Digitalisering i offentlig verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelse 2023/24:7 Riksrevisionens rapport om digitala tjänster till privatpersoner till handlingarna och avslår motionsyrkanden om digitalisering i offentlig förvaltning. Utskottet välkomnar att regeringen har vidtagit ett antal åtgärder och tillsatt utredningar för att Sverige ska kunna nå det övergripande digitaliseringsmålet om att vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter liksom målet för digitalisering av den offentliga förvaltningen.

Jämför reservation 4 (S), 5 (SD) och 6 (C).

Riksrevisionens granskning

Bakgrund

Riksrevisionen har granskat om statens insatser för att utveckla myndigheternas digitala tjänster riktade till privatpersoner har varit tillräckligt effektiva. Granskningen är avgränsad till digitala tjänster som syftar till att anmäla eller ansöka om någonting, och som därmed leder till ett ärende hos myndigheten.

Riksrevisionens iakttagelser

Riksrevisionen konstaterar att det i flera olika statliga utredningar har lyfts fram att existerande regelverk försvårar eller direkt hindrar uppfyllandet av de högt uppsatta målen för digitaliseringspolitiken. Riksrevisionen lyfter framför allt fram Digitaliseringsrättsutredningens betänkande Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering (SOU 2018:25) i vilket det redovisas exempel på

hinder för att utveckla förvaltningen i digital riktning. Det handlar bl.a. om rättsliga begränsningar för myndigheter när det gäller åtkomst till uppgifter eller tillgängliggörande av uppgifter, men även sekretessbestämmelser som påverkar effektiviteten av informationsutbyte mellan myndigheter. Riksrevisionen har i samband med sin granskning hittat flera exempel på denna typ av rättsliga hinder. Riksrevisionen menar att hindren för att statens mål ska kunna uppnås är välkända, men att det inte har gjorts tillräckligt för att undanröja dessa.

Riksrevisionen konstaterar att Myndigheten för digital förvaltning (Digg) har fått ett stort antal nya uppdrag i regleringsbrev och genom regeringsbeslut under sin första tid. Enligt Riksrevisionens bedömning visar uppdragens skilda karaktär att regeringens syn på vilken typ av myndighet som Digg ska vara inte är helt konsekvent.

Digg har i uppdrag att bedriva tillsyn enligt lagen (2018:1937) om tillgänglighet till digital offentlig service. Tillsynen ska enligt förordningen (2018:1938) om tillgänglighet till digital offentlig service bedrivas i den utsträckning som Europeiska kommissionen beslutat om i kommissionens genomförandebeslut (EU) 2018/1524 av den 11 oktober 2018 om fastställande av en övervakningsmetod och bestämmelser om medlemsstaternas rapportering i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer. Riksrevisionen konstaterar att Digg hittills inte har bedrivit tillsyn i den utsträckning som kommissionen beslutat. Enligt Riksrevisionen har myndigheten inte heller i tillräckligt stor utsträckning främjat att information och tjänster som tillhandahålls digitalt av den offentliga förvaltningen är tillgängliga för alla oavsett funktionsförmåga, något som följer av 6 § 4 förordningen (2018:1486) med instruktion för Myndigheten för digital förvaltning.

Riksrevisionen konstaterar att Digg sedan 2019 leder arbetet med att utveckla och etablera en digital förvaltningsgemensam infrastruktur, kallad Ena. Infrastrukturen drivs av Digg tillsammans med elva andra myndigheter. Riksrevisionen anser att det finns en otydlighet kring vad Ena ska innehålla och att Digg saknar verktyg för att få myndigheter att ansluta sig till Ena. Vidare anser Riksrevisionen att leveranserna från Ena som rör tjänster riktade till privatpersoner än så länge har varit få, liksom leveranser av andra delar av Ena. Riksrevisionen bedömer att såväl styrningen som finansieringen av Ena har varit ryckig, med många regeringsuppdrag som har avlöst varandra.

Riksrevisionens rekommendationer

Riksrevisionen lämnar följande rekommendationer till regeringen:

- Intensifiera arbetet med att undanröja rättsliga hinder för att utveckla digitala tjänster.
- Klargör den roll som Digg ska ha och säkerställa att styrningen ligger i linje med rollen.

- Förtydliga regeringens förväntningar på myndighetens arbete med tillsyn och främjande inom digital tillgänglighet, styr myndigheten främst genom instruktion och mindre genom regeringsuppdrag och överväg att ge myndigheten föreskriftsrätt inom ramen för Ena.

Skrivelsen

Regeringens bedömning

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och konstaterar att den är ett viktigt bidrag i det kontinuerliga arbetet för att förbättra myndigheternas digitala tjänster riktade till privatpersoner.

Regeringen instämmer delvis i Riksrevisionens iakttagelse att det finns rättsliga hinder som försvårar eller hindrar utvecklingen av digitala tjänster riktade till privatpersoner. I likhet med Riksrevisionen anser regeringen att dessa hinder i huvudsak består av begränsningar i informationsutbytet inom den offentliga förvaltningen samt av olikheter i myndigheternas tolkning och tillämpning av såväl sektorsspecifik som generell lagstiftning, t.ex. sekretesslagstiftningen. Regeringen anser att det är viktigt att undanröja rättsliga hinder som försvårar eller hindrar utvecklingen av digitala tjänster till privatpersoner. Samtidigt behöver arbetet med att undanröja de utmaningar som Riksrevisionen har lyft i fråga om rättsliga hinder hanteras på ett sätt som säkerställer ett bibehållande av integritetsskydd för privatpersoner bibehålls.

Regeringen instämmer delvis i Riksrevisionens iakttagelse att det krävs ett aktivt arbete på systemnivå ovanför den enskilda myndigheten för att uppfylla de högt ställda digitaliseringsmålen. Enligt regeringens uppfattning kan inte längre arbetet med att utveckla digitala tjänster till privatpersoner ses som endast en nationell angelägenhet. Sedan kommissionen antog strategin för en inre digital marknad 2015 (COM (2015) 192) har EU tagit fram och beslutat om ett stort antal rättsakter som rör digitala tjänster inom den offentliga förvaltningen, bl.a. kan nämnas SDG-förordningen. Den gemensamma digitala ingången kommer att vara ett effektivt system för att tillhandahålla digitala offentliga tjänster till privatpersoner.

Regeringen bedömer att det därför i många fall finns synergieffekter och effektivitetsvinster med att så långt som möjligt sammanhållet anpassa nationella insatser till genomförande eller tillämpningen av gällande och kommande EU-lagstiftning. Det innebär att de exempel på rättsliga hinder som har framförts i det betänkande som Riksrevisionen återoppar Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering (SOU 2018:25) i många fall behöver ses över i förhållande till de nya och ändrade EU-rättsliga regelverk som rör samhällets digitalisering.

Regeringen instämmer delvis i Riksrevisionens iakttagelse att Digg förvaltnings roll behöver klargöras och att styrningen ska ligga i linje med denna roll samt att regeringen bör förtydliga förväntningarna på myndigheten i fråga om tillsyn och främjande inom digital tillgänglighet. Det är viktigt att styrningen ger myndigheten förutsättningar att etablera och arbeta med sin

kärnverksamhet. Med hänsyn till den snabba utvecklingen inom digitaliseringsområdet, anser regeringen att det i vissa fall är nödvändigt att komplettera styrningen av myndigheten med uppdrag i regleringsbrev eller genom särskilda utredningsuppdrag. På så sätt kan regeringen dra nytta av möjligheter till EU-finansiering av vissa insatser men även snabbt agera på utmaningar i omvärlden. Eftersom Digg är en relativt nybildad myndighet, anser regeringen att det är angeläget att löpande följa verksamhetsutvecklingen hos myndigheten så att styrningen kan anpassas efter aktuella behov.

Slutligen instämmer regeringen delvis i Riksrevisionens iakttagelse att Digg bör tilldelas föreskriftsrätt inom ramen för arbetet med Ena i syfte att stärka enhetligheten i myndigheternas arbete med digitalisering. Regeringen har gett en utredare i uppdrag att bl.a. överväga hur en möjlig föreskriftsrätt bör fördelas så att det blir en effektiv samordning mellan den sektorsövergripande och den sektorsspecifika nivån i den offentliga förvaltningen.

Regeringens åtgärder

Regeringen anser att det är viktigt att förbättra de rättsliga förutsättningarna för att till fullo nyttja digitaliseringens möjligheter. Digitala tjänster är ett föränderligt område, som dessutom starkt påverkas av den pågående teknikutvecklingen. Det får till följd att det även om ett flertal rättsliga frågeställningar inom området har utretts i många fall finns behov av att ompröva dessa för att de ska passa nu gällande förutsättningar. Vidare påverkas området digitala tjänster också i stor utsträckning av EU-rätten. Ett exempel är det bevisutbyte som ska införas enligt SDG-förordningen. Det kommer att innebära minskad administration för bl.a. privatpersoner eftersom en uppgift endast behöver lämnas en gång till en behörig myndighet och därefter kan återanvändas vid kontakt med andra behöriga myndigheter i andra medlemsstater. En utredare har fått i uppdrag att analysera och vid behov lämna förslag till kompletterande bestämmelser till förordningen.

Sammantaget anser regeringen att det därför finns skäl att avvakta med vissa av de utredningsförslag som bl.a. ges i betänkandet Juridik som stöd för förvaltningens digitalisering. Regeringen arbetar också aktivt med att förbättra förutsättningarna för informationsutbyte mellan myndigheter, vilket är en förutsättning för en fortsatt utveckling av mer individanpassade digitala tjänster.

När det gäller styrningen av Digg anser regeringen att det är angeläget att löpande följa verksamhetsutvecklingen hos myndigheten så att styrningen kan anpassas efter aktuella behov. Regeringen gav därför den 1 december 2022 Statskontoret i uppdrag att utföra en myndighetsanalys av Digg.

I regeringens arbete med uppföljningen av myndigheten, kommer Riksrevisionens rapport och Statskontorets myndighetsanalys att vara viktiga underlag. Regeringen vill i sammanhanget särskilt framhålla att det är viktigt

att flexibiliteten i förhållande till förändringar i omvärlden eller möjligheten till EU-finansiering av vissa insatser inte riskerar att gå förlorade.

Sammantaget bedömer regeringen att de planerade och genomförda åtgärder som redovisats innebär förbättrade förutsättningar för utvecklingen av myndigheternas digitala tjänster riktade till privatpersoner.

I och med denna skrivelse anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Motionerna

I partimotion 2023/24:2457 framför Muharrem Demirok m.fl. (C) i yrkande 38 att myndigheter och kommuner behöver stöttas i sitt arbete med att automatisera sina tillståndsprocesser. Motionärerna anför att det är nödvändigt för att underlätta vardagen för den enskilda företagaren och också skulle kunna möjliggöra mer likvärdiga bedömningar.

I kommittémotion 2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) anför i yrkande 7 att Digg bör främja offentliga aktörers förmåga att dela och nyttiggöra data. I yrkande 8 anser motionärerna att regeringen bör se över om tillgången till data kan öka eftersom det är avgörande för teknikutvecklingen. I kommittémotion 2023/24:2748 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 1 betonar motionärerna vikten av att se till att myndigheter använder sig av användarna i betydligt större utsträckning än i dag när de utvecklar sina digitala tjänster. I yrkande 2 anför att Digg bör styras med kravet att den offentliga förvaltningen ska uppnå målet om ökad nytta av digitalisering för medborgarna vid omvandling av olika samhällstjänster till digitala tjänster. I yrkande 3 begär motionärerna att Digg får de verktyg som krävs för att skapa enhetlighet inom myndigheterna.

Tobias Andersson m.fl. (SD) framhåller i kommittémotion 2023/24:443 yrkande 8 betydelsen av att statliga myndigheter ser till att de är tillgängliga på olika digitala plattformar för att passa så många användare som möjligt. Motionärerna anför att detta bör gälla oavsett var i landet användaren befinner sig och oavsett vilket tekniskt verktyg han eller hon använder för att få internetåtkomst.

I kommittémotion 2023/24:2455 anför Niels Paarup Petersen m.fl. (C) i yrkande 1 att staten bör ta en ledarroll i arbetet för standarder och skapandet av strukturerade data och API:er i svensk offentlig sektor. I yrkande 2 föreslår motionärerna att staten etablerar en gemensam virtuell infrastruktur där data kan lagras säkert och decentraliserat med möjlighet till access från andra myndigheter efter behov. I yrkande 4 framhåller motionärerna att utgångspunkten för offentliga data ska vara att de är öppna.

Rickard Nordin (C) framhåller i motion 2023/24:1786 vikten av öppna offentliga data via licenser som exempelvis Creative Commons.

Bakgrund

Mål och strategier

Regeringens mål för digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är en enklare vardag för medborgare, en öppnare förvaltning som stöder innovation och delaktighet samt högre kvalitet och effektivitet i verksamheten.

År 2017 antog den dåvarande regeringen den då gällande digitaliseringsstrategin: För ett hållbart digitaliserat Sverige – en digitaliseringsstrategi. Denna innehåller riktlinjer för det fortsatta arbetet samt följande fem delmål som ska skapa förutsättningar för en fortsättningsvis långsiktig och hållbar digitalisering till nytta för samhällsutvecklingen och näringslivet:

1. D-kompetens: I Sverige ska alla kunna utveckla och använda sin digitala kompetens.
2. D-trygghet: I Sverige ska de bästa förutsättningarna finnas för att alla på ett säkert sätt ska kunna ta del av, ta ansvar för och ha tillit till det digitala samhället.
3. D-innovation: I Sverige ska de bästa förutsättningarna finnas för att digitalt drivna innovationer ska utvecklas, spridas och användas.
4. D-ledning: I Sverige ska relevant, målmedveten och rättssäker effektivisering och kvalitetsutveckling uppnås genom digitalisering.
5. D-infrastruktur: Hela Sverige bör ha tillgång till infrastruktur som medger snabbt bredband och stabila mobila tjänster och som stöder digitaliseringen.

Ungefär 200 initiativ kopplade till delmålen har genomförts. Det handlar bl.a. om satsningar i statens budget, uppdrag till myndigheter samt förslag och beslut om ny lagstiftning.

Av EU:s policyprogram för det digitala decenniet följer att EU:s mål innebär 100 procent tillgängligt tillhandahållande online av viktiga offentliga tjänster och, när så är relevant, att det är möjligt för medborgare och företag i unionen att interagera online med offentliga förvaltningar.

Av budgetpropositionen för 2024 framgår att användningen av offentliga digitala tjänster fortsätter att öka. Sveriges rankning inom Desis område Digitala offentliga tjänster var en nionde plats 2022, vilket var en sämre placering än föregående år. Sverige har dock enligt mätningen den högsta andelen användare av digitala offentliga tjänster, 93 procent av befolkningen, vilket kan jämföras med EU-genomsnittet om 65 procent.

Digitaliseringsrådet

År 2017 inrättades Digitaliseringsrådet med uppgiften att ge råd och bidra med kunskap för att nå de övergripande målen i digitaliseringspolitiken. Vidare ska Digitaliseringsrådet bidra till bättre samordning av regeringens arbete i allmänna frågor om digitalisering och ett effektivt genomförande och utveckling av regeringens strategiska digitaliseringsarbete. Rådets uppdrag är tidsbegränsat till den 31 december 2026. Under 2019 och 2020 utvärderade

Statskontoret, på regeringens uppdrag, Digitaliseringsrådet och presenterade rapporten Fortsatta former för digitaliseringspolitiken (2020:3). Statskontoret bedömde att Digitaliseringsrådet har förbättrat regeringens förutsättningar att genomföra och utveckla digitaliseringspolitiken.

Myndigheten för digitalförvaltning

Den 1 september 2018 inrättades Digg, som har till uppgift att stödja, samordna och följa upp digitaliseringen inom den offentliga förvaltningen. Enligt förordningen (2018:1486) med instruktion för Myndigheten för digitalförvaltning ska myndigheten samordna och stödja den förvaltningsgemensamma digitaliseringen i syfte att göra den offentliga förvaltningen mer effektiv och ändamålsenlig. Med den offentliga förvaltningen avses i sammanhanget kommuner, regioner och statliga myndigheter med vissa undantag. Myndigheten ansvarar vidare för den förvaltningsgemensamma digitala infrastrukturen. Myndigheten ska också särskilt bistå regeringen med underlag för den offentliga förvaltningen och samhällets digitalisering. I detta ingår att följa upp, analysera och beskriva utvecklingen på området.

Särskilt om data

I oktober 2021 togs det beslut om en svensk datastrategi, Data – en underutnyttjad resurs för Sverige: En strategi för ökad tillgång av data för bl.a. artificiell intelligens och digital innovation. I strategin konstaterade regeringen att god tillgång till data är en allt viktigare förutsättning för innovation, hållbar tillväxt och minskad resursåtgång. Utvecklingen mot allt större dataflöden har skett gradvis genom ökad digitalisering av processer, nya digitala tjänster och spridning av mobila enheter och sensorer som alla genererar ett kontinuerligt flöde av data. Detta har successivt ökat tillgången av data, och efter en gradvis ökning håller ett paradigmskifte på att ske. Detta innebär att data går från att vara en del av stödverksamheten till att inta en central roll i kärnverksamheten. Tillgång till data utgör därför inte bara en drivkraft för utvecklingen inom viktiga samhällsområden som hälsa, tillverkning och hållbarhet utan för utvecklingen av hela världsekonomin. Regeringen understryker att data har blivit en strategisk resurs för utveckling och digital innovation t.ex. för utveckling av AI och därför har kallats bränslet för den digitala ekonomin. Den ökade medvetenheten om dess värde ger goda förutsättningar för en politik som stärker Sveriges konkurrenskraft genom att bättre utnyttja digitala datatillgångar. Sju av tio myndigheter har redovisat de regeringsuppdrag som utgör en del av strategins genomförande.

EU-kommissionen presenterade i februari 2020 en datastrategi för EU som innehåller förslag till åtgärder som syftar till att göra EU till den mest attraktiva, säkraste, mest dynamiska och mest snabbväxande datadrivna ekonomin i världen. Under 2022 trädde också lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data i kraft. EU:s dataförvaltningsförordning började tillämpas den 23 september 2023 och är den första EU-

förordning som har sin grund i EU:s datastrategi. Förordningen syftar till att förbättra villkoren för datadelning på den inre marknaden genom att skapa en harmoniserad ram för utbyte av data och föreskriva vissa grundläggande krav på dataförvaltning, med särskild omsorg om att underlätta samarbetet mellan medlemsstaterna.

Regeringen anför i budgetpropositionen för 2024 att tillgång till data och förmåga att dela data ökar i strategisk betydelse blir allt viktigare för konkurrenskraft och utgör en förutsättning för ny digital teknik. Regeringen pekar även på att det av Desi 2022 framgår att Sverige har förbättrat sin placering inom området öppna data, ett område där Sverige tidigare internationellt sett har haft en sämre placering.

Sveriges dataportal är en gemensam plattform för att göra data till en strategisk resurs för samhällsutmaningar och innovation. Mängden data på dataportal.se har ökat kraftigt till stor del tack vare att SCB börjat tillgängliggöra data via portalen. Omställningen till ett öppet vetenskaps-system, som ska vara fullt ut genomförd senast 2026, innebär att forskningsdata som är ett resultat av forskning som har finansierats med offentliga medel ska göras tillgängligt så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt.

Pågående arbete

Uppdrag till Digg

Digg har även i uppdrag att under perioden 2022–2024 stödja regeringens arbete med att förbättra möjligheterna att digitalisera välfärden genom att identifiera rättsliga hinder för en sådan digitalisering samt utarbeta förslag till anpassning av befintlig reglering eller förslag till ny reglering där sådan saknas. Myndigheten ska även beskriva offentliga aktörers behov av rättsligt stöd. I syfte att bistå med underlag för att utveckla digitaliseringspolitiken har Digg också i uppdrag att lämna en samlad övergripande analys av samhällets digitalisering. Myndigheten ska i sin samlade analys, med hjälp av framtagna indikatorer, följa och beskriva den digitala strukturomvandlingen i samhället.

I mars 2023 beslutade regeringen att Sverige skulle ansluta sig till stadgeprinciperna i Open Data Charter (ODC). ODC är en internationell organisation som verkar för att data från den offentliga förvaltningen ska vara mer öppna och lättillgängliga samtidigt som de enskildas rättigheter tillvaratas. En stadga med sex principer har utvecklats som länder, företag och organisationer kan följa för att utveckla arbetet med, och därmed värdet av, öppna data. Principerna kombinerar förmågor och ambitioner för transparens, inkluderande och ansvarstagande inom offentlig förvaltning där öppna data är nyckelresursen. Regeringen har vidare beslutat att ge i uppdrag åt Digg att ansvara för genomförandet av ODC:s stadga med principer för tillgängliggörande av data. I uppdraget ingår bl.a. att främja tillgången av öppna data som kan bidra till insyn och delaktighet i offentlig förvaltning inklusive

offentliga inköpsdata. Myndigheten ska när uppdraget utförs beakta den svenska handlingsplanen för Open Government Partnership 2023–2025.

Programmet för ett digitalt Europa är ett nytt EU-instrument för perioden 2021–2027 och är till för att stödja den digitala omvandlingen, främst utvecklingen och användningen av ny teknik. Programmet omfattar totalt 7,6 miljarder euro. Digg fick den 17 februari 2022 i uppdrag att ansvara för samordning av programmet. Inom ramen för programmet ska ett nätverk av europeiska digitala innovationshubbar etableras som samordnas av Tillväxtverket (dnr I2021/00794). E-hälsomyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, PTS, Tillväxtverket, Verket för innovationssystem (Vinnova) och Vetenskapsrådet har i uppdrag att delta i samordningsfunktionen.

En gemensam digital ingång till Europa

Den gemensamma digitala ingången (single digital gateway, SDG) ska göra det enklare för privatpersoner och företag inom EU, att få tillgång till relevant information och att utföra tjänster digitalt hos offentliga aktörer inom hela EU. De olika delarna bidrar till att skapa en gränsöverskridande digital infrastruktur. SDG-förordningen ställer ett antal krav på Sverige som medlemsland och behöriga myndigheter bl.a. att tillhandahålla information, förfaranden och hjälp- och problemlösningstjänster, samt bevisutbyte via det tekniska systemet. Digg har utsetts till nationell samordnare för Sverige vilket innebär att myndigheten är en ingång för frågor gentemot EU-kommissionen och samordnar det nationella arbetet med de offentliga aktörer som berörs av SDG-förordningen.

I mars 2023 lämnade regeringen proposition 2022/23:97 till riksdagen med bl.a. förslag till en ny sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör för myndigheter att lämna uppgifter som omfattas av sekretess till en enskild eller till en annan myndighet som har i uppdrag att tekniskt bearbeta eller tekniskt lagra uppgifterna för den uppgiftslämnande myndighetens räkning. En uppgift får dock inte lämnas om det med hänsyn till omständigheterna är olämpligt. Förslagen syftar till att skapa bättre förutsättningar för myndigheter att utkontraktera eller samordna sin it-drift samt att stärka skyddet för de uppgifter som lämnas till en enskild vid utkontraktering av it drift. Riksdagen biföll regeringens förslag och bestämmelserna infördes i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Förvaltningsgemensam digital infrastruktur

Digital infrastruktur är en central del av regeringens digitaliseringspolitik. Syftet med säker digital kommunikation (SDK) är att möjliggöra säkert och effektivt digitalt utbyte av bl.a. känsliga personuppgifter och sekretessbelagd information inom offentlig sektor inklusive privata aktörer som är helt eller delvis offentligt finansierade. Målet är att ersätta informationsutbyte som i dag sker via fax, brev, telefon och andra analoga eller digitala kanaler som

uppfattas som ineffektiva samt kan innebära säkerhetsrisker. SDK bedöms kunna generera samhällsnyttor motsvarande 1 620 miljoner kronor per år. Det handlar om kostnadsbesparingar för minskad handläggningstid, ökad säkerhet samt ökad trygghet för personal. Sedan slutet av 2019 har Digg, tillsammans med flera andra myndigheter, haft i uppdrag att etablera en förvaltningsgemensam digital infrastruktur för informationsutbyte, samt ett nationellt ramverk för grunddata. Återanvändbara byggblock såsom tjänsterna Mina ombud och Mina ärenden gör att tjänster kan bli mer likformiga och innebär att utveckling kan ske snabbare, säkrare och mer effektivt. Arbetet planeras att pågå till 2026.

Digg fick den 16 december 2021 i uppdrag att utveckla och tillhandahålla infrastruktur för säker digital kommunikation i offentlig sektor. Samtidigt fick ett stort antal myndigheter i uppdrag att förbereda sig för anslutning till infrastrukturen. Av uppdraget som redovisades den 29 september 2023 framgår att 53 kommuner, regioner och myndigheter samt en privat aktör var anslutna till SDK i mars 2023. Många organisationer arbetar också med förberedelser för att ansluta. Digg har i samarbete med Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) och Inera AB främjat och stöttat i anslutningen till SDK. Digg fortsätter nu det arbetet i samverkan med SKR. Digg har utvecklat de verksamhetsförmågor och it-komponenter som krävs för att tillhandahålla SDK, bl.a. SDK-adressbok. I redovisningen framförs att Digg har genomfört ett flertal risk- och säkerhetsanalyser för att identifiera brister och risker för SDK med fokus på att SDK ska möjliggöra ett säkert informationsutbyte mellan deltagarorganisationerna. Utifrån dessa analyser arbetar Digg med åtgärder. Säkerhetsarbetet behöver fortsatt prioriteras högt när SDK är i förvaltning eftersom funktionaliteten och användningen förväntas öka.

Särskilt om API:er

Ett applikationsprogrammeringsgränssnitt (application programming interface, API) är en uppsättning definitioner och protokoll för att bygga och integrera applikationsprogramvara. Representational State Transfer (REST) är en arkitekturstil som bygger på vanliga internetstandarder och möjliggör interaktion med andra webbtjänster. För att den offentliga sektorn ska kunna bidra till utvecklingen av en förvaltningsgemensam digital infrastruktur som främjar innovation och bred samhällsnytta genom bättre förutsättningar för en effektiv datadelning och dataanvändning, är utvecklingen av API:er en central fråga. Att använda vedertagna, gemensamma, väl beskrivna standarder underlättar både för verksamheter som ska producera API:er och för konsumenterna som ska använda dem. För att främja detta har ett arbete påbörjats med att ta fram olika stöd för API-hantering. Sveriges dataportal är en nationell, förvaltningsgemensam infrastruktur för datamängder, tjänster, specifikationer och begrepp. Till den förvaltningsgemensamma infrastrukturen kopplas nu också rekommendationer och vägledningar för API-hantering i form av Utvecklarportalen. En API-profil har sedermera tagits

fram mellan Digg, Bolagsverket, Arbetsförmedlingen, Lantmäteriet och E-hälsomyndigheten som en rekommendation till offentliga organisationer.

Översyn av digitaliseringspolitiken

Regeringen har aviserat att det kommer att påbörjas arbete med en översyn av digitaliseringspolitiken och med att ta fram en ny digitaliseringsstrategi som ska utveckla politiken inom exempelvis offentlig förvaltning och konnektivitet. Som ett bidrag i det arbetet har Digitaliseringsrådet bjudit in till workshoppar för att samla kunskap och inspel. Syftet med workshopparna är att bidra till att utveckla digitaliseringspolitiken med sikte på 2030, och resultaten från workshopparna kommer att utgöra underlag i det pågående arbetet med att ta fram en ny digitaliseringsstrategi. Workshopparna kommer att ha olika teman såsom AI och andra teknologier, strategisk infrastruktur och grundförutsättningar, digital kompetensförsörjning, digital omställning och innovation inom prioriterade områden respektive digitalisering i välfärden.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat frågan om digitalisering i offentlig verksamhet, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet avstyrkte motionsyrkandena med hänvisning till pågående beredningsarbete. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det delar regeringens uppfattning att digitaliseringen fortfarande är viktig för att öka den offentliga förvaltningens effektivitet och kvalitet, för att ge bättre service till medborgarna samt för att stödja utveckling och förmåga till innovation. Utskottet instämmer vidare med regeringen i att det är viktigt att förbättra de rättsliga förutsättningarna för att till fullo nyttja digitaliseringens möjligheter.

Utskottet välkomnar att regeringen har vidtagit ett antal åtgärder och tillsatt utredningar för att Sverige ska kunna nå det övergripande digitaliseringsmålet om att vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter liksom målet för digitalisering av den offentliga förvaltningen. Utskottet ser därför också positivt på de vidtagna åtgärderna och det pågående arbetet syftande till att utveckla och tillhandahålla en säker förvaltningsgemensam digital infrastruktur. Utskottet vill i sammanhanget också uppmärksamma de beslutade lagändringar som bl.a. syftar till att skapa bättre förutsättningar för myndigheter att utkontraktera eller samordna sin it-drift.

Av regeringens redovisning med anledning av färdplanen för EU:s digitala decennium framgår att Sverige presterar väl på nationell nivå när det gäller EU:s mål om att tillgängliggöra viktiga offentliga tjänster online. Det framgår samtidigt att det också finns utmaningar bl.a. när det gäller myndighetsöverskridande tjänster. Utskottet konstaterar i sammanhanget att regeringen

arbetar aktivt med att förbättra förutsättningarna för informationsutbyte mellan myndigheter, vilket är en förutsättning för en fortsatt utveckling av mer individanpassade digitala tjänster. Utskottet förutsätter att det även fortsättningsvis bedrivs ett aktivt arbete på området inom Regeringskansliet och myndigheterna. Utskottet har även uppmärksammat att digitalisering i välfärden kommer att ingå i det aviserade arbetet med en översyn av digitaliseringspolitiken och med att ta fram en ny digitaliseringsstrategi.

Data är en strategisk resurs med stora möjligheter att bidra till en rad olika positiva värden för samhället. En god tillgång till data är också en allt viktigare förutsättning för utveckling och innovation inom många områden. Utskottet ser därför mycket positivt på de olika initiativ som tagits på området såväl i Sverige som inom EU. Utskottet vill också framhålla att det delar den uppfattning som regeringen framför i budgetpropositionen för 2024 att tillgång till data och förmåga att dela data ökar i strategisk betydelse och blir allt viktigare för konkurrenskraft och utgör även en förutsättning för ny digital teknik. Utskottet vill i sammanhanget framhålla den nya lag om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data som trädde ikraft sommaren 2022 och som syftar till att skapa ett rättsligt stöd för offentlig sektor att på ett öppet och tillgängligt sätt offentliggöra data. Utskottet vill i sammanhanget även understryka vikten av att samtidigt värna säkerhets- och integritetsaspekter.

Utskottet vill lyfta fram Sveriges dataportal som är en gemensam plattform för att göra data till en strategisk resurs för samhällsutmaningar och innovation. Mängden data på dataportal.se har ökat kraftigt till stor del tack vare att SCB börjat tillgängliggöra data via portalen. Omställningen till ett öppet vetenskapssystem, som ska vara fullt ut genomförd senast 2026, innebär att forskningsdata som är ett resultat av forskning som har finansierats med offentliga medel ska göras tillgängliga så öppet som möjligt och så begränsat som nödvändigt.

Sammanfattningsvis delar utskottet uppfattningen som flera motionärer framför om vikten av data för innovation och teknikutveckling samt betydelsen av att offentliga aktörer på ett rättssäkert sätt har förmåga att dela och nyttiggöra data. Mot bakgrund av pågående arbete både i Sverige och inom EU anser inte utskottet att det finns skäl att ta något initiativ med anledning av motionsförslagen. Motionerna 2023/24:443 (SD) yrkande 8, 2023/24:1786 (C), 2023/24:2455 (C) yrkandena 1, 2 och 4, 2023/24:2457 (C) yrkande 38, 2023/24:2626 (S) yrkandena 7 och 8 samt 2023/24:2748 (S) yrkandena 1–3 avstyrks därmed. Utskottet föreslår även att skrivelse 2023/24:7 läggs till handlingarna.

Digital autentisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om digital autentisering. Utskottet understryker att frågan om digital autentisering är av samhällskritisk betydelse och hänvisar till pågående beredning på området.

Jämför reservation 7 (S) och 8 (C).

Motionerna

Gunilla Svantorp m.fl. (S) anför i kommittémotion 2023/24:2626 yrkande 11 att tillgången till digitala betaltjänster bör ses över för att garantera att grupper inte exkluderas. Motionärerna framhåller bl.a. att det behöver säkerställas att också människor med funktionsvariationer kan utnyttja digitala betalningsmedel. I yrkande 12 framhåller motionärerna att staten bör ta nästa steg för att införa ett statligt nationellt övergripande elektroniskt identifieringssystem. Motionärerna pekar bl.a. på den betydelse detta har för åtkomsten och användningen av olika former av digitala samhällsbärande funktioner.

I kommittémotion 2023/24:2455 yrkande 8 framhåller Niels Paarup Petersen m.fl. (C) betydelsen av att införa ett digitalt id.

I motion 2023/24:936 framför Dzenan Cisija (S) att det bör införas en statlig e-legitimation. I motion 2023/24:939 anför samma motionär att en statlig e-underskriftstjänst bör utredas.

Caroline Helmersson Olsson (S) framhåller i motion 2023/24:1006 yrkande 1 att svensk lag bör ses över så att den anpassas för att fler medborgare ska kunna använda bank-id även om de har förmyndare eller av annan orsak utestängs från bank-id. I yrkande 2 anför motionären att man bör studera förutsättningarna för att möjliggöra en reglering av tjänsten bank-id så att användarna kan välja vilka funktioner som ska vara tillgängliga för dem. Motionären framhåller i yrkande 3 att den pågående utredningen om statlig e-legitimation bör ta fram förslag i syfte att alla medborgare, även om de har förmyndare, ska kunna använda en statlig e-legitimation. I yrkande 4 anser motionären att den pågående utredningen om statlig e-legitimation bör se över förutsättningarna för att användarna av en statlig e-legitimation ska kunna välja vilka funktioner som ska vara tillgängliga för dem.

Denis Begic (S) anser i motion 2023/24:1335 att det bör tillsättas en utredning för att införa ett statligt bank-id.

I motion 2023/24:1928 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S) framförs att möjligheten för Sverige att ha en e-legitimation som är säker och som står under mer statlig kontroll än i dag bör ses över.

Bakgrund

Den ökade digitaliseringen gör det allt svårare att klara sig i samhället utan tillgång till en e-legitimation. En e-legitimation är i princip helt nödvändig för att få tillgång till viktiga digitala tjänster och samhällsfunktioner, t.ex. för att hantera bankärenden, eller för att ha kontakt med det offentliga. E-legitimationer utgör även en samhällsviktig infrastruktur som behöver fungera också om samhället utsätts för en stor påfrestning och ytterst även i krig. Störningar i e-legitimationssystem kan snabbt få kännbara effekter för näringsliv, banker och offentlig sektor och inte minst för enskilda även under i övrigt normala förhållanden. Det är därför viktigt att så många som möjligt får möjlighet att skaffa en säker e-legitimation.

I digitaliseringsstrategin anges att en stor andel av Sveriges befolkning i dag har en e-legitimation, men det är enligt strategin viktigt att alla som behöver kan få tillgång till enkla och säkra e-legitimationer. Det offentliga måste enligt digitaliseringsstrategin säkerställa att lösningarna uppfyller högt ställda krav på säkerhet och användbarhet och att nödvändig samordning mellan inblandade aktörer sker.

Det finns tre etablerade e-legitimationer som privatpersoner kan skaffa: Bank-id (utgiven av bankerna som bankkunder med ett svenskt personnummer kan använda), Freja e-id Plus (utgiven av Freja e-id Group AB) och AB Svenska Pass (utgiven av Skatteverket). Alla dessa tre e-legitimationer har fått kvalitetsmärket Svensk e-legitimation som visar att de har granskats och godkänts av staten genom Digg.

Enligt rapporten *Svenskarna och internet 2023* använder nästan alla i befolkningen e-legitimation, 93 procent, vilket är en liten ökning mot föregående år. I rapporten noteras att mobilt bank-id har en särställning och har ökat från 90 procent år 2022 till 92 procent år 2023. Framför allt har den dagliga användningen ökat kraftigt – från 47 procent 2021 till 71 procent för 2023. Tre procent av befolkningen använder sig av Freja e-id och där är den största andelen av användarna de yngsta. En förklaring till den yngre användarskaran skulle kunna vara att Freja e-id inte måste vara kopplat till ett bankkonto, samt att det kan användas som fotolegitimation. Tre av fyra pensionärer (76 procent) använder mobilt bank-id vilket är en ökning från 2022 (69 procent).

Den 1 januari 2024 trädde lagen (2023:704) om auktorisationssystem i fråga om tjänster för elektronisk identifiering och för digital post i kraft. Genom auktorisationssystem kan offentliga aktörer skaffa tjänster för elektronisk identifiering och digital post. Syftet med auktorisationssystem är att ge alla utförare av offentligt finansierad verksamhet möjlighet att erbjuda digitala tjänster på lika villkor. Digg ansvarar för att inrätta auktorisationssystem som leverantörer och offentliga aktörer kan ansluta sig till.

Inom EU har förordning (EU) nr 910/2014 om elektronisk identifiering och betrodda tjänster (e-IDAS) tagits fram i syfte att skapa ett förutsägbart regelverk. Dess främsta mål var att skapa förtroende för elektroniska transaktioner över gränserna och samtidigt öka effektiviteten hos

onlinetjänster och e-handelsplattformar. Förordningen är särskilt inriktad på elektronisk identifiering (e-id) och tillhandahållare av betrodda tjänster, som syftar till att undanröja befintliga hinder för sömlös användning av betrodda tjänster och e-id-användning i EU:s medlemsstater. Rutinerna för identifiering och underskrifter i samband med användning av digitala tjänster bör fungera på ett enkelt sätt för användaren, oavsett om han eller hon befinner sig i Sverige eller i något annat land. Utgångspunkten, enligt e-IDAS, är att e-legitimationer på den högsta tillitsnivån bör utfärdas vid en statlig myndighet. En e-legitimation på högsta nivå kan användas för växling till en annan e-legitimation på samma nivå eller en e-legitimation på lägre nivå. För att en e-legitimation ska kunna användas behövs en bakomliggande digital infrastruktur mot vilken e-legitimationen kan verifieras. En individ kan använda sin e-legitimation flera gånger om dagen. Infrastrukturen behöver därför hantera en stor mängd verifieringar.

Pågående arbete

Den 3 juni 2021 presenterade Europeiska kommissionen ett förslag till ändring av e-IDAS. Förslaget innebär bl.a. att det ska bli obligatoriskt för varje medlemsstat att anmäla en e-legitimation på högsta tillitsnivån enligt ett förfarande för gränsöverskridande identifiering och att varje medlemsstat ska utfärda en europeisk digital identitetsplånbok. Tillitsnivån på e-legitimationen avgör hur tillförlitligt det är att personen som identifierar sig är den han eller hon utger sig för att vara. Plånboken ska möjliggöra för fysiska och juridiska personer att på ett säkert sätt bl.a. begära, få, lagra, och använda personidentifieringsuppgifter och digitala bevis för autentisering online och offline samt att skriva under med kvalificerade elektroniska underskrifter.

Europaparlamentet och rådet träffade en slutlig överenskommelse om identitetsplånboken den 8 november 2023 och förordningen väntar därmed på de formella besluten i respektive församling. Efter att beslutet har tillkännagetts kommer genomförandeakter att presenteras inom 6–12 månader. När dessa har antagits har varje medlemsstat 24 månader på sig att tillhandahålla identitetsplånböckerna till sina medborgare.

I regleringsbrevet för 2024 fick Digg i uppdrag att utveckla en statlig e-legitimation på tillitsnivå hög i enlighet med gällande EU-reglering. Den nya e-legitimationen ska uppfylla EU:s krav på den högsta tillitsnivån. Projektet startade den 1 januari 2024 och bygger på de förslag som Digg tidigare lämnat till regeringen.

Med anledning av ovannämnda förslag till ändring av e-IDAS tillsatte regeringen, i december 2022, en särskild utredare (dir. 2022:142) med uppgift att utreda och lämna förslag på hur e-legitimationer kan utfärdas på högsta tillitsnivå. Utredaren ska också se över behovet av anpassningar som följer av den reviderade e-IDAS. Syftet är att stärka samhällets säkerhet och robusthet, motverka bedrägerier och underlätta för att fler ska kunna få tillgång till en e-legitimation. Av kommittédirektivet framgår att utredningen bör analysera hur

en e-legitimation kan utformas så att så många som möjligt kan få tillgång till den. Grupper som särskilt bör beaktas när förslagen utformas är bl.a. äldre och personer med funktionsnedsättning. Utredningen ska föreslå hur en digital identitetsplånbok ska utfärdas enligt kraven från den kommande EU-förordningen e-IDAS II. En digital identitetsplånbok ska kunna användas både online och offline och kan exempelvis användas för att öppna ett bankkonto eller deklarerar i alla EU-länder. Individerna själva ska ha full kontroll över vilka data han eller hon delar med sig av. Uppdraget ska slutredovisas senast den 31 maj 2024.

Betalningsutredningen har i betänkandet Staten och betalningarna (SOU 2023:16) sett över statens roll på betalningsmarknaden bl.a. utifrån förändringarna på betalningsmarknaderna till följd av teknisk utveckling och digitalisering. I betänkandet konstateras att när en allt större del av betalningssystemet är digitalt ökar vikten av digital säkerhet och driftssäkerhet. Utredningen bedömer att det finns ett behov av en statlig garanti för att i fredstida krissituationer och vid höjd beredskap möjliggöra digitala betalningar offline, dvs. när elektroniska kommunikationer inte fungerar, vid köp av livsnödvändiga varor. Möjligheter att göra betalningar offline stärker enligt utredningen redundansen i betalningsekosystemet och bidrar därmed till en stärkt civil beredskap. Betänkandet överlämnades till regeringen den 31 mars 2023 och bereds inom Regeringskansliet.

Skriftliga frågor och interpellationer

Statsrådet Erik Slottnér (KD) framförde i en interpellationsdebatt (ip. 2023/24:402) den 30 januari 2024 att utredningen Säker och tillgänglig digital identitet ska utreda och lämna förslag på hur e-legitimationer kan utformas och tillhandahållas på högsta tillitsnivå samt föreslå ändringar som följer av den reviderade e-IDAS-förordningen. Statsrådet påminde om att utredningen hade lämnat delbetänkandet – En säker och tillgänglig statlig e-legitimation (SOU 2023:61) – den 16 oktober 2023. I delbetänkandet presenteras ett förslag på hur en statlig e-legitimation på högsta tillitsnivån kan utformas och tillhandahållas av en statlig myndighet. Syftet med den statliga e-legitimationen är att bidra till samhällets säkerhet och robusthet, motverka bedrägerier och underlätta digital inkludering. Statsrådet informerade om att delbetänkandet har remissbehandlats och bereds vidare inom Regeringskansliet.

I debatten förde statsrådet vidare fram att den reviderade e-IDAS-förordningen som väntas antas i början av 2024 ställer krav på medlemsstaterna att tillhandahålla en digital identitetsplånbok. Med den digitala identitetsplånboken ska fysiska och juridiska personer på ett säkert sätt kunna begära, få, lagra, välja, kombinera och använda personidentifieringsuppgifter och digitala bevis som körkort, utbildningsbevis och e-recept. Den digitala identitetsplånboken kommer att kunna användas i alla offentliga aktörers e-tjänster och i vissa privata e-tjänster. Den kommer också att gå att använda i

andra EU-länder och precis som den statliga e-legitimationen tillhandahållas på högsta tillitsnivå.

I sitt svar på en skriftlig fråga (fr. 2023/24:501) den 31 januari 2024 framförde statsrådet Erik Slottner att utfärdandet av en statlig e-legitimation på högsta tillitsnivå behandlas i Utredningen om säker och tillgänglig digital identitet. Utredningen lämnade den 16 oktober 2023 delbetänkandet En säker och tillgänglig statlig e-legitimation. I delbetänkandet föreslås hur en statlig e-legitimation på högsta tillitsnivån ska tas fram och tillhandahållas. Delbetänkandet är föremål för remissbehandling och bereds inom Regeringskansliet. Statsrådet anförde vidare att framtagandet av en statlig e-legitimation är central för att säkra redundansen i ett samhälle, motverka bedrägerier samt bidra till digital inkludering.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat frågan om digital autentisering, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet anförde i betänkandet att frågan är av samhällskritisk betydelse och avstyrkte motionsyrkandena med hänvisning till pågående beredningsarbete. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att användningen av e-legitimation har ökat markant under de senaste åren. I takt med att digitala tjänster fyller en allt mer central funktion i såväl offentlig som privat service ökar behoven av att kunna styrka sin identitet och behörighet digitalt för att kunna nyttja dem. Utskottet vill därför liksom tidigare år understryka att frågan om digital autentisering är av samhällskritisk betydelse. Säkra och tillförlitliga elektroniska legitimationstjänster som är enkla att använda är också av stor vikt, inte minst för personer med funktionsnedsättning.

Enligt utskottets mening kan en statlig e-legitimation även bidra till samhällets säkerhet och robusthet, motverka bedrägerier och underlätta digital inkludering. Utskottet välkomnar därför det utrednings- och beredningsarbete som pågår om hur statliga e-legitimationer kan utformas och tillhandahållas på högsta tillitsnivå. Utskottet ser även med stort intresse på det arbete som bedrivs inom inte minst EU med den digitala identitetsplånoken.

Utskottet vill avslutningsvis framhålla betydelsen av digital autentisering för människors och samhällets digitala säkerhet. Mot bakgrund av det pågående arbetet både i Sverige och inom EU avstyrker utskottet motionerna 2023/24:936 (S), 2023/24:939 (S), 2023/24:1006 (S) yrkandena 1–4, 2023/24:1335 (S), 2023/24:1928 (S), 2023/24:2455 (C) yrkande 8 och 2023/24:2626 (S) yrkandena 11 och 12.

Artificiell intelligens

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om AI. Utskottet framhåller att det kommer att fortsätta att följa utvecklingen av AI mycket noga och välkomnar det stora arbete som pågår inom Regeringskansliet, myndigheter och branschen för att bidra till nyttan med AI och till att balansera riskerna.

Jämför reservation 9 (S), 10 (SD), 11 (V) och 12 (MP).

Motionerna

Märta Stenevi m.fl. (MP) framhåller i partimotion 2023/24:2669 yrkande 170 betydelsen av att säkerställa att AI används och utvecklas med respekt för grundläggande fri- och rättigheter.

Joakim Järrebring m.fl. (S) framför i kommittémotion 2023/24:1846 betydelsen av AI:s roll i den digitala och gröna omställningen i Västsverige.

I kommittémotion 2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 8 anförs att användningen av AI bör regleras globalt.

Peter Hultqvist m.fl. (S) framför i kommittémotion 2023/24:2564 (S) yrkande 61 att det bör initieras en analys av AI:s inverkan, hur tekniken bäst kan användas till gagn för samhällsutvecklingen och vilka eventuella samhällsutmaningar som kan följa med AI.

I kommittémotion 2023/24:2626 yrkande 9 framför Gunilla Svantorp m.fl. (S) önskemål om att AI-strategin uppdateras på så sätt att perspektiven klass och rättvisa tas med. Motionärerna understryker att det är viktigt att hänsyn tas till alla de perspektiv som behövs.

I kommittémotion 2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD) framförs i yrkande 1 att det bör inrättas en nationell AI-nämnd. I yrkande 2 anförs motionärerna att Sverige bör agera för att utarbeta en nationell AI-plan. Motionärerna pekar i yrkande 3 på att myndigheter ska verka främjande när det gäller AI. Motionärerna lyfter i yrkande 4 att myndigheter måste hantera risker med AI. I yrkande 6 framhåller motionärerna att det bör införas en nationell AI-infrastruktur för den offentliga förvaltningen. I yrkande 7 anförs motionärerna att Sverige bör arbeta för en konkurrenskraftig och teknikneutral AI-politik inom EU. I yrkande 10 föreslår motionärerna att det ska regleras i lag i vilken utsträckning AI får kommunicera med människor utan att informera mottagaren om att det är AI. I yrkande 14 anförs att man bör utreda en lagstiftning för tjänster där automatiserat beslutsfattande ingår. Även i kommittémotion 2023/24:413 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 33 framhålls behovet av att förtydliga och stärka lagstiftning som gäller i samband med tjänster där automatiserat beslutsfattande ingår. Motionärerna pekar bl.a. på ökad konsumenttrygghet.

Jessica Wetterling m.fl. (V) framför i kommittémotion 2023/24:440 yrkande 13 att man bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram en nationell AI-policy med etisk kod.

I kommittémotion 2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9 anförs att det bör krävas att AI som används i offentlig verksamhet är utvecklad i enlighet med en nationell policy med etisk kod.

I kommittémotion 2023/24:2450 yrkande 6 anser Emma Berginger m.fl. (MP) att Sverige bör upprätta en nationell säkerhetsstrategi för hur AI ska kunna användas på ett säkert sätt till gagn för utvecklingen och inte bli ett hot mot personlig integritet och säkerhet.

Denis Begic (S) anför i motion 2023/24:1337 yrkande 1 att det bör tillsättas en utredning för att utveckla en unik och ledande position inom etisk och säker AI oberoende av internationella modeller. I yrkande 2 framför motionären att en särskild utredning inom AI-säkerhet och etik för att Sverige ska kunna sätta en global standard bör initieras. I yrkande 3 framför motionären att det bör utformas en nationell AI-strategi genom en omfattande utredning för att positionera Sverige som en förebild inom AI på den internationella scenen. Motionären framför i yrkande 4 att en utredning bör tillsättas för att identifiera och fokusera på de kompetensområden inom AI där Sverige har potential att bli en ledande nation.

I motion 2023/24:1543 framför Joakim Järrebring (S) att regeringen bör uppdatera Sveriges AI-strategi i syfte att återta rollen som världsledande inom digitalisering och AI samt visa världen hur AI kan användas på ett sätt som gagnar alla de som bär upp samhället.

Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S) framhåller i motion 2023/24:1927 att Sveriges AI-strategi snarast bör uppdateras.

Bakgrund

Artificiell intelligens

Artificiell intelligens (AI) kan kortfattat och enklast beskrivas som en maskins förmåga att visa människoliknande drag, t.ex. att resonera, planera och utföra vissa typer av uppgifter. AI-system är alltså system som är utformade för att utföra uppgifter som normalt kräver mänsklig intelligens. AI-system kan användas i allt från uppgifter såsom röstigenkänning och bildigenkänning, till mer komplexa uppgifter som att lösa problem, fatta beslut och lära sig från erfarenheter. De allra flesta AI-system är beroende av tillgång på bra data för att fungera väl. Ju mer relevanta och mångsidiga data ett AI-system har tillgång till, desto bättre brukar det kunna generalisera och utföra uppgifter.

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22) att det har skett en viss ökning av AI-användningen det senaste året, både inom näringslivet och inom den offentliga förvaltningen. Användningen av AI är störst bland de större företagen och större verksamheter inom statliga myndigheter, regioner och kommuner (med 250 eller fler anställda).

Nationell inriktning för AI

Regeringen tog 2018 fram en nationell inriktning för AI. I inriktningsdokumentet konstateras att AI har potential att bidra med betydande nytta inom en mängd områden genom ökad ekonomisk tillväxt såväl som lösningar på miljömässiga och sociala samhällsutmaningar. Regeringen pekar på att det redan i dag finns exempel på att AI kan bidra till att bättre identifiera sjukdomar, minska energianvändningen, reducera trafikolyckor, skapa nya tjänster, effektivisera industriell produktion, utveckla nya läkemedel och förkorta handläggningstider. För att AI ska kunna bidra på bästa sätt till stärkt svensk konkurrenskraft och bättre välfärd måste rätt förutsättningar finnas i landet.

Regeringen pekar på att det finns utmaningar förknippade med AI som är av vikt för Sverige att hantera. AI kommer att påverka hur människor arbetar, när vissa arbetsuppgifter kan automatiseras och nya arbetsuppgifter växer fram. Det kan finnas oönskade eller oförutsedda konsekvenser av att använda AI som följd av vinklade eller manipulerade data, bristande transparens, missbruk eller fientlig användning. Det kan leda till diskriminering, minskad tillit, ekonomisk skada och påverkan på demokratins funktionssätt. Regeringen anser därför att det är viktigt att Sverige arbetar proaktivt med de frågor som AI aktualiserar redan i dag.

Det nationella AI-uppdraget

Under 2019 publicerade Digg rapporten Främja den offentliga förvaltningens förmåga att använda AI i vilken den potentiella nyttan av AI inom offentlig sektor beräknades till 140 miljarder kronor årligen. Mot bakgrund av rapporten och för att de kunskaper, lösningar och verktyg som hittills utvecklats inom offentlig sektor ska komma fler till gagn gav regeringen Arbetsförmedlingen, Bolagsverket, Digg och Skatteverket i uppdrag att stödja offentlig förvaltnings förmåga att främja AI för att stärka Sveriges välfärd och konkurrenskraft. Uppdraget redovisades den 20 januari 2023 och resulterade bl.a. i en guide för förvaltningar för att ta fram AI-stödda tjänster, två AI-byggblock (en översättnings- och en transkriberingstjänst) och ett policylabb med syftet att undersöka hur den kommande AI-förordningen kan påverka AI-arbetet i praktiken.

AI-kommissionen

Den 7 december 2023 beslutade regeringen att tillsätta en AI-kommission. Kommissionen har i uppdrag att identifiera behov av och lämna förslag på åtgärder som kan bidra till att stärka utvecklingen och användningen AI i Sverige på ett hållbart och säkert sätt. I direktiven framhålls att AI har stor potential att bidra till ökad innovationsförmåga, högre effektivitet och bättre konkurrenskraft, men även till en effektivare offentlig förvaltning. Syftet med uppdraget är att säkerställa att Sverige som ledande forskningsnation, avancerad industrination och ambitiös välfärdsnation bättre ska tillvarata

möjligheterna och hantera riskerna med AI, inklusive att bidra till att identifiera en nisch inom AI där Sverige kan bli en viktig partner för andra.

Kommissionen ska bl.a.

- identifiera behov av och lämna förslag som främjar en konkurrenskraftig, säker och etisk AI-utveckling och AI-användning i Sverige
- identifiera prioriterade internationella insatser och lämna förslag till hur Sverige kan agera proaktivt och samordnat vid framtagande och utveckling av internationella policyer och regelverk för AI
- analysera och beskriva hur användning av AI kan påverka och främja Sveriges säkerhet och demokrati
- vid behov, lämna författningsförslag.

Uppdraget ska slutredovisas senast den 1 juli 2025.

AI-rättsakten

EU-kommissionen lade den 21 april 2021 fram ett förslag till förordning om harmoniserade regler för AI, COM (2021) 206. Förslaget ger ett rättsligt ramverk för AI-system i syfte att stödja deras användning och utveckling inom EU. Förutom att säkerställa att AI-system som placeras på den inre marknaden är säkra och utformade med respekt för de mänskliga rättigheterna, är förslagets målsättning också att med stöd av en tydlig reglering skapa förutsägbarhet för AI i syfte att underlätta innovation och investering inom AI. Förordningen väntas därmed sätta en global standard för AI-reglering, på liknande sätt som den allmänna dataskyddsförordningen (2016/679) har gjort när det gäller personuppgifter och dataskydd. AI-förordningen beslutades den 14 mars 2024.

AI-förordningen bygger på ett riskbaserat förhållningssätt; ju större risk ett AI-system innebär, desto striktare regler behöver det uppfylla för att få förekomma på EU:s marknad. Förordningen använder sig av olika kategorier: begränsad risk, hög risk och oacceptabel risk. För de AI-system som utgör en minimal eller ingen risk för medborgarnas rättigheter eller säkerhet gäller inga särskilda skyldigheter. Till kategorin hög risk hör AI-system som potentiellt kan orsaka betydande skada för hälsa, säkerhet, grundläggande rättigheter, miljö, demokrati och/eller rättsstatsprincipen. Högrisksystem behöver godkännas innan de kan få tillträde till EU:s marknad. De AI-system som utgör klara hot mot människors grundläggande rättigheter klassas inom kategorin oacceptabel risk och förbjuds i EU. Det rör sig t.ex. om AI-system för

- a. känsloligenkänning på arbetsplatser och skolor,
- b. social poängsättning av medborgare,
- c. kognitiv beteendemanipulation,
- d. oriktad skrapning av ansiktsbilder från internet eller övervakningskameror
- e. biometrisk kategorisering för att härleda känsliga uppgifter, såsom sexuell läggning eller religion.

För att den rättsliga ramen ska fortsätta att vara innovationsvänlig finns bestämmelser om s.k. regulatoriska sandlådor. Inom ramen för dessa bestämmelser kan innovativa AI-system utvecklas, testas och valideras i en kontrollerad miljö. För att övervaka de mest avancerade AI-modellerna och verkställa de gemensamma reglerna i medlemsländerna innebär överenskommelsen att ett nytt AI-kontor ska inrättas i EU-kommissionen. AI-kontorets arbete ska stödjas av en vetenskaplig panel bestående av oberoende experter, t.ex. när det gäller att utveckla metoder för att utvärdera kapaciteten hos grundmodeller.

AI Sweden

AI Sweden är det nationella centret för tillämpad AI och samlar mer än 120 partner från offentlig och privat sektor samt akademien. AI Sweden finansieras av den svenska staten och sina partners, både offentliga och privata. Syftet är att generera verktyg och resurser för att accelerera användningen av AI för att stärka Sveriges välfärd och konkurrenskraft, och förbättra livet för alla som bor i Sverige. AI Sweden driver projekt av nationellt intresse tillsammans med partner inom områden så som informationsdriven vård, decentraliserad AI, s.k. edge learning och språkmodeller för det svenska språket. AI Sweden har tagit fram en AI-strategi för Sverige som ska ses som en grundläggande analys och ett strategiskt fundament för beslutsfattare i alla sektorer. Målet är att katalysera åtgärder från ledare i regeringen, politiska partier, företag, den offentliga sektorn och akademien. Strategin innehåller en vision för Sverige, sex utgångspunkter som utgör analysen samt sex strategiskt bärande principer för framgångsrik och storskalig användning av AI – detta för att lösa centrala samhälls- och affärsutmaningar, i enskilda företag och organisationer, samt på ett regionalt och nationellt plan. Förslag på ett antal indikatorer för att mäta den övergripande utvecklingen presenteras också. Genomgående i strategin finns en stark uppmaning till svenska beslutsfattare att konkretisera, omsätta och målsätta strategin utifrån den egna organisationens perspektiv.

Svenskarna och internet

I rapporten *Svenskarna och internet 2023* framhålls att användningen av AI utvecklas snabbt just nu. Internetstiftelsen har bl.a. gjort en undersökning av de mest använda AI-verktygen i Sverige.

- 25 procent av svenskarna har använt Chat GPT.
- 3 procent av svenskarna har använt DALL-E.
- 2 procent av svenskarna har använt Midjourney.
- 2 procent av svenskarna har använt andra AI-verktyg, t.ex. Stable Diffusion eller My AI.

I rapporten anges att det vanligaste är att använda AI-verktyg för privat bruk. Sju av tio av de som använt AI-verktyg svarar att de gjort det främst för privat

bruk. Drygt två av tio svarar att de främst använt AI-verktygen i jobbet. Bara 8 procent svarar att de främst använt AI-verktyg för studier.

Vidare anförs i rapporten att nära en tredjedel av svenskarna tror att AI kommer att ha en negativ påverkan på framtiden. 36 procent tror att AI kommer att ha en lika positiv som negativ påverkan och 19 procent tror att AI kommer att ha en övervägande positiv påverkan.

Svensk nationell färdplan för EU:s digitala decennium

I färdplanen anges att en ökad användning av AI är nära kopplad till tillgången till digital kompetens, förmågan att förstå nyttan och kompetens att införa och använda AI i verksamheten. Breda partnerskap mellan näringslivet och den offentliga förvaltningen bidrar också till digital omställning av näringslivet i Sverige.

Strategi för ökad tillgång av data

Mot bakgrund av EU:s datastrategi beslutade regeringen 2021 om en strategi för ökad tillgång av data för bl.a. AI och digital innovation. Målet med strategin är att Sverige ska vara en ledande datadelningsnation inom AI och digital innovation med syftet att stärka välfärden, konkurrenskraften och ett hållbart samhälle. Enligt strategin ska de statliga förvaltningsmyndigheter som kan effektivisera verksamheten och förenkla för företag och medborgare med hjälp av delade data, AI och datadriven analys påbörja sådant arbete senast 2025. Offentligt finansierade forskningsdata ska, där så är lämpligt, vara öppna och tillgängliga till 2026 och svenska företag ska vara ledande aktörer på den inre marknaden för data. Krav på informations- och cybersäkerhet, skydd för den personliga integriteten och nationell säkerhet samt respekt för immateriella rättigheter och företags legitima intresse av att inte dela vissa data ska integreras i arbetet. Strategin fokuserar på datadelning endast mellan organisationer och behandlar därmed inte delning mellan individer. Ett viktigt ingångsvärde är att datadelning och dataanvändning har säkerhetspolitiska dimensioner som behöver beaktas. Strategin omfattar inte data eller s.k. aggregerade data med bäring på allmän säkerhet, försvar eller Sveriges säkerhet.

Några övriga uppdrag

Regeringen har gett Digg, E-hälsomyndigheten och Socialstyrelsen i uppdrag att erbjuda kompetenshöjande insatser till kommuner som stöd i hur de på ett ändamålsenligt och kostnadseffektivt sätt kan använda AI inom socialtjänsten. Uppdraget redovisades 2023 och resulterade bl.a. i att webbplatsen aisocialtjanst.Digg.se togs fram för att samla befintliga exempel, verktyg och stöd. Målet är att höja kunskapsnivån i kommunerna och ge konkret hjälp för att komma igång med AI som en del av digitaliseringen inom socialtjänsten. Uppdraget visade även att det finns en stor efterfrågan på kunskap och behov av kompetenshöjande insatser inom AI.

Regeringen har vidare gett Diskrimineringsombudsmannen i uppdrag att fördjupa kunskapen om risker för diskriminering vid användandet av AI och annat automatiserat beslutsfattande inom arbetslivet. Uppdraget redovisades hösten 2023 och visade bl.a. på att det finns stora forskningsluckor om risker för diskriminering vid användandet av AI och annat automatiserat beslutsfattande i arbetslivet. I redovisningen pekar myndigheten bl.a. på att risker för diskriminering kan uppkomma eftersom den data som AI-system tränas på återspeglar historiska och befintliga ojämlikheter och grupprelaterade skillnader i arbetslivet, mänskliga beslutsfattare riskerar att bli mindre noggranna och kritiska när de använder AI och annat automatiserat beslutsfattande och system baserade på AI och annat automatiserat beslutsfattande kan leda till konsekvent och systematisk diskriminering.

Tidigare riksdagsbehandling

Frågor om AI behandlades av utskottet senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena och riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att AI är en del av samhällets digitalisering och har potential att bidra med betydande nytta inom flera områden. Utskottet kan konstatera att utvecklingen av AI går mycket snabbt och kan komma att förändra inte minst många yrken men också bidra till lösningar på många samhällsutmaningar samt effektivisering av vissa verksamheter inom den offentliga förvaltningen. Det var också mot den bakgrunden och för att belysa flera olika frågeställningar som utskottet anordnade ett offentligt sammanträde om AI hösten 2023 (2023/24:RFR5).

Utskottet instämmer med de motionärer som lyfter fram vikten av internationell reglering på området och anser att det är mycket positivt att det nyligen har beslutats om EU-gemensamma regler för AI-system.

Utskottet är också mycket positivt till det arbete som bedrivs på nationell nivå. I den s.k. AI-kommissionens uppdrag framför regeringen att syftet med uppdraget är att säkerställa att Sverige som ledande forskningsnation, avancerad industrination och ambitiös välfärdsnation bättre ska tillvarata möjligheterna och hantera riskerna med AI. Utskottet vill också betona att det är medvetet om riskerna med utvecklingen och användningen av AI, inte minst riskerna för kränkningar av grundläggande rättigheter, liksom etiska risker samt hälso- och säkerhetsrisker. Utskottet vill därför särskilt framhålla de uppdrag som regeringen har gett olika myndigheter om bl.a. risker för diskriminering vid användandet av AI.

Utskottet kommer att fortsätta att följa utvecklingen av AI mycket noga och välkomnar det omfattande arbete som pågår inom Regeringskansliet,

myndigheter och branschen för att bidra till nyttan med AI och till att balansera dess risker.

Mot denna bakgrund finner utskottet inte skäl att för närvarande ta något initiativ med anledning av motionsförslagen och avstyrker därmed motionerna 2023/24:413 (SD) yrkande 33, 2023/24:440 (V) yrkande 13, 2023/24:461 (V) yrkande 9, 2023/24:497 (SD) yrkandena 1–4, 6, 7, 10 och 14, 2023/24:1337 (S) yrkandena 1–4, 2023/24:1543 (S), 2023/24:1846 (S) yrkande 4, 2023/24:1927 (S), 2023/24:2450 (MP) yrkande 6, 2023/24:2562 (S) yrkande 8, 2023/24:2564 (S) yrkande 61, 2023/24:2626 (S) yrkande 9 och 2023/24:2669 (MP) yrkande 170.

Kompetens

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om kompetens inom digitaliseringsområdet. Utskottet framför att det förutsätter att regeringen kommer att bedriva ett aktivt arbete för att främja utbildning inom digitalisering.

Jämför reservation 13 (S).

Motionen

Gunilla Svantorp m.fl. (S) anför i kommittémotion 2023/24:2626 yrkande 5 att kompetensbristen inom bl.a. systemutveckling, AI, it-säkerhet och användbarhetsdesign måste åtgärdas. Motionärerna pekar på att Sverige i jämförelse med andra EU medlemsstater har en hög andel it-specialister, men efterfrågan på kvalificerad arbetskraft är fortfarande större än tillgången och det är dessutom en skev fördelning mellan könen.

Bakgrund

Budgetpropositionen för 2024

Av budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22) framgår att Sverige när det gäller digital kompetens står sig relativt väl jämfört med EU:s övriga medlemsstater. Det finns fortfarande svårigheter att rekrytera personer med rätt kompetens när det gäller digitalisering både inom offentlig förvaltning och för företag. Den tidigare nämnda rapporten Desi 2022 visar att det fortfarande finns skillnader mellan kvinnor och män när det kommer till andelen it-specialister av arbetskraften. Totalt sett beräknas 8,6 procent av arbetskraften i åldern 15–74 i Sverige vara it-specialister. Av dessa är 22 procent kvinnor vilket kan jämföras med EU-genomsnittet om 19 procent.

I budgetpropositionen föreslår regeringen ett ingenjörspaket som bl.a. innebär en riktad satsning på att utöka antalet ingenjörsutbildningar och öka

kvaliteten i utbildningarna. Regeringen aviserar även en ny satsning på sjätte generationens trådlösa system (6G). Denna innovationssatsning innefattar såväl grundforskning som tillämpad forskning där akademien och näringslivet samarbetar.

Avancerad digitalisering

Vinnova har fått i uppdrag att stärka innovations- och forskningsprogrammet Avancerad digitalisering, som syftar till att stärka Sveriges position internationellt när det gäller nästa generations avancerade och kraftfulla digitala lösningar. Uppdraget ska genomföras i nära samverkan med aktörer från näringsliv, forskningsfinansiärer, institut och lärosäten. Avancerad digitalisering framhåller att möjligheterna med avancerad teknik är stora men snabbheten ställer också krav på såväl spetskompetens som kompetensutveckling och där kan Avancerad digitalisering bidra.

Svensk nationell färdplan för EU:s digitala decennium

Av den svenska nationella färdplanen för EU:s digitala decennium från oktober 2023 framgår att en ökad användning av AI är nära kopplad till tillgången till digital kompetens, till förmågan att förstå nyttan och till kompetens att införa och använda AI i verksamheten. Därför bedöms insatser inom det aktuella kompetensområdet, såsom kompetenshöjande insatser till bl.a. kommuner för användningen av AI och Wallenberg AI, Autonomous Systems and Software Program (WASP) ett nationellt initiativ för strategiskt motiverad grundforskning, forskarutbildning och rekrytering av akademisk kompetens, ha betydelse för att öka AI-användningen inom såväl den offentliga förvaltningen som näringslivet. Breda partnerskap mellan näringslivet och den offentliga förvaltningen lyfts också fram som bidrag till digital omställning av näringslivet i Sverige.

Regeringen framhåller att programmet Avancerad digitalisering, som är ett partnerskap mellan staten och näringslivet, är ett framgångsrikt exempel på en samverkansmodell, som genom projekt och satsningar bidrar till utvecklingen av framtidens avancerade, hållbara digitala lösningar som ökar industrins konkurrenskraft och tillgången till spetskompetens inom forskning och utveckling.

Övriga satsningar på kompetens inom digitalisering

Regeringen har gett Universitetskanslersämbetet och Myndigheten för yrkeshögskolan i uppdrag att analysera vilken påverkan AI kan få för högskolans respektive yrkeshögskolans utbildningsutbud i relation till arbetsmarknadens framtida kompetensbehov. Uppdraget redovisades i april 2024. Av redovisningen framkommer bl.a. att de flesta yrkesroller kommer att påverkas på så sätt att uppgifter som kan automatiseras sannolikt kommer att göra detta. Flera yrkesroller kommer att försvinna och andra kommer att tillkomma, medan sådana yrkesroller som ställer krav på mänsklig interaktion

kommer att påverkas i mindre grad. Hur snabbt denna utveckling kommer att gå ser olika ut för olika yrkesroller och påverkas av en rad faktorer. Utöver den rent tekniska utvecklingen kommer lagstiftning på området att spela stor roll, även om användare av tjänster accepterar att dessa genomförs på ett automatiserat sätt. Detta ställer höga krav på yrkeshögskolans förmåga att snabbt anpassa utbudet och att kontinuerligt bevaka hur yrken utvecklas för att kunna stödja och erbjuda relevanta och i möjligaste mån framtidssäkrade utbildningar.

Av redovisningen framgår vidare att högskolorna behöver anpassa sitt utbildningsutbud för att svara mot nya kompetensbehov. Det handlar om specialisterna inom AI som både behöver bli fler och delvis lära sig nya saker för att driva utvecklingen framåt. För att AI ska kunna införas och tillämpas behövs ytterligare kompetenser. Det handlar om att stora grupper domänexperter behöver lära sig något grundläggande om AI-tekniken, en generell AI kompetens. Båda grupperna behöver också utveckla en tvärdisciplinär förståelse och förståelse för de frågor som uppstår i skärningspunkten mellan teknik och samhälle, framför allt etik och juridik. I redovisningen görs bedömningen att lärosätena behöver integrera AI-inslag i en lång rad utbildningar såsom lärarutbildningen, socionomutbildningen och juristutbildningen. Lärosäten har också en viktig roll att spela i utbildningen av specialister som driver utvecklingen framåt.

Under 2015–2031 tillförs WASP resurser för forskning inom AI, autonoma system och mjukvara till ett flertal universitet. Forskningen bedrivs ofta i samverkan med näringslivet och inom programmet finansieras även doktorandstudier.

AI-kommissionen

I den tidigare nämnda AI-kommissionens direktiv lyfts bl.a. att utbildning och forskning är avgörande för Sveriges möjligheter att förverkliga potentialen med AI. Satsningar som stimulerar högre utbildning, forskning, utveckling och innovativa tillämpningar av AI är av mycket stor betydelse för Sveriges AI-utveckling. I direktiven anges att det krävs samarbete mellan akademien, näringslivet och den offentliga förvaltningen, dvs. de statliga myndigheterna, kommunerna och regionerna för att skapa attraktiva forskningsmiljöer och framgångsrikt tillämpa AI. Även grundläggande högskoleutbildning är viktig, t.ex. inom matematik, för att ge nödvändiga grunder för vidareutbildning på avancerad nivå och på forskarnivå. För att bidra till kompetensförsörjning, kunskapsspridning och en ändamålsenlig, säker och etisk tillämpning av nya lösningar och verktyg inom AI kan forskningssatsningar behöva koordineras mellan flera aktörer. Det är också viktigt att det finns goda förutsättningar att attrahera utländsk kompetens och forskning inom AI med beaktande av säkerhetspolitiska omständigheter och behovet av kompetens för säkerhetsklassad verksamhet. I direktiven anges att kommissionens arbete i denna del ska fokusera på högre utbildning och forskning. Om kommissionen under sitt

arbete identifierar åtgärder för skolväsendet, ska den beakta de möjligheter och risker som AI kan innebära. Det kan exempelvis handla om möjligheter att fördjupa kunskaper inom naturvetenskap, teknik, ingenjörskap och matematik, eller risker för bristande anpassning till barns och elevers kognitiva utveckling.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är väl införstått med de kompetensbehov som finns inom digitaliseringsområdet. Inte minst AI kommer att påverka det framtida kompetensbehovet i samhället och utbildningsinstitutioner behöver därför följa med i utvecklingen för att anpassa såväl utbildningsinnehåll som utbildningsutbud. Utskottet välkomnar därför de uppdrag som Myndigheten för yrkeshögskolan och Universitetskanslersämbetet har fått att analysera AI:s påverkan på utbildningsutbudet. Av regeringens redovisning med anledning av EU:s policyprogram för det digitala decenniet 2030 framgår att många medlemsstater och andra länder gör omfattande investeringar i forskning, utveckling och innovationer. Utskottet anser att det är glädjande att Sverige fortfarande presterar över snittet i EU och rankas högt i internationella mätningar. Utskottet välkomnar även de ansträngningar som görs inom myndigheterna och näringslivet för att komma till rätta med kompetensbristen.

Enligt utskottets mening är frågan om kompetens avgörande för Sveriges möjligheter att nå bl.a. det övergripande målet för digitaliseringspolitiken om att vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Utskottet förutsätter att regeringen kommer att bedriva ett aktivt arbete för att främja utbildning inom området. Därmed avstyrker utskottet motion 2023/24:2626 (S) yrkande 5.

Nordiskt samarbete

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsförslag om nordiskt samarbete. Utskottet framhåller att digitala lösningar kan vara en avgörande beståndsdel för att undanröja gränshinder mellan de nordiska länderna.

Motionen

Per-Arne Håkansson och Ewa Pihl Krabbe (båda S) framhåller i motion 2023/24:804 att det nordiska digitala samarbetet behöver stärkas. Motionärerna anför att det skulle främja våra länders globala konkurrenskraft och förbättra möjligheterna för människor i vardagen att röra sig fritt över gränserna för arbete, handel, kultur och utbildning.

Bakgrund

Nordiska ministerrådet arbetar särskilt med bl.a. politikområdet digitalisering och innovation, och målet med digitaliseringssamarbetet är att stärka Norden och Baltikum som en sammanhängande och integrerad digital region. En gemensam insats för att främja den gröna digitala omställningen gagnar invånare, företag och offentliga förvaltningar i hela regionen. Cross Border Digital Services Programme (CBDS) är ett strategiskt initiativ som syftar till att skynda på den digitala transformationen i Norden och Baltikum. Målet är att öka mobiliteten och integrationen i regionen genom ökad tillgång till digitala tjänster över gränserna till nytta för medborgare, företag och offentlig sektor. Programmet ägs av Nordiska ministerrådet för digitalisering och styrs av en utsedd programkommitté som består av representanter från varje medlemsland. Till programmet finns även ett sekretariat som ska stödja programkommitténs arbete och projekten. Sekretariatet är placerat vid den norska digitaliseringsmyndigheten Digdir i Norge. Samverkan om digitala tjänster står i fokus när Digg under 2024 är ordförande i CBDS.

Skriftlig fråga

I sitt svar på en skriftlig fråga (fr. 2022/23:883) i augusti 2023 framförde statsrådet Jessika Roswall (M) att en central del av visionen att Norden ska bli världens mest integrerade och hållbara region 2030 är att det ska vara enkelt att leva, studera, arbeta och driva företag i hela Norden och över gränserna. Digitala lösningar är en viktig del för att främja visionen och för att underlätta rörlighet och integration i Norden. Statsrådet framförde att hon vill sätta fokus på det mest prioriterade gränshinderarbetet som gör störst skillnad för de människor och företag som verkar över de nordiska gränserna – där nordiska digitala lösningar kan vara en avgörande beståndsdel.

Statsrådet framförde att digitaliseringsfrågorna generellt står högt upp på dagordningen inom Nordiska ministerrådet. Det finns bl.a. ett pågående arbete inom ministerrådet för digitalisering för att på olika sätt stärka det digitala samarbetet inom Norden och öka integrationen genom gemensamma gränsöverskridande digitala tjänster, såsom e-legitimation.

Utskottets ställningstagande

Utskottet lägger stor vikt vid internationellt samarbete på digitaliseringsområdet, bl.a. sett ur ett nordiskt perspektiv. Utskottet välkomnar därför det som statsrådet framförde i det ovan nämnda skriftliga frågesvaret om att digitaliseringsfrågorna generellt står högt upp på dagordningen inom Nordiska ministerrådet. Utskottet delar vidare det som statsrådet framför om att digitala lösningar kan vara en avgörande beståndsdel för att undanröja gränshinder mellan de nordiska länderna.

Mot bakgrund av det arbete som regeringen och Digg redan bedriver inom ramen för Nordiska ministerrådet ser inte utskottet skäl i dagsläget att föreslå

ytterligare åtgärder om nordiskt samarbete. Motion 2023/24:804 (S) avstyrks därmed.

Tillgång till elektronisk kommunikation

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om tillgång till elektronisk kommunikation. Utskottet välkomnar de många initiativ som har tagits för att främja bredbandsutbyggnaden och mobiltäckningen i landet men understryker samtidigt betydelsen av att utbyggnaden av bredband fortsätter i högt tempo och inte minskar i takt.

Jämför reservation 14 (S), 15 (SD), 16 (C) och 17 (MP).

Motionerna

I partimotion 2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 29 anför att det behövs ett bredare arbete för att få till stånd bättre mobiltäckning likt det roamingsystem som finns i Europa.

I kommittémotion 2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) framförs i yrkande 2 att teknikutveckling som bidrar till att öka hållbarheten måste bejakas. Motionärerna pekar bl.a. på att teknikutvecklingen kan bidra till transport av varor till avlägset befolkade delar eller till utförande av kontroller och besiktningar av verksamheter som ligger otillgängligt. I yrkande 3 anför motionärerna att regeringen behöver fortsätta att beakta stöd för utbyggnad av bredband i områden där marknadskrafterna inte räcker till.

Jimmy Ståhl m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2023/24:415 yrkande 1 att det bör tas fram en ny bredbandsstrategi. Motionärerna framför att robusthet, redundans, tillförlitlighet och tillgänglighet bör vara ledord i den nya bredbandsstrategin. I yrkande 2 betonas att bredbandsutbyggnaden på landsbygden behöver stärkas. Motionärerna anför att tillgång till internet är en demokratifråga, eftersom medborgare får möjlighet att ta del av information och delta i den digitala samhällsdebatten, och därför bör bredbandsutbyggnaden på landsbygden stärkas kraftigt för att nå målet i bredbandsstrategin. I yrkande 13 anför att aktörer inte ska tillåtas bryta den fasta teleförbindelsen om det inte finns ett fullgott alternativ till en rimlig kostnad på plats. I yrkande 14 efterfrågar motionärerna ökad samordning vid dragningen av fiber så att utbyggnaden av bredband påskyndas och underlättas. För att underlätta framtida utbyggnad av kabeländringar föreslår motionärerna att kulvertar och kabelrännor utmed väg- och järnvägsnätet utnyttjas om kapacitetsutrymme finns.

I kommittémotion 2023/24:443 yrkande 7 framhåller Tobias Andersson m.fl. (SD) att det bör tas fram mål för bredband och tillgången till snabbt internet i hela Sverige. Motionärerna pekar bl.a. på att behovet av tillgång till

god infrastruktur för kommunikation blir allt viktigare både för näringslivet och för den enskilda medborgaren.

Christofer Bergenblock m.fl. (C) anför i kommittémotion 2023/24:2493 yrkande 2 att man bör undanröja hinder för att patienter ska kunna få avancerad hemsjukvård i hela landet. Motionärerna pekar bl.a. på att detta bara är möjligt om det finns tillgång till snabbt bredband.

I kommittémotion 2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25 framhåller motionärerna vikten av att bygga ut fiber och snabbt mobilnät i hela Sverige genom att staten tar ett ökat ansvar för finansiering av utbyggnaden i glesbygden.

Ulrika Westerlund m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2023/24:2705 yrkande 11 vikten av bredband i hela landet.

I motion 2023/24:669 av Markus Selin (S) framförs i yrkande 1 att regeringen bör verka för en tydligare informationsplikt och anslutning till satellitroaming. I yrkande 2 anför motionären att regeringen bör få i uppdrag att verka för mer harmoniserade prismodeller kring satellitroaming. I yrkande 3 anför motionären att regeringen bör få i uppdrag att inom EU verka för tydligare informationsplikt och anslutning till satellitroaming. I yrkande 4 önskar motionären att regeringen får i uppdrag att inom EU verka för mer harmoniserade prismodeller kring satellitroaming.

I motion 2023/24:1827 framför Monica Haider (S) att man i infrastrukturplaneringen bör studera förutsättningarna för förbättrad mobiltäckning och bredband i hela landet.

Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S) anför i motion 2023/24:2029 att mobiltäckning och bredbandstillgång är en statlig angelägenhet.

Thomas Ragnarsson (M) anför i motion 2023/24:2102 att PTS bör få i uppdrag att säkerställa mobiltäckning även i en skarv när prestandan uppdateras. Motionären pekar på att många upplever att mobiltäckningen blivit sämre under de senaste åren på grund av att teleoperatörerna stänger ned 2G- och 3G-näten, utan att 4G- och 5G-näten är fullt utbyggda.

I motion 2023/24:1248 yrkande 1 vill Martina Johansson och Niels Paarup Petersen (båda C) tillåta kommunal medfinansiering vid fiberutbyggnad och använda sig av gruppundantagsförordningen i EU. Motionärerna menar att offentlig medfinansiering krävs för att bredbandsmålet ska kunna nås och för att undvika att den digitala klyftan mellan stad och land ökar. I yrkande 2 vill motionärerna uppmärksamma den frivilliga avtalsamverkan. Enligt motionärerna är det extra viktigt på landsbygden där det kan vara avgörande för vissa områden att fibern kommer från grannkommunen, eftersom det är den närmaste vägen. I yrkande 3 anför motionärerna att målet för snabb uppkoppling ska gälla både hushåll, företag och andra adresspunkter. Motionärerna anser att målen behöver skruvas upp för att beräkna tillgången på bredband till alla fastigheter och inte enbart hushåll och företag. Då kan fler få tillgång till fiber och företag på landsbygden kan fortsätta att utvecklas.

I motion 2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD) framförs att det bör tas fram en strategi för mobiltäckning.

Bakgrund

Mål och bredbandsstrategi

Målet för digitaliseringspolitiken är att Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter. Målet för digitaliseringspolitiken har två delmål:

- Elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta samt tillgodose användarnas behov. Elektroniska kommunikationer ska i första hand tillhandahållas genom en väl fungerande marknad, men staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden.
- Sverige ska ha bredband i världsklass. Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband.

Den nuvarande bredbandsstrategin som togs fram 2016 innehåller tydliga mål för alla medborgare och företag i Sverige. De viktigaste målen i strategin är följande:

- År 2020 bör 95 procent av alla hushåll och företag ha tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s.
- År 2023 bör hela Sverige ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet.
- År 2025 bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband.

PTS har till uppgift att löpande följa upp och analysera utvecklingen på bredbandsområdet.

Enligt bredbandsstrategin är utgångspunkten för såväl fasta som mobila nät i Sverige en marknadsdriven utbyggnad som sker i samklang med det ansvar som det offentliga har. I delar av Sverige finns utmaningar när det gäller lönsamhet, vilket kräver offentliga insatser. Exempel på sådana insatser, som också genomförs redan i dag, är täckningskrav i frekvenstillstånd, stöd till bredbandsutbyggnad till hushåll och företag i områden där förutsättningar för kommersiell utbyggnad saknas och upphandling av telefoni och grundläggande bredband till hushåll som saknar detta.

PTS ska verka för att främja bredbandsutbyggnad i alla delar av landet i enlighet med bredbandsstrategin. Inom ramen för detta uppdrag ska PTS även vidta åtgärder för att underlätta bredbandsutbyggnad, ge stöd till relevanta myndigheter och affärsverk samt vid behov lämna förslag till åtgärder.

PTS uppföljning av regeringens bredbandsstrategi 2023

PTS presenterar årligen en uppföljning av regeringens bredbandsstrategi. Den senaste rör 2023. PTS gör bedömningen att regeringens mål för 2023, dvs. år 2023 bör hela Sverige ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet, sannolikt inte kommer att uppnås, vilket är samma bedömning som myndigheten gjorde i förra årets uppföljning. Enligt PTS prognos kommer ca 95 procent av ytan som ingår i målet för 2023 att ha tillgång tjänster som uppfyller kraven vid utgången av 2023. Regeringens mål för 2025, dvs. år 2025 bör hela Sverige ha tillgång till snabbt bredband, består av tre delmål som alla måste vara uppfyllda för att det övergripande målet ska anses uppfyllt. Det första delmålet är att 98 procent av alla hushåll och företag i Sverige antingen bör vara anslutna till eller ha bredbandsinfrastruktur i sin absoluta närhet som medger minst 1 Gbit/s. Det andra delmålet är att 1,9 procent av resterande hushåll och företag bör ha tillgång till minst 100 Mbit/s. På motsvarande sätt innebär det tredje delmålet att de sista 0,1 procenten av alla hushåll och företag bör ha tillgång till minst 30 Mbit/s. I oktober 2022 hade ca 97 procent av alla hushåll och företag tillgång till 1 Gbit/s medan 97,4 respektive 99,5 procent hade tillgång till 100 och 30 Mbit/s. Två av tre delmål är därmed nära 2025-målet. De återstående hushållen och företagen är dock mycket avlägsset belägna eller svåra att nå av andra skäl, vilket gör att den sista biten av utbyggnaden kommer att bli svår. De täckningskrav som PTS ställde på mobiloperatörerna i höstens frekvensauktion kommer att ge full effekt några år efter att de börjar gälla, den 1 januari 2026.

Stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur

PTS ska i enlighet med förordningen (2020:266) om statligt stöd för utbyggnad av bredbandsinfrastruktur fördela ett stöd för utbyggnad av elektroniska kommunikationer. Vid genomförandet av uppdraget som ges i regleringsbrevet ska PTS säkerställa att samtliga Sveriges län med stödberättigade byggnader kan komma i fråga för fördelning av stödmedel. Stödet är utformat så att det främst kan användas för att ansluta byggnader med snabbt bredband i områden utanför tätorter, där marknaden inte kan bygga ut på marknadsmässiga grunder. Stödet påbörjades 2020 och ska preliminärt pågå t.o.m. 2031. Det genomsnittliga stödet per byggnad som tilldelats har ökat, vilket indikerar att återstående byggnader blir allt dyrare att ansluta. Samtidigt konstaterar regeringen att skillnaderna i tillgång till bredband mellan tätort/småort och landsbygd fortsätter att minska. Bredbandsstöd har hittills betalats ut i förskott. Regeringen pekade dock i budgetpropositionen på att den för att effektivisera användningen av avsatta medel övergår till en efterskottsmodell för utbetalningar av det bredbandsstöd som PTS ansvarar för. Enligt regeringen förväntas därmed återkrav av utbetalda stöd minska, vilket skapar förutsättningar för ökad effekt av tilldelat stöd i form av fler utbyggda bredbandsanslutningar.

Inom ramen för Fonden för ett sammanlänkat Europa Digitalt beviljas medel för utveckling av europeisk digital infrastruktur. Under första kvartalet 2023 lämnade regeringen samtycke till att tolv svenska projekt avsåg att ansöka om medel ur fonden för utveckling av 5G för smarta samhällen, 5G-transportkorridorer samt sjökablar.

Bredbandsforum

Bredbandsforum arbetar för uppfyllandet av de nationella bredbandsmålen genom att exempelvis främja samverkan om bredbandsutbyggnad med olika intressenter och genom att ta fram underlag och rapporter. Bredbandsforum påbörjades 2010 och ska pågå t.o.m. 2025. Bredbandsforums kansli har i samverkan med övriga berörda organisationer tagit fram en handlingsplan för Bredbandsforums verksamhet 2022–2025. Handlingsplanen består av fokusområden som behandlar olika ämnen för att öka användningen av bredband.

Digital infrastruktur i hälso- och sjukvården

Regeringen har skapat ett råd med representanter från regioner, SKR, myndigheter och organisationer som ska underlätta samarbete och införande av en kommande nationell digital infrastruktur i hälso- och sjukvården. Rådet möttes för första gången den 8 april 2024 på Socialdepartementet. Bakgrunden till inrättandet av rådet är att regeringen vill förbättra kvaliteten i vården och patientsäkerheten genom att säkerställa att rätt information om patienten finns tillgänglig i varje vårdsituation liksom på sikt minska den administrativa bördan för hälso- och sjukvårdens medarbetare genom t.ex. automatisk överföring mellan system. Målet är att hälsodata ska bli tillgängliga i hela vårdkedjan för all vård, såväl kommunal som regional, och för tandvård oavsett huvudman. Regeringen har därför en målsättning om en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården där staten tar ett större ansvar. Arbetet med att skapa och införa en gemensam digital infrastruktur för hälso- och sjukvården i hela landet är brett och komplext.

Om avvecklingen av kopparnätet

Kopparnätet ägs av Telia Company AB (Telia), som avgör vilka delar av nätet som ska avvecklas. Det är styrelsen och ledningen för Telia som inom ramen för bestämmelserna i aktiebolagslagen (2005:551) ansvarar för och sköter bolagets verksamhet, vilket inkluderar driften av kopparnätet. Enligt Telia är kopparnätet en gammal teknik som inte längre lever upp till dagens krav och som i dag används av allt färre. Övergången från kopparnätet till moderna lösningar är enligt bolaget en viktig del av digitaliseringen av Sverige som ger stora möjligheter och som samtidigt måste göras ansvarsfullt så att ingen lämnas utan möjlighet till en ny lösning. Avvecklingen av kopparnätet beräknas vara klar under 2026.

PTS informerar på sin webbplats om avvecklingen av kopparnätet och att det innebär att delar av det gamla, fasta telefnätet, som till stora delar ägs av Telia, kommer att ersättas med fiber eller mobil teknik. Myndigheten uppmärksammar också att det i vissa områden kan vara så att konsumenten behöver vända sig till en annan operatör än Telia för att få bredband eller telefoni. Även Telia tillhandahåller kompletterande information om förändringarna på sin webbplats. Bolaget framhåller här att samtliga berörda, såväl Telias som andra operatörers kunder, i god tid innan kopparnätet stängs får information om detta. PTS informerar på sin webbplats om att det i första hand är marknaden som ska erbjuda telefoni och bredband till hushåll och företag. Men för ett mycket litet antal hushåll kan det uppstå en situation där marknaden inte räcker till. I vissa fall kan PTS gå in och säkra telefoni genom upphandling. Det rör sig dock om undantagsfall och det är mycket få hushåll som inte kan få telefoni genom någon av de vanliga operatörerna. I dagsläget har PTS upphandlat telefoni till ett tiotal hushåll. PTS ska enligt sitt regleringsbrev följa avvecklingen av kopparnätet och vilka informationsinsatser som genomförs med anledning av avvecklingen. PTS ska även följa vilka ersättningslösningar som erbjuds i de fall elektroniska kommunikationstjänster har varit beroende av kopparnätet. Vid behov ska myndigheteten rapportera och föreslå åtgärder till regeringen.

Av PTS årsredovisning för 2023 framgår att myndigheten har haft regelbundna avstämningsmöten med Telia om avvecklingen av kopparnäten. Dessa avstämningsmöten har gett PTS en ökad insyn i arbetet hos nätägarna och har gett myndigheten kunskap om avvecklingens effekter. PTS har fått information om att de ersättningslösningar för telefoni och bredband som erbjuds inte har utvecklats eller medfört något nytt erbjudande för de hushåll och företag som berörs. De informationsinsatser som genomförts av operatörerna har inte heller utvecklats under året. För att sprida kunskap om avvecklingen har PTS arrangerat ett offentligt informationsmöte där nätägarna medverkat. Information presenteras på PTS webbplats för att så många som möjligt ska kunna ta del av den. Informationen syftar till att fler kan förbereda sig och färre drabbas av problem.

Om samutnyttjande av statlig infrastruktur

Genom lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation har PTS fått en större befogenhet att besluta om skyldighet till samlokalisering. PTS har möjlighet att ålägga en operatör som är ett företag med betydande inflytande på en viss marknad skyldighet att lämna tillträde till anläggningsinfrastruktur. Exempel på tillgångar som kan komma i fråga för en skyldighet är byggnader eller ingångar till byggnader, ledningar i byggnader inklusive fastighetsnät, antenner, torn och andra stödkonstruktioner, stolpar, master, kanalisation, rör, tillsynsbrunnar, inspektionsbrunnar och kopplingskåp.

Lagen (2016:534) om åtgärder för utbyggnad av bredbandsnät (utbyggnadslagen) trädde i kraft i juli 2016 och innebär att den som tillhandahåller ett

allmänt kommunikationsnät eller viss infrastruktur ska vara skyldig att under vissa förutsättningar låta den som bygger ut bredbandsnät få tillträde till infrastrukturen. Vidare innebär lagen att ett offentligt organ som utför ett bygg- eller anläggningsprojekt i vissa fall är skyldigt att samordna projektet med utbyggnad av bredbandsnät. Detsamma gäller den som annars utför ett sådant projekt om det helt eller delvis är finansierat av offentliga medel. Ägare av bredbandsnät kan på så vis ansöka hos t.ex. Trafikverket om att bygga ut sitt nät enligt utbyggnadslagen. Lagen innebär att Trafikverket som nätägare är skyldig att erbjuda den som vill bygga ut fast eller trådlöst bredband rätt att få tillgång till information om Trafikverkets fysiska infrastruktur och byggprojekt, rätt att begära tillträde till Trafikverkets fysiska infrastruktur och rätt att samordna sina byggprojekt med Trafikverkets bygg- och anläggningsprojekt eftersom de finansieras med offentliga medel.

Av regleringsbrevet för Svenska kraftnät följer att verket, främst för transmissionsnätet, ska driva ett kostnadseffektivt elektroniskt kommunikationsnät för tele- och datakommunikation med hög säkerhet. Svenska kraftnät ska på affärsmässiga grunder verka för att tele- och kommunikationsnätet görs tillgängligt för aktörer som på konkurrensneutrala och skäliga villkor tillhandahåller elektroniska kommunikationer. Verket hyr på så vis ut eventuell ledig kapacitet i kommunikationsnätet till teleoperatörer, tjänsteleverantörer m.fl. Svenska kraftnät ska i sin verksamhet inhämta erfarenheter och synpunkter från PTS och samverka med aktörer som tillhandahåller elektroniska kommunikationer när det gäller anläggning av tele- och kommunikationsnät.

Satellitroaming

På många färjor och på flygplan kan man hamna i ett s.k. satellitnät när man använder sin mobil. Det innebär att man kopplas via satellit istället för det vanliga mobilnätet. Nätet går då via satellit i stället för mobilmaster och på så sätt kan man få täckning på annars otillgängliga platser. På vissa flyg och fartyg kan det också vara andra satellitoperatörer som erbjuder täckning. På operatörernas webbplatser finns prislister för vad det kostar att ringa, surfa och skicka sms eller mms via satellitnätet. Möjlighet finns också att spärra satellitroaming. Allmänna reklamationsnämnden har uttalat sig i ärenden där bl.a. konsumenter tagit emot samtal när telefonen kopplats upp mot satellitnätet vilket har medfört högre kostnader.

Uppdrag till PTS om främjad bredbandsutbyggnad

I november 2021 fick PTS i uppdrag att främja tillgången till bredband. Myndigheten skulle analysera åtgärder som syftar till att effektivt öka utbyggnaden av infrastruktur för fast och mobil kommunikation som tillåter snabbt bredband och därmed i så hög utsträckning som möjligt täcker de s.k. vita fläckarna, dvs. områden samt hushåll och företag som ännu saknar tillgång till snabbt bredband. Uppdraget delredovisades i rapporten Satellit – en

möjlighet till snabbt bredband 2025 (PTS-ER-2022:18) i mars 2022. I rapporten gör PTS bedömningen att satellitlösningar kommer att vara avgörande för att nå regeringens bredbandsmål för 2025 när det gäller delmålen om 30 och 100 Mbit/s. I rapporten tydliggörs dock att det finns utmaningar för de aktörer som vill erbjuda bredband via satellit på den svenska marknaden och att det inte är självklart att tjänster blir tillgängliga i Sverige även om satelliter erbjuder täckning över hela landet. PTS pekar på vikten av att det finns en bred infallsvinkel på insatser för bredbandsutbyggnad. Det finns ett behov av att verka för att bredband via satellit ska bli tillgängligt för fler. Bredband via satellit är i vissa situationer den bästa lösningen. Samtidigt behöver man utgå från att satellit, fast bredband via mobilnätet och fiber kompletterar varandra i uppfyllelsen av 2025-målet. Behovet av insatser bör därför enligt PTS hanteras så att det inkluderar de olika accessformer som kan bidra till att regeringens bredbandsmål nås. Det kommer att behövas en palett av insatser och åtgärder för att hantera de många olika typer av utmaningar som finns för att nå alla i Sverige med snabbt bredband, oavsett geografiska, sociala och ekonomiska omständigheter.

I maj 2022 fick PTS ett nytt uppdrag att analysera åtgärder för ökad bredbandsutbyggnad. Myndigheten skulle analysera åtgärder som syftar till att effektivt öka utbyggnaden av infrastruktur för fast och mobil kommunikation som tillåter snabbt bredband och därmed i så hög utsträckning som möjligt täcker de s.k. vita fläckarna. Den 15 december 2022 presenterade PTS sin rapport Bredband till allt – Åtgärder för ett helt uppkopplat Sverige. I rapporten konstaterar PTS att det finns ett stort behov av att Sverige får en ny bredbandsstrategi som tar vid senast när den nuvarande strategin når sitt slut. Myndigheten föreslår att den nya strategin utgår från dagens förändrade samhällsbehov, liksom de behov som kan förväntas komma att uppstå under det närmaste decenniet. Vidare bör strategin möta de nya utmaningar som Sverige står inför med fortsatt utbyggnad och långsiktig förvaltning av infrastrukturen för bredband. Strategin och det övergripande målet behöver kvalitativt beskriva den förväntansbild som staten har av infrastrukturen.

I mars 2023 fick PTS i uppdrag att se över möjligheten att påskynda utbyggnaden av bredband på landsbygden och i glesbygd. Bakgrunden till uppdraget är att regeringen eftersträvar att alla ska ha tillgång till bredband för att kunna dra nytta av digitaliseringen och ha likvärdiga möjligheter till företagande, arbete, boende och välfärd oavsett var i landet man bor. Men tillgången till elektroniska kommunikationstjänster är ojämnt fördelad över landet. Dessutom har pandemin lett till förändrade arbetsmönster och en större efterfrågan på att kunna arbeta på andra platser än kontoret. Uppdraget redovisades den 15 september 2023. I redovisningen gör PTS bedömningen att en separat stödåtgärd som kompletterar den befintliga stödmodellen kan vara möjlig. Myndigheten tydliggör samtidigt att effekten av ett sådant kompletterande stöd kan bli begränsad. Om det inte tillskjuts finansiering utöver det som redan är avsatt för bredbandsstöd, kan det innebära att effekten av det nuvarande stödet minskar och att mer kostnadseffektiva lösningar

fördröjs. PTS konstaterar därför att myndigheten behöver utreda och konkretisera förutsättningarna för utlysning och tilldelning om ett kompletterande stöd skulle införas.

Pågående arbete

Budgetpropositionen för 2024

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22) konstaterar regeringen att Sverige i en internationell jämförelse har en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. PTS beräknar att så många som 98 procent av alla hushåll och arbetsställen kommer att ha tillgång till uppkoppling om 1 Gbit/s under 2025. Myndigheten konstaterar dock att det är en stor utmaning för de sista två procenten att få tillgång till upp koppling. Andelen hushåll och företag i Sverige med tillgång till bredband eller tillgång till bredband i sin absoluta närhet fortsätter att öka. Regeringen uppger vidare att utbyggnaden av bredband fortgår i hela landet även om takten minskat jämfört med tidigare år. Regeringen bedömer att stödet för bredbandsutbyggnad och andra åtgärder som främjar denna utbyggnad har varit viktiga och att det bidrar till möjligheten att nå målet för tillgång till bredband. Regeringen konstaterar att skillnaderna i tillgång till bredband mellan tätort/småort och landsbygd fortsätter att minska.

Översyn av digitaliseringspolitiken

Eftersom regeringen har aviserat att den ska göra en översyn av digitaliseringspolitiken och avsikten att ta fram en ny digitaliseringsstrategi har Digitaliseringsrådet bjudit in till workshoppar för att samla kunskap och inspel. Syftet med workshopparna är att bidra till att utveckla digitaliseringspolitiken med sikte på 2030. Resultaten från workshopparna kommer att utgöra viktiga underlag i det pågående arbetet med att ta fram en ny digitaliseringsstrategi. Teman för workshopparna är bl.a. AI och andra teknologier, strategisk infrastruktur och grundförutsättningar, digital kompetensförsörjning, digital omställning och innovation inom prioriterade områden respektive digitalisering i välfärden. Utöver det kommer även Digg att anordna en workshop på temat digital förvaltning.

Eftersom målen i den nu gällande bredbandsstrategin närmar sig sina slutdatum har Regeringskansliet också ställt ett antal frågor om utvecklingen på konnektivitetens område till ett antal myndigheter och aktörer.

Övergången till modernare nät

Bransch- och arbetsgivarorganisationen Tech Sverige framför att övergången till moderna nät som fiber, 4G och 5G är avgörande för ett säkert digitalt samhälle. Att fortsätta koppla upp viktiga samhällsfunktioner med nät som byggdes utifrån 90-talets kravbild är enligt organisationen inte hållbart ur ett säkerhetsperspektiv. Genom att stänga ned de allt mindre använda 2G- och 3G

näten frigörs kapacitet till att erbjuda snabbare, stabilare och säkrare tjänster via 4G och 5G. Detta lägger grunden för en modern samhällsservice, en konkurrenskraftig industri och den gröna omställningen. Tech Sverige framför att tekniksiftet innebär att äldre utrustning byts ut mot effektivare och mer energismart teknik. Detta gör enligt Tech Sverige att näten kan användas inom mer avancerade tjänster kopplat till en modern vård och omsorg, en smart industri och nya digitala tjänster för räddningstjänsten. De nya näten är också betydligt mer energieffektiva.

I PTS årsredovisning för 2023 anges att PTS har följt avvecklingen av 2G- och 3G näten genom regelbundna möten med Tele2, Telenor, Telia och Tre.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat yrkanden om tillgång till elektronisk kommunikation, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena med hänvisning till den positiva utvecklingen på området och välkomnade de initiativ som hade tagits för att främja bredbandsutbyggnaden i landet. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Ett av målen för Sveriges digitaliseringspolitik är att Sverige ska ha bredband i världsklass och att alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband. Enligt utskottets mening är tillgången till elektroniska kommunikationer av mycket stor betydelse för att bl.a. öka användningen av digital teknik vilket i sin tur är en kritisk faktor för Sveriges konkurrenskraft och en hållbar samhällsutveckling. Utskottet anser därför att det är mycket positivt att Sverige i en internationell jämförelse har en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur och att PTS bedömer att 98 procent av alla hushåll och arbetsställen kommer att ha tillgång till uppkoppling om 1 Gbit/s 2025. I budgetpropositionen för 2024 uppger regeringen att utbyggnaden av bredband fortgår i hela landet även om takten minskat jämfört med tidigare år. Utskottet vill i det sammanhanget framhålla att det välkomnar de många initiativ som har tagits för att främja bredbandsutbyggnaden och mobiltäckningen i landet men vill samtidigt understryka betydelsen av att utbyggnaden av bredband fortsätter i högt tempo och inte minskar i takt.

Utskottet är samtidigt införstått med de utmaningar som finns med den fortsatta utbyggnaden av bredband, framför allt på landsbygden. Utskottet välkomnar därför de olika uppdrag som PTS har fått för att främja bredbandsutbyggnaden, inte minst på landsbygden och i glesbygd och även det bredbandsstöd som PTS ansvarar för. När det gäller motionsförslagen om en ny bredbandsstrategi konstaterar utskottet att regeringen har aviserat att det pågår ett arbete med att se över digitaliseringspolitiken.

Utskottet vill vidare i likhet med tidigare år påminna om att PTS har till uppgift att följa avvecklingen av kopparnätet och även de ersättningslösningar som erbjuds. Utskottet konstaterar i sammanhanget att avvecklingen av kopparnätet har pågått en längre tid och beräknas vara klar under 2026. Utskottet välkomnar att PTS har haft regelbundna avstämningar med Telia om avvecklingen av kopparnäten så att den sker på ett ansvarsfullt sätt.

När det gäller övergången från 2G- och 3G-nät till modernare nät har utskottet erfarit att användarna i stor utsträckning redan flyttat till de nya näten och att mindre än 1 procent av den samlade trafiken går i de gamla näten. I takt med att mobiloperatörerna stänger ned 2G- och 3G-näten bygger de också ut täckningen och ökar kapaciteten i både 4G- och 5G-nätet, vilket på sikt betyder att mobiltäckningen blir bättre än tidigare. Utskottet vill dock i sammanhanget framhålla den osäkerhet som finns om hur bl.a. äldre bilar och larm som i dag styrs via 2G- eller 3G-nät kommer att fungera vid en övergång. Utskottet vill peka på den risk som finns för att bl.a. nödsamtal vid olyckor, s.k. e-call, kan komma att sluta att fungera i äldre bilar. Utskottet välkomnar övergången till modernare nät men anser att det är av stor vikt att de utmaningar som kan finnas inte minst för fordonsflottan analyseras och att man tar till vara de internationella erfarenheter som finns på området. Utskottet kommer att följa utvecklingen mycket noga.

Utskottet vill i sammanhanget även lyfta fram att det välkomnar att regeringen har en målsättning om en nationell digital infrastruktur för hälso- och sjukvården där staten tar ett större ansvar. Utskottet ser också mycket positivt på det arbete som bedrivs inom myndigheterna när det gäller samutnyttjande av statlig infrastruktur.

Utskottet vill sammanfattningsvis understryka att frågor om tillgång till elektronisk kommunikation är av mycket stor betydelse och utskottet ser därför positivt på det stora arbete som pågår på området inom Regeringskansliet, myndigheterna och branschen. Utskottet förutsätter att arbetet fortsätter i hög takt och finner för närvarande inte att det finns anledning att ta något initiativ i dessa frågor. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2023/24:265 (KD), 2023/24:415 (SD) yrkandena 1, 2, 13 och 14, 2023/24:443 (SD) yrkande 7, 2023/24:669 (S) yrkandena 1–4, 2023/24:1248 (C) yrkandena 1–3, 2023/24:1827 (S), 2023/24:2029 (S), 2023/24:2102 (M), 2023/24:2450 (MP) yrkande 25, 2023/24:2457 (C) yrkande 29, 2023/24:2493 (C) yrkande 2, 2023/24:2626 (S) yrkandena 2 och 3 samt 2023/24:2705 (MP) yrkande 11.

Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om utbyggnaden av 5G-nätet. Utskottet anser att den fortsatta utbyggnaden av 5G och utvecklingen av 6G är viktig för att uppnå målet om säkra och effektiva elektroniska kommunikationer.

Jämför reservation 18 (S) och 19 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:2626 yrkande 6 framför Gunilla Svantorp m.fl. (S) att utbyggnaden av 5G och utvecklingen av 6G och 7G måste vara en högt prioriterad fråga.

Jimmy Ståhl m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2023/24:415 yrkande 12 att det kommande 5G-nätets behov och möjligheter till god täckning i hela landet bör utredas.

Bakgrund

På kort sikt innebär 5G högre kapacitet och hastigheter. På längre sikt innebär 5G även stöd för kortare fördröjning, garanterad leverans av data och stöd för många fler enheter. Detta kan öppna för nya tillämpningar t.ex. automation av industrier, fjärrstyrning av fordon och farkoster i form av lastbilar, maskiner och drönare samt helt nya ännu okända tillämpningar. Det finns inga krav från staten på att 5G ska byggas på vissa platser eller i viss takt. Däremot är flera av de frekvensband som används för mobilkommunikation förenade med olika former av täckningskrav. I 700 MHz-bandet (ett av de frekvensband som kan användas för 5G) fokuserar täckningskravet på att förbättra konsumenternas möjlighet att använda mobila tal- och datatjänster (minst 10 Mbit/s), genom att förbättra utomhustäckningen. Täckningskravet kräver dock inte att en viss lösning ska användas, t.ex. 4G eller 5G.

Regeringen framhåller i budgetpropositionen för 2024 att en fortsatt utbyggnad av 5G och utveckling av 6G är viktig för att uppnå målet om effektiva och säkra elektroniska kommunikationer som motsvarar användarnas behov.

PTS kartlägger varje år geografisk tillgång till fast och mobil bredbandsinfrastruktur. I PTS senaste kartläggning, som redovisades i april 2024, konstaterades att yttäckningen för 5G-nät i oktober 2023 var 29,71 procent, en ökning med ca 19 procentenheter sedan oktober 2022. Ökningen kan i huvudsak förklaras av utbyggnad av 5G i 700 MHz-bandet. Vidare framgår att 90 procent av alla hushåll i oktober 2023 hade möjlighet att ansluta sig till fast bredband via 5G-nätet. Föregående period var motsvarande andel 57 procent. Numera har 67,8 procent av hushållen i glest bebyggda områden

möjlighet att ansluta till bredband via 5G. Föregående period hade 29 procent i glesbygd möjlighet till bredband via 5G. Detta innebär att möjligheten att ansluta sig utanför tätorter och småorter har dubblrats.

I den nationella digitaliseringsstrategin framhölls att 5G tekniken skapar förutsättningar för nya typer av tillämpningar och affärsmodeller inom områden som transport, hälsa, energi och medier. 5G kommer ytterligare att kunna sprida användningen av olika typer av industriella tillämpningar över de mobila nätverken och av sakernas internet med kostnadseffektiva och innovativa tillämpningar. I digitaliseringsstrategin angav regeringen att en tydlig plan ska utarbetas för att möjliggöra 5G i Sverige. Den politiska målsättningen i sammanhanget var att Sverige ska agera förebild i arbetet. Enligt digitaliseringsstrategin är en aktiv och målinriktad förvaltning av radiospektrum, som också tar hänsyn till vitala samhällsverksamheters behov, avgörande för utvecklingen av 5G.

Det europeiska internationella arbetet har satt grundläggande ramar för initial utveckling och utbyggnad av 5G, bl.a. genom kommissionens 5G Action Plan som pekar ut tidslinjer och gruppen för radiospektrumpolitik Strategic roadmap towards 5G for Europe, som pekar ut både tidslinjer och frekvensband (700 MHz samt 3,4–3,8 och 26 GHz).

PTS arbetar kontinuerligt med internationell harmonisering och standardisering för spektrumområdet i olika internationella grupper såväl på global nivå som inom Europa och EU. I myndighetens årsredovisning för 2023 framhålls att PTS haft ordförandeskapet för en arbetsgrupp som på uppdrag av EU-kommissionen arbetar för att harmonisera frekvenser för att möjliggöra bl.a. lokala 5G-nät. Myndigheten framhåller att intresset är stort från både industrin och marknaden och att resultatet ska redovisas till EU-kommissionen under senare delen av 2024.

PTS startade i september 2023 en auktion för tilldelning av nationella blocktillstånd i 900 MHz-, 2,1 GHz- och 2,6 GHz-banden. Syftet med tilldelningarna är att möjliggöra fortsatt digitalisering och teknikutveckling, samt att bidra till regeringens mobilitetsmål främst genom utbyggnad av nya master längs vägar och järnvägar men även inom andra områden där människor normalt befinner sig. I tilldelningen ställer PTS två täckningskrav. Ett krav ställs i 900 MHz-bandet med fokus på täckning genom nya master där det inte finns täckning i dag. Det andra kravet ställs i 2,1 GHz- och 2,6 GHz-banden och handlar om att höja kapaciteten utmed högtrafikerade järnvägssträckor. PTS bedömer att dessa två täckningskrav ger en god effekt på de täcknings- och kapacitetsbrister som PTS tidigare identifierat. Den 27 september 2023 fattades beslut och de vinnande buden fick sina tillstånd förenade med villkor om täckning och utbyggnad utefter högtrafikerad järnväg.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat yrkanden om utbyggnaden av 5G-nätet, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena och hänvisade bl.a. till Sveriges höga ambitionsnivå när det gäller 5G-utbyggnaden och till PTS frekvensauktion i början av 2021. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser att den fortsatta utbyggnaden av 5G och även utvecklingen av 6G är viktig för att uppnå målet om effektiva och säkra elektroniska kommunikationer som motsvarar användarnas behov. Utskottet betonar att en gynnsam utveckling av marknaden för elektronisk kommunikation i huvudsak kännetecknas av konkurrens och goda investeringsnivåer. Utskottet vill påminna om att utbyggnaden av 5G-nätet är marknadsansvar medan statens ansvar är att harmonisera och tilldela det radiospektrum som krävs för att hela landet ska få de trådlösa tjänster som efterfrågas och behövs. Utskottet välkomnar därför PTS auktion för tilldelning av nationella blocktillstånd i 900 MHz, 2,1 GHz- och 2,6 GHz-banden för att möjliggöra fortsatt digitalisering och teknikutveckling. Utskottet ser också positivt på att myndigheten i detta sammanhang ställde krav som kommer att innebära en bättre täckning. Därmed konstaterar utskottet att de frågeställningar som tas upp i motionsyrkandena är väl beaktade och finner inte anledning att ta något initiativ i dessa frågor. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:415 (SD) yrkande 12 och 2023/24:2626 (S) yrkande 6.

Mobiltäckningen längs järnvägsnätet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om mobiltäckningen längs järnvägsnätet. Utskottet hänvisar till pågående beredningsarbete inom Regeringskansliet och berörda myndigheter.

Jämför reservation 20 (SD) och 21 (MP).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:400 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 58 framförs att det bör göras en översyn för att förbättra mobiltäckningen längs järnvägsnätet.

Elin Söderberg m.fl. (MP) lyfter i kommittémotion 2023/24:928 behovet av att säkerställa snabb internetkoppling på samtliga tåg i Sverige.

Bakgrund

Av bredbandsstrategin följer att regeringens mål för de mobila näten är att hela Sverige 2023 bör ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet där man normalt befinner sig. De områden som är aktuella är t.ex. vägar, järnvägar samt områden med närhet till bostäder, företag och fritidshus. PTS uppger att 95 procent av dessa utvalda områdens yta hade mobiltäckning som uppfyllde målet 2023. Målet för mobila tjänster är därmed inte uppnått. Ytor längs större vägar och högttrafikerade järnvägar står för den största delen av den yta som återstår. Det är samtidigt på dessa ytor som täckningen ökar snabbast – med knappt 10 procentenheter under 2023. PTS täckningskrav i två frekvensband (2,1- respektive 2,6 GHz) är särskilt inriktade på att under kommande år ytterligare stärka täckningen längs högttrafikerad järnväg.

Hösten 2021 beslutade regeringen om förordningen (2021:975) om statligt stöd för bättre mobil uppkoppling för resenärer i fjärrtågstrafik. Förordningen trädde i kraft den 1 januari 2022 och PTS utsågs till ansvarig myndighet och tilldelades medel att dela ut till stödåtgärder. Med stöd av förordningen delade PTS under 2022 ut 22,5 miljoner kronor för åtgärder som förbättrar täckningen i vissa tunnlar. Telia tilldelades stöd för att anlägga infrastruktur för förbättrad mobiluppkoppling i Åskott- och Namntalltunnlarna på Botniabanan och Net4Mobility tilldelades stöd för etablering av motsvarande infrastruktur i Björnböletunneln på Botniabanan. Den stödfinansierade infrastrukturen kommer att vara operatörsgemensam och bl.a. omfatta etablering av siteinstallation i servicetunnlar och anslutning till Trafikverkets kabelinfrastruktur.

Den 13 februari 2023 redovisade PTS rapporten Bättre mobil uppkoppling för tågresenärer i hela Sverige (PTS-ER-2023:5). PTS lämnar i rapporten en nulägesbild av täckningen längs med Sveriges järnvägar och beskriver hur valet av teknisk lösning kan påverka användarupplevelsen. PTS lämnar också förslag på åtgärder som kan främja en god mobil uppkoppling ombord på tåg. Förslagen delas in i tre områden – politisk styrning, förbättrad täckning och förbättrad samordning. PTS föreslår således att en ny politisk inriktning och förväntansbild tas fram för uppkoppling ombord på tåg och att nya uppföljbara indikatorer knyts till denna. PTS föreslår också ett antal åtgärder för att förbättra täckningsläget, bl.a. i tågtunnlar, och att Trafikverket ges ett tydligt uppdrag att ta på sig en aktivare roll i frågan. Slutligen föreslås att PTS ska utreda hur samverkan bland berörda aktörer ser ut i dag och ge förslag till hur en sådan samverkan kan öka om brister identifieras.

Trafikverket har rutiner för att inom ramen för sin ordinarie samverkan med mobiloperatörer verka för en bättre mobil uppkoppling i tunnlar.

PTS genomförde under hösten 2023 en auktion för tilldelningen av nationella blocktillstånd i 900 MHz-, 2,1 GHz- och 2,6 GHz-banden. Några av de villkor som ställdes på tillståndshavare var villkor om täckning och utbyggnad för att förbättra möjligheten till uppkoppling för tågresenärer.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om mobiltäckningen på tåg, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena med hänvisning till tagna initiativ. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet påminner inledningsvis om att hela Sverige enligt ett av bredbandsstrategins mål bör ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet. Målet gäller områden där människor normalt befinner sig, exempelvis på järnvägsnätet, och är av stor betydelse för bl.a. alla de som pendlar till arbetet och arbetar under resan. Utskottet noterar att PTS nyligen presenterade rapporten Bättre mobil uppkoppling för tågresenärer i hela Sverige, som är under beredning inom Regeringskansliet. Utskottet välkomnar detta och avser att följa det fortsatta arbetet i frågan med mycket stort intresse. Utskottet ser likaså mycket positivt på att PTS i den nyligen genomförda auktionen av vissa frekvensband inkluderade täckningskrav utefter högtrafikerad järnväg. Utskottet noterar vidare att även Trafikverket har i uppdrag att verka för en bättre mobil uppkoppling i tunnlar tillsammans med mobiloperatörerna. Utskottet ser sammantaget mycket positivt på de uppdrag som regeringen gett till PTS och Trafikverket för att främja tillgången till mobiltäckning längs med järnvägsnätet och i tunnlar.

Mot den bakgrunden finner inte utskottet att det finns anledning att ta något initiativ i dessa frågor. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:400 (SD) yrkande 58 och 2023/24:928 (MP).

Robusta och säkra kommunikationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om robusta och säkra kommunikationer. Utskottet understryker vikten av säkra och robusta elektroniska kommunikationer och hänvisar till det arbete och de initiativ som pågår på området.

Jämför reservation 22 (S) och 23 (MP).

Motionerna

Gunilla Svantorp m.fl. (S) framför i kommittémotion 2023/24:2626 yrkande 4 att den nationella bredbandsstrategin behöver uppdateras och anpassas till det förändrade säkerhetsläget.

I kommittémotion 2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26 anförs att beredskapsavgifterna bör höjas så att mer resurser kan avsättas

för att göra internet robustare genom offentlig-privat samverkan mellan bredbandsleverantörerna och PTS.

Bakgrund

Robusta kommunikationer

Ett av delmålen under målet för digitaliseringspolitiken fastslår att elektroniska kommunikationer ska vara effektiva, säkra och robusta. I lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation anges att den som tillhandahåller ett allmänt elektroniskt kommunikationsnät eller en allmänt tillgänglig elektronisk kommunikationstjänst ska vidta ändamålsenliga och proportionella tekniska och organisatoriska åtgärder för att på ett lämpligt sätt hantera risker som hotar säkerheten i nät och tjänster. Åtgärderna ska säkerställa en nivå på säkerheten i nät och tjänster som är lämplig i förhållande till riskerna. Åtgärder ska vidtas särskilt för att förebygga och minimera säkerhetsincidenters påverkan på användare och på andra nät och tjänster.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr.22) framhåller regeringen att ett fortsatt aktivt och förutsättningsskapande arbete inom civilt försvar och informations- och cybersäkerhetsområdet är viktigt för att uppnå målen om säkra och robusta elektroniska kommunikationer. Regeringen anför att utbyggnad av 5G och utveckling av 6G är viktig för att uppnå målet om effektiva och säkra elektroniska kommunikationer som motsvarar användarnas behov. I budgetpropositionen uppges vidare att Sverige har varit aktivt i utvärderingen av hot och risker kopplade till elektroniska kommunikationsnät, främst till 5G-näten och till ny arkitektur såsom Open-RAN, och har genom PTS fortsatt att vara drivande i arbetet inom EU med genomförandet av den s.k. verktygslådan med rekommenderade åtgärder för 5G-säkerhet.

Regeringen framhåller att informations- och cybersäkerhet står högt upp på regeringens agenda. Under 2023 inledde regeringen arbetet med att ta fram en ny informations- och cybersäkerhetsstrategi. Med en ny nationell strategi finns förutsättningar att knyta samman satsningar nationellt, inom EU och inför det svenska Natomedlemskapet. Regeringen framhåller att stöd till, och samverkan mellan, det offentliga och det privata är en central fråga vid framtagandet av strategin. Regeringskansliet har med stöd av Nationellt cybersäkerhetscenter anordnat workshoppar för ett femtiotal berörda aktörer, myndigheter och bransch- och intresseorganisationer. Det förs även dialoger med branschorganisationer. En viktig utgångspunkt i arbetet är genomförandet av direktivet om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet) som ställer krav på att alla medlemsstater ska ha nationella cybersäkerhetsstrategier.

PTS är tillsynsmyndighet på området och arbetar kontinuerligt med att stärka robustheten och tåligheten i näten för elektronisk kommunikation. Myndigheten bedriver arbetet genom flera olika åtgärder, försök och tester i samarbete med marknadens aktörer. Operatörer har bl.a. möjlighet att ansöka

om ekonomiskt stöd för robustethöjande åtgärder. I augusti 2022 trädde PTS föreskrifter och allmänna råd (PTSFS 2022:11) om säkerhet i nät och tjänster i kraft. Föreskrifterna innehåller krav på att tillhandahållare ska bedriva ett långsiktigt, systematiskt och kontinuerligt säkerhetsarbete. Tillhandahållarna ska också upprätta riskanalyser och vidta lämpliga åtgärder för att hantera risker. Krav på åtkomst och behörighetsrutiner samt reservkraft och redundans är andra exempel på regler i föreskrifterna.

Sedan den 1 oktober 2022 är PTS beredskapssektorsansvarig myndighet för sektorn elektronisk kommunikation och post. Arbetet under 2023 har framförallt handlat om att etablera former för ansvarsutövande, bl.a. genom inrättandet av en kanslifunktion och ett antal samverkansforum för dialog med övriga myndigheter inom beredskapssektorn (MSB, Trafikverket och Svenska kraftnät).

Av PTS årsredovisning för 2023 framgår att PTS arbetar med beredskapsfrågor inom området utifrån myndighetens inriktning för krisberedskap och totalförsvaret 2020–2025. I redovisningen anges att året präglades av den säkerhetspolitiska utvecklingen i närområdet med händelser kopplade till bl.a. undervattensinfrastruktur. Parallellt med händelseutvecklingen intensifierades förberedelserna inför Natointrädet, med ett stadigt ökande informationsutbyte mellan PTS och Nato. Av årsredovisningen framgår vidare att PTS har gett Stadsnätsföreningen ett långsiktigt uppdrag som sträcker sig över tio år. Uppdraget innebär att Stadsnätsföreningen i samverkan med stadsnät och nationella operatörer ska upphandla förstärkningsmateriel som är nödvändig under framförallt höjd beredskap. I praktiken innebär detta att PTS finansierar avrop av materiel och fördelar dessa så långt ut i de medverkande organisationerna som möjligt. För att detta ska ge en verklig förmåga görs även omfattande satsningar på utbildning, dels grundläggande utbildning för 1 400 personer under 2023 och 2024, dels befattningsutbildning i fråga om specifik förstärkningsmateriel för 200 personer under 2024.

Tillhandahållare av allmänna elektroniska kommunikationsnät och allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationstjänster är skyldiga att rapportera säkerhetsincidenter, som haft en betydande påverkan på nät och tjänster samt integritetsincidenter till PTS. Under 2023 registrerade PTS 346 rapporterade incidenter varav 42 var säkerhetsincidenter och 304 integritetsincidenter. Det är något färre incidenter än föregående år. Införandet av den nya lagen om elektronisk kommunikation och de nya föreskrifter som PTS meddelade under året bedöms ha påverkat rapporteringsbenägenheten. De två vanligaste grundorsakerna till rapporterade integritetsincidenter under 2023 var brister i organisatoriska rutiner och processer (170 av incidenterna) och mänskliga misstag eller felbedömningar (91 av incidenterna). För säkerhetsincidenter under 2023 var de vanligaste grundorsakerna systemfel (22 av incidenterna) och antagonistiska angrepp (7 av incidenterna).

På informations- och cybersäkerhetsområdet har samarbetet mellan PTS och övriga myndigheter som deltar i Nationellt cybersäkerhetscenter (NCSC)

fortsatt att stärkas. PTS deltog aktivt i centret bl.a. i arbetet med standardisering, nationell privat-offentlig samverkan, samordning av incidenthantering och leverans anpassade lägesbilder till regeringen. Som ett led i PTS utbildnings- och övningsstrategi genomfördes i november 2022 Cyber Defence Exercise, en teknisk övning tillsammans med deltagare från sektorn för elektronisk kommunikation. Syftet med cyberförsvarsövningen var att öva incidenthantering, informationsdelning på ett strukturerat sätt och samverkan mellan aktörer för att öka den kollektiva förmågan att hantera cyberhot.

CERT-SE är Sveriges nationella it-incidenthanteringsorganisation med uppgift att stödja samhället i arbetet med att hantera och förebygga it incidenter. Verksamheten bedrivs vid MSB. CERT-SE arbetar bl.a. med att öka it-säkerhetsmedvetandet genom att förmedla kunskap och fakta samt utfärda varningar och råd om sårbarheter i it-system.

Beredskapsavgift

Den som bedriver verksamhet som är anmäld enligt lagen om elektronisk kommunikation betalar en beredskapsavgift som ska finansiera åtgärder som stärker de elektroniska kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid. Avgifterna ska fördelas med skälig andel på var och en av dem som bedriver anmäld verksamhet. Medlen används för att skapa robusta elektroniska kommunikationer som ska fungera vid allvarliga hot och påfrestningar, exempelvis terrorism och sabotage. Medlen används både i förebyggande syfte och för att bibehålla och utveckla krishanteringsförmågan inom sektorn.

Det årliga avgiftsuttaget från operatörerna för att finansiera åtgärder mot allvarliga hot och påfrestningar som gäller elektronisk kommunikation har under många år uppgått till högst 100 miljoner kronor. Mot bakgrund av behoven av att ytterligare förstärka krisberedskapen inom sektorn elektronisk kommunikation delgav den dåvarande regeringen i budgetpropositionen för 2021 sin avsikt att med början 2022 höja beredskapsavgiften. Beredskapsavgiften har sedermera höjts såväl 2022 som 2023. Storleken på den nuvarande beredskapsavgiften framgår av föreskrifter som har tagits fram av PTS och som trädde i kraft den 1 januari 2024. Av föreskrifterna framgår att den som bedriver verksamhet som är anmäld enligt 2 kap. 1 § lagen om elektronisk kommunikation och som har en årsomsättning om 30 000 000 kronor eller mer, ska betala en årlig avgift om högst 0,187 procent av årsomsättningen. Beredskapsavgiften var högst 0,186 av årsomsättningen 2023 och 0,156 av årsomsättningen 2022.

System för granskning av utländska direktinvesteringar

I proposition 2020/21:30 Totalförsvaret 2021–2025 konstateras att det behövs fler mekanismer som gör att uppköp som kan skada Sveriges säkerhet kan förhindras. Det har även införts ytterligare bestämmelser för en bättre kontroll

av överlåtelser av säkerhetskänslig verksamhet genom kompletteringar av säkerhetsskyddslagen (2018:585).

Den 1 december 2023 trädde lagen (2023:560) om granskning av utländska direktinvesteringar (FDI-lagen) ikraft. Den nya FDI-lagen gör det möjligt att granska utländska direktinvesteringar som kan leda till säkerhetsrisker och, om det är nödvändigt, begränsa eller förbjuda sådana investeringar. FDI-lagen blir tillämplig förutsatt att det sker en investering i en s.k. skyddsvärd verksamhet. Båda dessa begrepp definieras närmre i lagen med tillhörande förordningar. Även om syftet med lagen är att reglera utländska direktinvesteringar måste även svenska och EU-baserade investerare anmäla investeringar om lagen är tillämplig.

Skydd av Sveriges säkerhet vid radioanvändning.

Den 1 januari 2020 trädde nya bestämmelser i kraft som ska skydda Sveriges säkerhet vid användning av radiosändare. Bestämmelserna innebär att tillstånd att använda radiosändare ska kunna förenas med villkor om krav som är av betydelse för Sveriges säkerhet. Dessutom ska tillstånd kunna återkallas eller tillståndsvillkor kunna ändras omedelbart om radioanvändningen har orsakat skada för Sveriges säkerhet eller kan antas göra det (prop. 2019/20:15, bet. 2019/20:TU4, rskr. 2019/2074).

En telesamverkans grupp för frestida kriser och höjd beredskap

Den 1 maj 2024 trädde bestämmelser i kraft som gör att PTS kan besluta om att vissa aktörer ska delta i totalförsvarsplaneringen (prop. 2023/24:60, bet. 2023/24:TU10, rskr 2023/24:147). Bakgrunden till bestämmelserna var att det är nödvändigt att elektroniska kommunikationer fungerar väl i dagens digitala samhälle. Många samhällskritiska tjänster är beroende av digital infrastruktur och vid allvarliga störningar måste exempelvis nätets funktion kunna återställas. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för krishantering och för att stärka beredskapen inom sektorn.

Nätverks- och informationssystem i EU

År 2016 antog Europaparlamentet och ministerrådet direktivet om åtgärder för en hög gemensam nivå på säkerhet i nätverks- och informationssystem i hela unionen (NIS-direktivet). Direktivet är genomfört i svensk rätt genom lagen (2018:1174) om informationssäkerhet för samhällsviktiga och digitala tjänster. Enligt lagen ska vissa leverantörer av samhällsviktiga och digitala tjänster vidta säkerhetsåtgärder till skydd för säkerheten i nätverk och informationssystem samt rapportera incidenter som påverkar kontinuiteten i tjänsterna. I januari 2023 trädde NIS2-direktivet i kraft. Det ersätter det ursprungliga NIS-direktivet. Regeringen beslutade den 23 februari 2023 att tillkalla en särskild utredare med uppgift att föreslå de anpassningar av svensk rätt som är nödvändiga för att EU:s direktiv om åtgärder för en hög gemensam cybersäkerhetsnivå i hela unionen (NIS2-direktivet) och EU:s direktiv om

kritiska entiteters motståndskraft (CER-direktivet) ska kunna genomföras. Medlemsstaterna ska ha genomfört direktivet i sin nationella lagstiftning och börja tillämpa det i oktober 2024.

Skriftliga frågor och interpellationer

Statsrådet Erik Slottnér (KD) påminde i en interpellationsdebatt (ip. 2023/24:360) den 30 januari 2024 om att PTS under lång tid har arbetat för att stärka säkerheten och robustheten i kommunikationsnäten, såväl genom reglering och tillsyn som genom finansiering av åtgärder som går utöver vad som kan krävas att de enskilda operatörerna vidtar på egen hand. Statsrådet lyfte att PTS tar ut en årlig beredskapsavgift av de större operatörerna, som ska finansiera åtgärder som stärker de elektroniska kommunikationerna mot allvarliga hot och påfrestningar i fredstid och att staten skjuter till ytterligare medel som används för att säkerställa att den elektroniska kommunikationen är robust och kan motstå påfrestningar både i fredstid och vid höjd beredskap. Statsrådet anförde att regeringen har identifierat att elektronisk kommunikation är en sektor där beredskapen måste höjas. Som ett led i det arbetet lade regeringen den 18 januari fram propositionen En telesamverkansgrupp för fredstida kriser och höjd beredskap (prop. 2023/24:60). Den nationella telesamverkansgruppen har funnits sedan 2005 och baserats på frivillighet. Enligt regeringens förslag ska PTS kunna besluta om att vissa aktörer ska delta i totalförsvarsplaneringen. Där ingår planeringen och samordningen av åtgärder inför eller vid fredstida krissituationer inom beredskapssektorn för elektroniska kommunikationer. Förslaget ger också PTS befogenheten att ålägga aktörer att genom samverkan stödja arbetet för att återställa infrastrukturen för elektroniska kommunikationer i anslutning till händelser vid fredstida krissituationer eller höjd beredskap. Regeringen tror att detta kommer att ge Sverige bättre förutsättningar för robust krishantering och beredskap inom elektronisk kommunikation.

Statsrådet anförde vidare att arbetet för att stärka den samhällsviktiga digitala infrastrukturen fortsätter, och regeringen har för avsikt att vidta ytterligare åtgärder inom området när och om det skulle bedömas vara nödvändigt.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har hanterat motionsförslag om robusta och säkra kommunikationer tidigare, senast i betänkandet 2022/23:TU12. Motionsförslagen avstyrktes med hänvisning till bl.a. pågående utredningsarbete. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Väl fungerande elektroniska kommunikationer är en grundförutsättning i dagens digitala samhälle och många kritiska tjänster är beroende av digital infrastruktur. Det är därför angeläget att denna infrastruktur kan säkras mot tekniska, organisatoriska och rättsliga förhållanden som kan hota säkerhet, integritet och tillgänglighet. Utskottet välkomnar därmed de åtgärder som redovisas ovan för att bl.a. stärka robustheten och beredskapen på området. Utskottet vill också peka på det som statsrådet framhöll i det ovan nämnda svaret på en interpellation om att staten också skjuter till ytterligare medel som används för att säkerställa att den elektroniska kommunikationen är robust och kan motstå påfrestningar både i fredstid och vid höjd beredskap. Statsrådet anförde vidare att arbetet för att stärka den samhällsviktiga digitala infrastrukturen fortsätter och att regeringen har för avsikt att vidta ytterligare åtgärder inom området när och om det skulle bedömas vara nödvändigt.

Utskottet vill understryka vikten av säkra och robusta elektroniska kommunikationer men på grund av det arbete och de initiativ som pågår bedömer utskottet att det inte finns något behov av att ta ytterligare initiativ med anledning av motionsyrkandena. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:2450 (MP) yrkande 26 och 2023/24:2626 (S) yrkande 4.

Samarbete med rättsvårdande myndigheter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samarbete med rättsvårdande myndigheter. Utskottet ser mycket positivt på det arbete som pågår både i Sverige och inom EU för att upptäcka och motverka bedrägerier.

Motionerna

Anna-Belle Strömberg och Peder Björk (båda S) anför i motion 2023/24:950 att det behöver vidtas åtgärder för att begränsa cyberbedrägerier.

I motion 2023/24:1683 framför Eric Westroth (SD) att man bör överväga att tillsätta en utredning om ett regelverk för att göra mobiloperatörer skyldiga att samarbeta med rättsvårdande myndigheter i samband med brottsutredningar.

Bakgrund

Nätbedrägeri

Nätbedrägeri är inte något särskilt brott enligt svensk lag, utan det brott som typiskt sett är aktuellt är bedrägeri (9 kap. 1 § brottsbalken). Så heter brottet oavsett om någon försöker luras genom att skicka e-post, genom att ringa

telefonsamtal, genom att prata med den som blir lurad ansikte mot ansikte eller på något annat sätt. Straffet för bedrägeri är fängelse i högst två år. För ringa bedrägeri är straffet böter eller fängelse i högst sex månader och för grovt bedrägeri fängelse i högst sex månader och högst sex år.

Under 2023 anmäldes ca 240 000 bedrägeribrott, vilket var en ökning med 22 procent jämfört med 2022. De bedrägeribrott som ökade mest var kortbedrägerier (44 procents ökning), och omfattar främst kortbedrägerier utan fysiska kort. Det totala antalet kortbedrägerier var drygt 100 000 under 2023.

I regeringens skrivelse Motståndskraft och handlingskraft – en nationell strategi mot organiserad brottslighet (skr. 2023/24:67) fastslås att bedrägeribrotten har ökat kraftigt och att de är en viktig och växande finansieringskälla för organiserad brottslighet. Här har övergången till den digitala arenan varit särskilt tydlig, där snabbare och smidigare sätt att göra inköp, betalningar och bankärenden har underlättat även för kriminella. Även komplex cyberbrottslighet har blivit vanligare inom organiserad brottslighet. Denna typ av brott kan ha stor inverkan på teknisk infrastruktur och påverka samhällsviktiga funktioner och näringslivet. I lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet anges de befogenheter och begränsningar som gäller för Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Tullverket på området.

I betänkandet Ett starkare straffrättsligt skydd mot sexuella kränkningar, bedrägerier i vissa fall och brott med hatmotiv avseende kön (SOU 2023:80) som överlämnades till regeringen i november 2023 föreslås att det straffrättsliga skyddet för äldre och andra särskilt utsatta ska stärkas genom lagändringar på bedrägeriområdet. Den som utnyttjar att offret är skyddslöst eller utsatt eller som begår ett bedrägeri i organiserad form ska oftare dömas för ett grovt brott. Förslaget är för närvarande föremål för remissbehandling.

Betaljänstleverantörer, t.ex. kreditinstitut, är sedan några år skyldiga att tillämpa s.k. stark kundautentisering när en betalande loggar in på sitt betalkonto online, initierar en elektronisk betalningstransaktion eller genomför någon åtgärd på distans som kan innebära en risk för s.k. svikligt förfarande eller andra former av missbruk. Den skyldigheten kan t.ex. tillgodoses genom krav på användning av e-legitimation eller bankdosa, och har sedan den infördes medfört att bedrägerier vid betalningar vid e-handel har minskat. Sedan den 1 januari 2023 gäller kravet på stark kundautentisering även vid fakturabetalningar online.

I 5 kap. lagen (2010:751) om betal tjänster finns bestämmelser om obehöriga transaktioner, betal tjänstleverantörers skyldighet att återställa kontot och kontohavarens ansvar. I juni 2022 kom en dom från Högsta domstolen om bedrägeri kopplat till bank-id som innebar att en konsument fick ersättning av en bank för obehöriga transaktioner som gjorts från konsumentens konto (T 4623-21).

Samarbete med rättsvårdande myndigheter

Kraven på utlämning av uppgifter till brottsbekämpande myndigheter regleras i bestämmelser i lagen om elektronisk kommunikation. I lagen regleras bl.a. vad som gäller för telekomoperatörer i fråga om att ge de rättsvårdande myndigheterna tillgång till trafikuppgifter, hemlig övervakning eller avlyssning av elektronisk kommunikation samt tekniskt bistånd med sådan avlyssning. I lagen finns vidare regler om kostnadsfördelning mellan tillhandahållare och det allmänna när det gäller utlämnande av uppgifter om elektronisk kommunikation. Bestämmelserna innebär att tillhandahållarna ska stå för kostnaderna för anpassning, drift och underhåll. Tillhandahållarna ska däremot ersättas av de brottsbekämpande myndigheterna för kostnader som hänför sig till utlämnanden av uppgifter i enskilda ärenden. För uppgifter som lagras för brottsbekämpande ändamål fanns en uttrycklig reglering av ersättning i lagen om elektronisk kommunikation med innebörden att den som är lagringsskyldig har rätt till ersättning för kostnader som uppstår när lagrade uppgifter lämnas ut. Kravet på skyndsamhet utvidgades den 1 augusti 2022 och omfattar uppgifter som lagrats för brottsbekämpande ändamål, historiska uppgifter som lagrats för egna ändamål, uppgifter som omfattas av föreläggande av bevarande samt uppgifter som hämtas in i realtid och som kan avse både innehållet i ett meddelande och uppgifter om ett meddelande. Enligt lagen kan vidare t.ex. polisen, domstolar och vissa andra myndigheter begära att få ta del av uppgifter om abonnemanget om det finns en misstanke om brott, oavsett det misstänkta brottets svårighetsgrad. Exempel på abonnemangs-uppgifter är innehavarens namn, adress och telefonnummer.

Pågående arbete

Den 31 maj 2023 överlämnade 2021 års datalagringsutredning sitt betänkande Datalagring och åtkomst till elektronisk information, SOU 2023:22, till regeringen. Utredningen har haft i uppdrag att se över lagstiftningen som innebär skyldigheter för kommunikationsleverantörer att lagra viss information i brottsbekämpande syfte. Utredningen har även sett över reglerna som innebär att sådan verksamhet ska utformas så att hemliga tvångsmedel kan användas. I betänkandet presenteras förslag som bl.a. kan få betydelse för brottsbekämpande myndigheters möjligheter att använda hemliga tvångsmedel för att bekämpa grov brottslighet. Utredningen har lämnat ett flertal förslag på lagändringar, t.ex. möjlighet att besluta om en mer omfattande s.k. nationell säkerhetslagring om Sverige står inför ett allvarligt hot mot den nationella säkerheten, hur s.k. riktad lagring, baserad på bl.a. geografisk brottsstatistik, skulle kunna utformas samt att s.k. OTT-tjänster, dvs. många kommunikationsappar, ska omfattas av lagrings- och anpassnings-skyldigheten. Betänkandet har varit föremål för remissbehandling och bereds inom Regeringskansliet.

I oktober 2023 beslutade regeringen att ge en särskild utredare i uppdrag att se över grundlagsskyddet för vissa söktjänster som offentliggör personuppgifter. Syftet var att stärka skyddet för den personliga integriteten när personuppgifter offentliggörs på internet och i andra liknande sammanhang, detta för att bl.a. göra det svårare för kriminella nätverk att kartlägga personer i olika söktjänster.

I juni 2023 presenterade EU-kommissionen ett förslag om ändringar i regelverket för betaltjänster som bl.a. är avsedda att bekämpa bedrägerier på betalningsmarknaden – t.ex. föreslås ett nytt krav på betaltjänstleverantörer att använda sig av s.k. transaktionsmonitorering och en möjlighet för betaltjänstleverantörer att utbyta uppgifter med varandra för att kunna upptäcka och motverka bedrägerier. Förhandlingar om förslagen pågår på EU-nivå.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat ett yrkande om vissa särskilda skyldigheter för mobiloperatörer, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandet med hänvisning bl.a. till pågående utredningsarbete. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser liksom regeringen att de växande samhällsproblemen med kriminalitet och gängbrottslighet i Sverige måste lösas och att de rättsvårdande myndigheterna måste ha de verktyg som krävs för detta ändamål. Utskottet har vidare tagit del av att bedrägeribrotten har ökat kraftigt och att övergången till den digitala arenan varit särskilt tydlig, där snabbare och smidigare sätt att göra inköp, betalningar och bankärenden har underlättat även för kriminella. Utskottet ser därför mycket positivt på att regeringen har uppmärksammat frågan och att det pågår arbete både i Sverige och inom EU för att upptäcka och motverka bedrägerier samt med att utreda möjligheten att införa skyldigheter för kommunikationsleverantörer att lagra viss information i brottsbekämpande syfte.

Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:950 (S) och 2023/24:1683 (SD).

Postservice i hela landet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om postservicen i hela landet. Utskottet understryker vikten av att det även i framtiden finns en samhällsomfattande posttjänst som svarar mot användarnas behov. Utskottet hänvisar även till pågående beredning.

Jämför reservation 24 (S), 25 (SD) och 26 (C).

Motionerna

Gunilla Svantorp m.fl. (S) anför i kommittémotion 2023/24:2625 yrkande 53 att tillgång till posttjänster ska gälla i hela landet, såväl stad som landsbygd, och att postväsendet i sin helhet inte ska överlåtas till marknaden.

Jimmy Ståhl m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2023/24:415 yrkande 8 att service, postutdelning och tillgänglighet behöver öka i glesbygden. I yrkande 9 framför motionärerna att Postnord skyndsamt bör få i uppdrag att vidta nödvändiga effektiviseringsåtgärder.

I kommittémotion 2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 68 framförs att det inom ramen för Postfinansieringsutredningen bör tas ett mer samlat grepp om hur postverksamheten och Postnord ska utvecklas framöver.

Bakgrund

Det riksdagsbundna målet för postsektorn är att det ska finnas en posttjänst av god kvalitet i hela landet som uppfyller de krav som anges i postlagen (prop. 2014/15:1 utg.omr. 22, bet. 2014/15:TU1, rskr. 2014/15:86).

Den samhällsomfattande posttjänsten regleras i postlagen (2010:1045) och definieras som en posttjänst som ska finnas i hela landet och vara av god kvalitet och som innebär att alla användare kan ta emot postförsändelser och till rimliga priser kan lämna sådana försändelser. I praktiken är det Postnords verksamhet med post som utgör den samhällsomfattande posttjänsten i Sverige. Postnord är genom bolagets tillståndsvillkor skyldigt att tillhandahålla denna posttjänst. Merparten av postlagens krav på den samhällsomfattande posttjänsten härstammar från EU:s postdirektiv. Enligt detta direktiv ska medlemsstaterna säkerställa att användarna har tillgång till samhällsomfattande tjänster som inbegriper stadigvarande tillhandahållna posttjänster av fastställd kvalitet inom hela territoriet till rimliga priser för samtliga användare. Skyldigheten gäller adresserade försändelser som väger högst 2 kilo och paket upp till 10 kilo. Den samhällsomfattande posttjänsten omfattar bl.a. adresserade brev, paket, dagstidningar och tidskrifter. Vidare är det medlemsstaternas skyldighet att säkerställa att den samhällsomfattande tjänsten som huvudregel garanteras minst fem arbetsdagar i veckan och innebär minst en insamling samt ett överlämnande vid varje fysisk eller

juridisk persons bostad respektive lokaler. Om den samhällsomfattande posttjänsten inte är självfinansierande, finns det dessutom möjlighet för medlemsstaterna att finansiera den genom upphandling eller statsstöd. När det gäller befordran av brevlådepost och kontorspost är det endast Postnord som har nödvändig infrastruktur för detta i hela landet. Citymail har emellertid ett nät för distribution av sändningsbrev, som levereras sorterade från tryckerierna till Citymail.

I budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22) framför regeringen att målen för postsektorn i huvudsak uppfylls men att den svenska postmarknaden fortsätter att befinna sig under ett stort förändringstryck. Samhällets digitalisering har lett till stora förändringar i användarnas kommunikationsvanor och därmed behov av posttjänster. Ökande e-handel innebär att postutdelning i allt större utsträckning handlar om att dela ut paket i stället för brevöversändelser. Regeringen konstaterar att det medför utmaningar för tillhandahållaren och som en följd även för användarna av den samhällsomfattande posttjänsten.

År 2022 genomförde PTS tillsyn av hur Postnord skött postutdelningen under föregående år. Anledningen till PTS tillsyn var ett antal klagomål om att postmottagare, i hela landet, inte fått någon post eller att den dröjt flera veckor med att delas ut. PTS granskning visade att Postnord haft stora problem med att bemanna verksamheten och att kvaliteten på brevläveranserna under juni till september inte uppfyllt kraven i lagstiftningen. Granskningen resulterade i att Postnord förelades att lämna in bl.a. en riskanalys och handlingsplan för att komma till rätta med problem i postutdelningen. I slutet av mars 2023 förelades Postnord att komplettera sin riskanalys för att postverksamheten ska bedrivas tillförlitligt. Postnord presenterades en mängd olika åtgärder som PTS fortsatte att följa upp i tillsynen. Tillsynen avslutades i december 2023 eftersom PTS då bedömde att Postnord hade en tydlig plan för att kunna upprätthålla en tillförlitlig verksamhet.

Av PTS rapport Svensk postmarknad 2024 (PTS-ER-2024:2) framkommer att 2022 var första gången Postnord inte nådde upp till befordringstidskravet för helåret. Under 2023 försämrades helårsresultatet ytterligare, då Postnord delade ut i genomsnitt 93,1 procent av de tvådagarsbefordrade breven i tid på nationell nivå (jämfört med 94,7 procent 2022). För 2021 var siffran 97,9 procent. Det innebär alltså att Postnord inte har lyckats leva upp till befordringskraven på nationell nivå under vare sig 2022 eller 2023. På månadsbasis förbättrades mätresultaten kontinuerligt fr.o.m. juli månad 2023, och i september nåddes för första gången på ett drygt år ett månadsresultat över kravnivån, då 95,6 procent av breven delades ut i tid. Postnord har uppgett att problematiken under 2023 förstärktes av väderutmaningar och förseningar i tågtrafiken vilket drabbar den rikstäckande distributionen. PTS framhåller att det blir dyrare att dela ut brev och att det kan bli utmanande att upprätthålla den samhällsomfattande posttjänsten under de kommande åren om ingen förändring görs.

Pågående arbete

Den 1 april 2023 trädde PTS regleringspaket med nya föreskrifter och allmänna råd om utdelning av post vid tillhandahållande av den samhällsomfattande posttjänsten och tillståndsvillkor i kraft. Reglerna syftar till att trygga och säkra servicen för de som har störst behov, tydliggöra vilken nivå av service den utsedda tillhandahållaren av samhällsomfattande posttjänster ska säkra samt vad postmottagarna kan förvänta sig. Föreskrifterna säkerställer exempelvis att de som har längst avstånd till sin postanordning inte ska få längre än vad de har i dag.

Regeringen beslutade den 1 oktober 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda möjliga finansieringsmodeller för den samhällsomfattande posttjänsten, den s.k. Postfinansieringsutredningen (dir. 2020:101). Syftet var att klargöra hur den samhällsomfattande posttjänsten ska finansieras när den inte längre kan vara fullt ut självfinansierad. Utredningens betänkande Posttjänst för hela slanten (SOU 2023:4) överlämnades till regeringen i januari 2023. I detta förslår utredningen att den samhällsomfattande posttjänsten ska ha samma omfattning som i dag, dvs. att det ska finnas en posttjänst i hela landet, som är av god kvalitet och som innebär att alla användare kan ta emot postförsändelser och till rimliga priser för befördran kan lämna sådana försändelser. Utredningen föreslår vidare en möjlighet för tillhandahållaren att, under vissa förutsättningar, få ersättning för tillhandahållandet av den samhällsomfattande posttjänsten. Det ska också finnas en möjlighet att tillförsäkra den samhällsomfattande posttjänsten genom upphandling. Vidare föreslår utredningen att befordringstidskravet i postförordningen, som innebär att minst 95 procent av de inrikes brev som har lämnats in för tvådagarsbefördran före angiven senaste inlämningstid ska ha delats ut inom två påföljande arbetsdagar, ska ändras till att breven ska delas ut inom tre arbetsdagar.

Postfinansieringsutredningen har genom tilläggsdirektiv (dir. 2023:7) fått i uppdrag att också utreda möjligheterna att införa en skyldighet för privatpersoner och företag att ta emot digital post och en skyldighet för myndigheter, kommuner och regioner att skicka digital post. Dessa nya delar av uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 14 juni 2024.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om postservice i hela landet, senast i betänkande 2023/24:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena med hänvisning till pågående utredningsarbete samt kommande åtgärder. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Inledningsvis noterar utskottet de stora förändringar som i dag präglar postmarknadssektorn, med minskande antal brevöversändelser samtidigt som

paketmarknaden växer. Utskottet är införstått med att den pågående utvecklingen medför stora utmaningar på postmarknaden i närtid och vill samtidigt framhålla att det är av stor betydelse att det även i framtiden finns en samhällsomfattande posttjänst som svarar mot användarnas behov och de krav som användarna ställer på kvalitet och tillgänglighet, inte minst ur ett beredskapsperspektiv.

När det gäller kvalitet och tillförlitlighet i postbefordran ser utskottet med tillförsikt på utvecklingen men understryker samtidigt behovet av fortsatta ansträngningar för att förbättra kvaliteten inom postverksamheten. Utskottet konstaterar att Postfinansieringsutredningen nyligen lämnat sitt betänkande och noterar att det här lämnas förslag om att den samhällsomfattande posttjänsten ska ha samma omfattning som i dag liksom förslag om bl.a. andra befordringstidskrav. Utskottet ser med mycket stort intresse fram emot utfallet av den pågående beredningen. När det gäller motionsyrkandet om att ge Postnord i uppdrag att vidta nödvändiga effektiviseringsåtgärder påminner utskottet om att PTS bedriver en kontinuerlig tillsyn för att säkerställa att postoperatörerna uppfyller de krav som ställs i postlagen. Då ägnas också särskild uppmärksamhet åt de speciella krav som ställs på Postnord i egenskap av utsedd tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten. PTS har möjlighet att meddela ett föreläggande ifall ett bolag agerar i strid med gällande bestämmelser. Utskottet anser att detta är en god ordning.

Mot den bakgrunden konstaterar utskottet att de frågeställningar som tas upp i motionsyrkandena är väl beaktade och finner inte anledning att ta något initiativ i dessa frågor. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:415 (SD) yrkandena 8 och 9, 2023/24:2465 (C) yrkande 68 samt 2023/24:2625 (S) yrkande 53.

Samdistribution och fastighetsboxar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samdistribution och fastighetsboxar. Utskottet pekar på de åtgärder som redan vidtagits i fråga om samdistribution. Vidare anser utskottet att frågan om på vilket sätt de boende bör få sin post utdelad bäst löses av berörda parter.

Jämför reservation 27 (C).

Motionerna

I kommittémotion 2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 69 framhålls betydelsen av att öka postverksamhetens effektivitet och minska miljöpåverkan genom att möjliggöra samdistribution av post, paket och tidningar.

I motion 2023/24:788 lyfter Mirja Räihä (S) fram behovet av fastighetsboxar i flerfamiljshus.

Bakgrund

Samdistribution av post, paket och tidningar

Efter ett tidigare tillkännagivande av riksdagen (bet. 2014/15:KU12 punkt 4, rskr. 2014/15:195) redogjorde regeringen i mars 2020 (skr. 2019/20:75) för vilka åtgärder som hade vidtagits med anledning av konstitutionsutskottets initiativ till försöksverksamhet med samdistribution av tidningar och post. Regeringen hänvisade i sin skrivelse bl.a. till PTS besked om att samdistribution av post och tidningar redan förekom på flera orter men att myndigheten inte hade några verksamma rättsmedel för att genomföra försöksverksamhet på ett sådant sätt som riksdagen hade förordat. Regeringen anförde vidare i skrivelsen att den inte hade möjlighet att använda rollen som ägare i Postnord för att genomdriva försök med samdistribution och hänvisade i sammanhanget till det rättsliga regelverkets begränsningar. Regeringen ansåg därmed att det aktuella tillkännagivandet var slutbehandlat men gjorde i likhet med myndigheten bedömningen att övergången till tvådagarsbefordran som införts genom en förordningsändring kunde underlätta samdistribution av post och tidningar.

Fastighetsboxar i flerfamiljshus

PTS har fastställt riktlinjer för hur utdelning av postförsändelser ska ske i Post- och telestyrelsens allmänna råd (PTSFS 2008:6) om utdelning av post vid tillhandahållande av samhällsomfattande posttjänst. Av dessa följer att i flerfamiljshus bör försändelser som huvudregel delas ut i fastighetsbox men att i flerfamiljshus där det ännu inte installerats fastighetsboxar bör försändelsen delas ut i postinlägg i lägenhetsdörrar. Föreskriften är inte tvingande utan har utformats som ett allmänt råd vilket innebär att utdelning i fastighetsbox inte är något krav för boende i flerfamiljshus utan en alternativ utdelningsform. Varken PTS, Postnord eller någon annan postoperatör kan därför kräva att en fastighet ska installera fastighetsboxar. Av byggnadstekniska skäl kan det också ibland vara svårt att installera fastighetsboxar, särskilt när det gäller det äldre fastighetsbeståndet. PTS framhåller på sin webbplats att fastighetsboxar är ett säkert alternativ för postmottagning. Det finns i dag fastighetsboxar med säkra lås för varje postinlägg. PTS bedömer att säkerheten totalt sett blir större när lägenhetsdörrar inte längre utrustas med brevinkast. Det ger ökat skydd mot buller, inbrott och brand. Fastighetsboxar gör det också lättare för mottagarna att få större försändelser utburna direkt till hemadressen i stället för att dessa, efter avisering, måste hämtas hos ett postombud.

Pågående arbete

I rapporten Svensk postmarknad 2024 konstaterar PTS att Postnords utbud av postombud och utlämningsställen har legat förhållandevis konstant under de senaste fem åren på omkring 1 600 respektive 370 servicepunkter. Antalet

företagscenter minskar kontinuerligt över tid, från 223 stycken 2020 till 192 stycken i början av 2024. Postnord breddar istället utbudet av företagsrelaterade tjänster hos de vanliga postombuden. Däremot expanderar nätet av paketskåp och paketboxar kraftigt där operatören har gått från att i början av 2022 ha drygt 600 stycken till att i början av 2024 ha närmare 2500 utplacerade anläggningar. I och med den omfattande och snabba etableringen av paketskåp/paketboxar har Postnord mer än fördubblat antalet servicepunkter för utlämning av paket under de senaste fem åren.

I december 2020 fick Myndigheten för press, radio och tv i uppdrag att utreda distribution av nyhetstidningar i hela landet (Ku2020/02690). Myndigheten lämnade i mars 2021 ett förslag på ett nytt riktat stöd för att upprätthålla fortsatt distribution varje vardag i områden som påverkas av Postnords införande av varannandagsutdelning av post. Regeringen fattade beslut om förordningen (2021:1205) om stöd för tidningsdistribution med anledning av övergången till varannandagsutdelning av post, som trädde i kraft den 10 januari 2022 och medel finns avsatta för 2021–2025. En väl fungerande distribution av nyhetstidningar i hela landet är angeläget ur ett demokratiskt perspektiv. Förordningen har därför justerats för att bli mer träffsäker. Ändringen innebär att stöd kan betalas ut för upp till fem dagar per vecka.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om samdistribution av post, paket och tidningar samt fastighetsboxar i flerfamiljshus, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena om samdistribution med hänvisning till de initiativ som redan tagits på området. I fråga om yrkandet om fastighetsboxar i flerfamiljshus föreslog utskottet att även det skulle avslås med hänvisning till pågående utveckling som bl.a. följer av Boverkets föreskrifter. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar inledningsvis att samdistribution av post och tidningar redan förekommer på flera orter, vilket välkomnas eftersom samdistribution leder till effektivisering och minskad miljöpåverkan från transporter. Utskottet ser i sammanhanget positivt på det befintliga stödet för tidningsdistribution och de medel som finns avsatta för detta ändamål t.o.m. 2025.

Vidare noterar utskottet liksom förra året att utdelningen i fastighetsboxar blir allt vanligare och detta särskilt i nyproduktion. Utskottet vill framhålla att fastighetsboxarna gör det enklare för de boende i flerfamiljshus att ta emot större postförsändelser, vilket enligt utskottets mening torde kunna bli en allt viktigare faktor med tanke på utvecklingen med stadigt minskande brevvolymer och ett kraftigt växande antal paket i postdistributionen. Utskottet anser dock att frågan om på vilket sätt de boende bör få sin post utdelad bäst löses av berörda parter och att statlig reglering på denna nivå inte är

ändamålsenlig. Utskottet ser sammanfattningsvis inga skäl att ompröva sin tidigare ståndpunkt i fråga om införandet av fastighetsboxar.

Mot bakgrund av vad som anförs ovan anser utskottet att det saknas skäl att ta något initiativ med anledning av motionsförslagen. Därmed avstyrker utskottet motionerna 2023/24:788 (S) och 2023/24:2465 (C) yrkande 69.

Vissa postala konkurrensfrågor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om konkurrensen på post- och paketmarknaderna. Utskottet bedömer att konkurrenssituationen på brevmarknaden fortsätter att utvecklas i positiv riktning och att konkurrensen är god på paketmarknaden.

Jämför reservation 28 (C).

Motionen

Ulrika Heie m.fl. (C) framhåller i kommittémotion 2023/24:2465 yrkande 70 betydelsen av en fungerande post- och paketmarknad som främjar innovation och klimatsmarta lösningar. I yrkande 71 önskar motionärerna ett klagörande av konkurrenssituationen för paketedistribution i Sverige. Motionärerna anför i yrkande 72 att postnummersystemet ska vara tillgängligt för alla postoperatörer.

Bakgrund

Post- och paketmarknaderna

Med stöd av postlagen (2010:1045) och lagen (2019:181) med kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om gränsöverskridande paket- och leveranstjänster som kompletterar EU:s pakETFörordning har PTS befogenhet att samla in data från marknadens aktörer. I PTS senaste rapport Svensk postmarknad 2024 konstateras att Postnord fortfarande är den största aktören i Sverige när det gäller utdelning av både traditionella brev och paketbrev (brev med varor i). PTS analys visar dock att både Postnords marknadsandel och marknadskoncentrationen har minskat över tid. Under 2023 delades det ut ca 1,19 miljard brevfrösendelser på den svenska brevmarknaden, varav ca 1,1 miljarder utgjordes av traditionella brev och ca 63 miljoner var paketbrev. Jämfört med föregående år har det totala antalet brevfrösendelser minskat med 12 procent och omsättningen minskat med 4 procent. Totalsiffrorna döljer det faktum att antalet paketbrev ökat med 15 procent och 26 procent i omsättning, medan traditionella brev har minskat med 13 procent och 10 procent i omsättning. Postnord är fortfarande den största aktören på brevmarknaden

med en marknadsandel på 70–75 procent. Citymail är den största konkurrenten till Postnord med en marknadsandel på ca 20–25 procent.

Post- och paketmarknadernas konkurrensutsättning

Alla postmarknader i EU ska sedan den 1 januari 2013 vara öppna för konkurrens enligt det tredje postdirektivet. Det innebär att inget medlemsland får upprätthålla ett monopol på någon del av den nationella postmarknaden. Paketmarknaden i Sverige har inte tidigare varit närmare reglerad bortsett från Postnords skyldigheter som tillhandahållare av den samhällsomfattande posttjänsten. Orsaken är att det finns en väl utvecklad konkurrens på stora delar av marknaden. Med tanke på paketmarknadens snabba utveckling och annorlunda konkurrenssituation och dynamik jämfört med brevmarknaden ser PTS det som viktigt att återspegla denna skillnad i regleringsfrågor.

Som framgår av rapporten Svensk postmarknad 2024 är PTS utgångspunkt att reglering endast ska ske när den är motiverad av marknadsskäl och att den ska vara proportionerlig. Företag som är aktiva på paketmarknaden, oavsett om de är postoperatörer med tillstånd att bedriva postverksamhet eller endast bedriver paketverksamhet som inte är tillståndspliktig, ska principiellt ha så likartade regulatoriska förutsättningar som möjligt. Konkurrenssituationen på brevmarknaden kan delas in i två delsegment: marknaden för traditionella brev samt marknaden för paketbrev. På båda delmarknaderna är Postnord fortfarande den största aktören, men jämfört med föregående år har Postnord tappat 1 procentenhet, medan Citymail har stärkt sin ställning med 1 procentenhet. Övriga aktörers marknadsandelar är mer eller mindre oförändrade. Sammanfattningsvis konstaterar PTS i sin rapport Svensk postmarknad 2024 att det fortfarande råder en relativt hög grad av marknadskoncentration på båda delmarknaderna, och särskilt på marknaden för traditionella brev. Den kraftigt växande e-handeln är en i högsta grad internationell företeelse, och Europeiska gruppen av tillsynsmyndigheter för posttjänster har slagit fast att konsumenternas önskemål gradvis får ett allt större genomslag på marknaden.

Postnummersystemet

Enligt postlagen garanteras alla operatörer tillgång till den postala infrastrukturen, inklusive postnummersystemet. För att säkerställa en effektiv förvaltning och tillgång till postnummersystemet har det s.k. Postnummerrådet inrättats. Rådet består av deltagare från Citymail, Fria Postoperatörers Förbund, Lantmäteriet, Postnord, PTS, Svensk Direktreklam och Skatteverket.

Budgetpropositionen för 2024

Regeringen bedömer i budgetpropositionen för 2024 (prop. 2023/24:1 utg.omr. 22), att målen för postsektorn i huvudsak uppfylls men att den svenska postmarknaden fortsätter att befinna sig under ett stort förändringstryck. Samhällets digitalisering har lett till stora förändringar i

användarnas kommunikationsvanor och därmed behov av posttjänster. Ökande e-handel innebär att postutdelning i allt större utsträckning handlar om att dela ut paket i stället för brev försändelser. Regeringen konstaterar att det medför utmaningar för tillhandahållaren och som en följd även för användarna av den samhällsomfattande posttjänsten.

Skriftlig fråga

I sitt svar på en skriftlig fråga (fr. 2023/24:349) i december 2023 framförde statsrådet Erik Slottnér (KD) att en effektiv konkurrens är en central faktor för att säkerställa ökad produktivitet, långsiktigt konkurrenskraftiga företag och rimliga priser för hushållen. En helhetsbedömning av postfrågorna bör beakta tillgänglighet, säkerhet, framtida behov och möjligheter samt kostnader. Dialog med aktörerna på postmarknaden är en viktig del i regeringens arbete med frågorna.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har tidigare behandlat motionsyrkanden om konkurrensen på post- och paketmarknaden, senast i betänkande 2022/23:TU12. Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå yrkandena med hänvisning till att det, enligt utskottets mening, råder en god konkurrens på paketmarknaden och att konkurrenssituationen på brevmarknaden fortsätter att utvecklas i positiv riktning. Riksdagen biföll utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

De svenska post- och paketmarknaderna befinner sig under ett stort förändringstryck till följd av samhällets ökade användning av digital kommunikation i kombination med ökad e-handel. Utskottet konstaterar att konkurrenssituationen på brevmarknaden fortsätter att utvecklas i positiv riktning även om det fortfarande råder en hög grad av marknadskoncentration. Utskottet vill dock framhålla att det delar statsrådet Slottnérs uppfattning att effektiv konkurrens är en central faktor för att säkerställa ökad produktivitet, långsiktigt konkurrenskraftiga företag och rimliga priser för hushållen.

När det gäller paketmarknaden konstaterar utskottet att det finns ett relativt stort utbud av aktörer och att konkurrensen dem emellan är god. Utskottet anser därför att det inte finns behov av någon kompletterande reglering på området.

När det gäller motionsyrkandet om postnummersystemet påminner utskottet om att alla operatörer enligt gällande bestämmelser har tillgång till den postala infrastrukturen, inklusive postnummersystemet.

Mot den bakgrunden konstaterar utskottet att det saknas anledning att ta något initiativ i dessa frågor. Därmed avstyrker utskottet motion 2023/24:2465 (C) yrkandena 70–72.

Reservationer

1. Digitaliseringspolitikens mål, punkt 2 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 1.

Ställningstagande

Vi vill understryka att målet för digitaliseringspolitiken ska vara att Sverige är bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter med följande två delmål:

- Sverige ska ha bredband i världsklass
- Alla hushåll och företag bör ha goda möjligheter att använda sig av elektroniska samhällstjänster och service via bredband.

Vi vill också framhålla att elektronisk kommunikation ska vara effektiv, säker och robust samt tillgodose användarnas behov. Staten ska ha ett ansvar på områden där allmänna intressen inte enbart kan tillgodoses av marknaden.

Vi anser dessutom att målet bör vässas till att Sverige ska vara bäst i världen på att utveckla digitaliseringens möjligheter.

2. Digital delaktighet, punkt 3 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2023/24:2071 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 3 och
2023/24:2649 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 3 och
avslår motionerna

2023/24:1516 av Jessica Rodén (S),
2023/24:1914 av Magnus Manhammar (S),
2023/24:2611 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) och
2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 9, 10 och 12.

Ställningstagande

Vi vill framhålla att det ur ett demokratiperspektiv är viktigt att personer med funktionsnedsättning får tillgång till de medier som på senare år vuxit fram, exempelvis inom webb-tv. Vi anser att det är problematiskt om en partiledardebatt inför en valrörelse inte är tillgänglig för personer som har exempelvis en hörselnedsättning. Vi anser vidare att det bör ställas krav på myndigheter att säkerställa att deras material och information är tillgängliga. Vi menar att det finns flera förbättringsområden och förslag på att minska de ökade klyftor som den snabba digitaliseringen har medfört. Vi vill exempelvis lyfta fram att mer teknisk utrustning kan förses med talsyntes, att det bör skapas möjlighet för alla att använda e-legitimation liksom att förutsättningarna för och kunskapen om att använda digital teknik bör kunna öka.

Vi anser därför att regeringen bör ta fram en handlingsplan för att minska det digitala utanförskapet.

3. Digital delaktighet, punkt 3 (MP)

av Linus Lakso (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkandena 9, 10 och 12 samt avslår motionerna

2023/24:1516 av Jessica Rodén (S),

2023/24:1914 av Magnus Manhammar (S),

2023/24:2071 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 3,

2023/24:2611 av Kerstin Lundgren m.fl. (C) och

2023/24:2649 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD) yrkande 3.

Ställningstagande

För att inte det digitala utanförskapet ska öka behöver tekniska lösningar och support erbjudas de som behöver det, bl.a. äldre människor över en viss ålder. Jag anser därför att man behöver se över hur bl.a. civilsamhällets och

bibliotekens roll att bistå äldre med digitalt stöd kan utvecklas. På samma sätt som äldre har rätt till äldreomsorg bör äldre ha rätt till digital support.

Jag vill också lyfta fram Digitaliseringsrådets förslag om att identifiera, prioritera och peka ut nödvändiga samhällstjänster som alla medborgare ska kunna använda med hjälp av digital teknik och som uppfyller en design för alla. Jag menar att dessa åtgärder skulle kunna göra stor skillnad i praktiken och bidra till att nå ökad digital jämlikhet. Det är därför angeläget att regeringen analyserar och går vidare med Digitaliseringsrådets förslag.

4. Digitalisering i offentlig verksamhet, punkt 4 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 7 och 8 samt

2023/24:2748 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 1–3,

avslår motionerna

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8,

2023/24:1786 av Rickard Nordin (C),

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1, 2 och 4 samt

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 38 och

lägger skrivelse 2023/24:7 till handlingarna.

Ställningstagande

Världen blir alltmer digitaliserad och det innebär att också myndigheter behöver ta ansvar för att digitalisera sin verksamhet. Vi anser att detta är viktigt så att digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är med och skapar en enklare vardag för medborgarna. Vi vill framhålla det som Riksrevisionen påpekar i sin granskningsrapport om att det är stor skillnad i hur användbara och tillgängliga olika myndigheters digitala tjänster är. Riksrevisionen framför även att tjänsterna skiljer sig åt när det handlar om hur utvecklade de är i fråga om funktioner. Riksrevisionen konstaterar också att myndigheterna är långt ifrån ambitionen att medborgarna bara ska behöva lämna en uppgift en gång. Vi anser därför att det är uppenbart att regeringen behöver ge Digg mer långsiktiga och tydliga direktiv.

Riksrevisionen konstaterar också att myndigheter i alltför liten utsträckning använder sig av användarna när de utvecklar sina tjänster. Vi anser att detta är allvarligt, särskilt med tanke på de medborgare som har särskilda behov.

Tillgängligheten till digital offentlig service behöver bli bättre och det är viktigt att hela tiden utgå från medborgarnas behov och livsresor i det som erbjuds. Vi anser därmed att regeringen bör se till att:

- myndigheter använder sig av användarna i betydligt större utsträckning än i dag när de utvecklar sina digitala tjänster,
- Digg styrs med kravet att den offentliga förvaltningen ska uppnå målet om ökad nytta av digitalisering för medborgarna vid omvandling av olika samhällstjänster till digitala tjänster,
- Digg får de verktyg som krävs för att skapa enhetlighet inom myndigheterna.

Vi vill också framhålla att offentlig sektor behöver se till att tillgången till data underlättas för landets kommuner och regioner. Vi anser därför att Digg bör främja offentliga aktörers förmåga att dela och nyttiggöra data. Vi menar även att regeringen bör se över hur tillgången till data kan öka eftersom det är avgörande för teknikutvecklingen.

5. Digitalisering i offentlig verksamhet, punkt 4 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8,
avslår motionerna

2023/24:1786 av Rickard Nordin (C),

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1, 2 och 4,

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 38,

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 7 och 8 samt

2023/24:2748 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 1–3 och

lägger skrivelse 2023/24:7 till handlingarna.

Ställningstagande

Teknikutvecklingen har inneburit att den mobila plattformen är minst lika viktig som den stationära. Vi anser därför att det är av stor vikt att statliga myndigheter är tillgängliga på olika digitala plattformar för att passa så många användare som möjligt. Vi vill understryka att detta gäller oavsett var i landet användaren befinner sig och vilket tekniskt verktyg han eller hon använder för att få internetåtkomst.

6. Digitalisering i offentlig verksamhet, punkt 4 (C)

av Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 38 och

2023/24:2748 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 1–3,

avslår motionerna

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 8,

2023/24:1786 av Rickard Nordin (C),

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkandena 1, 2 och 4 samt

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 7 och 8 samt

lägger skrivelse 2023/24:7 till handlingarna.

Ställningstagande

Världen blir allt mer digitaliserad och det innebär att också myndigheter behöver ta ansvar för att digitalisera sin verksamhet. Jag anser att detta är viktigt så att digitaliseringen av den offentliga förvaltningen är med och skapar en enklare vardag för medborgarna. Jag vill framhålla det som Riksrevisionen påpekar i sin granskningsrapport om att det är stor skillnad i hur användbara och tillgängliga olika myndigheters digitala tjänster är. Riksrevisionen framför även att tjänsterna skiljer sig åt när det handlar om hur utvecklade de är i fråga om funktioner. Riksrevisionen konstaterar även att myndigheterna är långt ifrån ambitionen att medborgarna bara ska behöva lämna en uppgift en gång. Jag anser därför att det är uppenbart att regeringen behöver ge Digg mer långsiktiga och tydliga direktiv.

Riksrevisionen konstaterar också att myndigheter i alltför liten utsträckning använder sig av användarna när de utvecklar sina tjänster. Jag anser att detta är allvarligt, särskilt med tanke på de medborgare som har särskilda behov. Tillgängligheten till digital offentlig service behöver bli bättre och vi ska hela tiden utgå från medborgarnas behov och livsresor i det som erbjuds. Jag anser därmed att regeringen bör se till att:

- myndigheter använder sig av användarna i betydligt större utsträckning än i dag när de utvecklar sina digitala tjänster,
- Digg styrs med kravet att den offentliga förvaltningen ska uppnå målet om ökad nytta av digitalisering för medborgarna vid omvandling av olika samhällstjänster till digitala tjänster,
- Digg får de verktyg som krävs för att skapa enhetlighet inom myndigheterna.

Jag vill även framhålla att Sverige kan bli bättre på digitalisering, automatisering och AI inom den offentliga förvaltningen för att underlätta vardagen för den enskilda företagaren. Jag anser därför att det bör ställas krav på myndigheter att stötta kommunerna i deras arbete med att automatisera tillståndsprocesser. Jag menar att det även skulle kunna bidra till mer likvärdiga bedömningar.

Den digitala världen bygger på utbyte av data via strukturerad kommunikation. Vägar kommunicerar med bilar och data skickas mellan vårdcentraler och sjukhus, mellan skolor och statliga myndigheter och mellan företag och kunder. Jag kan tyvärr konstatera att det inom många områden saknas struktur för offentliga data samtidigt som det också saknas struktur för den statliga it-infrastrukturen. Det finns inte heller API:er som gör det lätt att koppla ihop system. Detta gör kommunikationen mellan system långsam, ökar risken för felrapportering och gör att system byggs på nytt till varje region och kommun i stället för att bygga på standarder och återanvända redan utvecklade moduler. Jag anser därför att staten bör ta en ledarroll i arbetet för standarder och skapandet av strukturerade data och API:er i svensk offentlig sektor. Jag anser vidare att det behövs en gemensam virtuell infrastruktur där data kan lagras säkert och decentraliserat med möjlighet till access från andra myndigheter efter behov. Slutligen vill jag understryka att utgångspunkten för offentliga data bör vara att de är öppna.

7. Digital autentisering, punkt 5 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 11 och 12,

bifaller delvis motionerna

2023/24:936 av Dzenan Cisija (S),

2023/24:939 av Dzenan Cisija (S),

2023/24:1006 av Caroline Helmersson Olsson (S) yrkandena 2 och 4,

2023/24:1928 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S) och

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 8 och

avslår motionerna

2023/24:1006 av Caroline Helmersson Olsson (S) yrkandena 1 och 3 samt

2023/24:1335 av Denis Begic (S).

Ställningstagande

Det är viktigt att digitala tjänster utformas på ett sådant sätt att de är tillgängliga för alla och inte exkluderar vissa grupper, och vi vill i sammanhanget också lyfta fram att det behöver säkerställas att också människor med funktionsvariationer kan utnyttja digitala betalningsmedel. Så är dessvärre inte fallet i dag eftersom t.ex. banker inte utfärdar bank-id till personer som inte kan underteckna själva. Vi anser därför att tillgången till digitala betaltjänster bör ses över för att garantera att inte grupper exkluderas.

Vi vill vidare framhålla att det är mycket positivt att systemet med bank-id har initierats av de fyra stora bankerna. Vi anser dock att vi måste vara uppmärksamma på den möjliga sårbarheten i ett system som stora delar av samhällsfunktionerna vilar på. Vi vill därför att det som komplettering och skyddsnät införs ett statligt nationellt övergripande elektroniskt identifierings-system – för åtkomst och användning av olika former av digitala samhällsbärande funktioner.

8. Digital autentisering, punkt 5 (C)

av Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:1006 av Caroline Helmersson Olsson (S) yrkandena 1 och 3,

2023/24:1335 av Denis Begic (S) och

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C) yrkande 8 och avslår motionerna

2023/24:936 av Dzenan Cisija (S),

2023/24:939 av Dzenan Cisija (S),

2023/24:1006 av Caroline Helmersson Olsson (S) yrkandena 2 och 4,

2023/24:1928 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S) och

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 11 och 12.

Ställningstagande

Jag kan konstatera att Bank-id i dag har ett de facto-monopol på digital identifiering i Sverige. Enligt min uppfattning ska inte identifiering inom bl.a. välfärdssystemet vara beroende av banker eftersom det kan drabba de som måste kommunicera med det offentliga men som inte kan vara kunder till banker. Vi kan inte digitalisera samhället utan att få med alla och det är därför viktigt att säkra att digitala identifikationer kan användas även om man inte har bankkonto. Det finns i dag alternativ till Bank-id, och denna mångfald som

börjar etablera sig måste erkännas av den offentliga sektorn. Jag anser vidare att en statlig e-legitimation med fördel kan utvecklas som ett av flera alternativ på marknaden och som grund för andra att bygga på. Med allt fler digitala betalningar och ett allt större beroende av den digitala infrastrukturen för betalningar bör staten säkerställa att betalningar kan ske genom flera digitala lösningar. Jag anser vidare att det finns anledning att se över om det är möjligt att skapa en smidig lösning för gruppen gode män och förvaltare i fråga om användandet av digital identifiering.

9. Artificiell intelligens, punkt 6 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 8,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 61 och

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 9,

bifaller delvis motionerna

2023/24:1337 av Denis Begic (S) yrkande 3,

2023/24:1543 av Joakim Järrebring (S),

2023/24:1927 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S) och

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 6 och

avslår motionerna

2023/24:413 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 33,

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 13,

2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9,

2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD) yrkandena 1–4, 6, 7, 10 och 14,

2023/24:1337 av Denis Begic (S) yrkandena 1, 2 och 4,

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 4 och

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 170.

Ställningstagande

AI utgör ett av de mest omvälvande teknologiska sprången i vår tid och innebär både stora möjligheter och utmaningar för världssamfundet. För att säkerställa en ansvarsfull och etisk användning av AI anser vi att det är av yttersta vikt att reglera denna teknologi inom EU men också på global nivå. En av de främsta utmaningarna med AI är att det har potentialen att påverka alla aspekter av samhället, från ekonomi och arbetsmarknad till etik och säkerhet. Vi vill därför

framhålla att det utan adekvat global reglering kan uppstå en snedvriden användning av AI som kan leda till ekonomisk ojämlikhet, överträdelser av mänskliga rättigheter och t.o.m. vapenteknologiska risker.

AI används allt mer i såväl privat som offentlig sektor. Vi anser att Sverige ska vara i framkant när det gäller förståelse, användning och utveckling av AI, med dess för- och nackdelar. Utvecklingen går snabbt och vi måste räkna med att AI även kommer att få en växande betydelse i konflikter världen över. För ett högteknologiskt industriland som Sverige finns det goda möjligheter att ligga i framkant. Samtidigt måste också utmaningarna analyseras och tydliggöras. Vi anser därför att regeringen snarast bör initiera en analys av AI:s inverkan, hur tekniken bäst kan användas till gagn för samhällsutvecklingen och vilka eventuella utmaningar som kan följa av tekniken. Vi anser vidare att den svenska AI-strategin behöver uppdateras och vi vill i sammanhanget understryka vikten av att perspektiven klass och rättvisa finns med.

10. Artificiell intelligens, punkt 6 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:413 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD) yrkande 33 och
2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD) yrkandena 1–4, 6, 7, 10 och 14 samt
avslår motionerna

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 13,

2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9,

2023/24:1337 av Denis Begic (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1543 av Joakim Järrebring (S),

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:1927 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 6,

2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 8,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 61,

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 9 och

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 170.

Ställningstagande

För att maximera chanserna att utvecklingen inom AI blir något positivt för både Sverige och i förlängningen hela mänskligheten, menar vi att politiken måste ligga i framkant och förstå både potentialen och riskerna. Med tanke på

den mycket snabba utvecklingen inom AI anser vi att en nationell AI-nämnd behöver inrättas. Vi menar att en sådan nämnd skulle kunna ha ansvar för både ledning och styrning inom AI. Den nationella AI-nämnden skulle kunna sättas samman av företrädare från samtliga partier i Sveriges riksdag tillsammans med experter från akademiska institutioner, näringslivet och myndigheter. Syftet med nämnden skulle vara att hålla den politiska sfären kontinuerligt informerad om de senaste framstegen och att tidigt och tydligt uppmärksamma viktiga frågeställningar samt lägga fram förslag på reglering för att styra utvecklingen på ett balanserat sätt.

Vi kan konstatera att svenskt näringsliv i dag satsar stort på forskning och utveckling inom AI. Vi vill framhålla att svensk offentlig förvaltning redan har en stark teknisk digital grund. Men jämförbara långsiktiga satsningar, ambitioner och visioner som vi ser inom näringslivet saknas inom den offentliga sektorn när det gäller AI, detta trots att AI har stor potential att förbättra samhället och öka effektiviteten i den offentliga förvaltningen, oavsett om det rör sig om små eller stora organisationer. Sverige bör sålunda agera kraftfullt och snabbt för att utarbeta en ambitiös och omfattande nationell AI-plan.

Vi vill vidare framhålla vikten av att säkerställa svenska myndigheters kompetens om AI. Vi anser att Sverige som nation ska ligga i framkant när det gäller användning av AI och att myndigheterna bör vara skyldiga att främja utvecklingen inom AI till gagn för samhällets utveckling. Parallellt med detta måste myndigheter utveckla kompetens och medvetenhet om de risker som kan kopplas till AI och aktivt arbeta för att hantera och motverka dessa genom exempelvis informationsspridning och relevanta regleringar. Vi menar därför att det finns ett behov av en samordnad nationell AI-infrastruktur avsedd för gemensamma AI-lösningar inom den offentliga förvaltningen.

Politiken i Sverige har under lång tid främjat innovation, forskning, teknologi och rättvis konkurrens och handel. Vi vill framföra att överdriven EU-reglering riskerar att kväva vår innovationsförmåga och hindra de möjliga fördelarna av ny teknik för näringslivet. Det är viktigt att man hanterar risker med AI på ett adekvat sätt, men vi måste samtidigt försöka undvika teknologisk eftersläpning på grund av onödig byråkrati. Vi anser därför att Sverige bör engagera sig mer inom EU för en konkurrenskraftig och teknikneutral AI-politik.

I dag kartläggs konsumtionsmönster, vanor, beteenden och konsumenters köp i hög grad. Vi anser att det bör regleras i vilken utsträckning AI får kommunicera med människor utan att informera mottagaren om att det är AI. Vi menar även att det ska vara transparent och tydligt vad som kartläggs och att konsumenten ska kunna säga nej till kartläggning om han eller hon så önskar. Vi anser också att det finns behov av utökad konsumentssäkerhet och trygghet kring automatiserat beslutsfattande i de tjänster där sådant ingår. Det gäller inte minst de tjänster som oskyddade konsumenter, exempelvis barn, använder. Vi anser därför att man bör utreda lagstiftning som berör tjänster där automatiserat beslutsfattande ingår.

11. Artificiell intelligens, punkt 6 (V)

av Linda W Snecker (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 13 och

2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9 och avslår motionerna

2023/24:413 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 33,

2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD) yrkandena 1–4, 6, 7, 10 och 14,

2023/24:1337 av Denis Begic (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1543 av Joakim Järrebring (S),

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:1927 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 6,

2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 8,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 61,

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 9 och

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 170.

Ställningstagande

AI kan användas inom de flesta branscher, från transportbranschen med självkörande bilar, till säkerhetsbranschen genom ansiktsgenkänning som kontrollmekanism i större folksamlingar. AI-frågor spänner därmed över samtliga politikområden vilket medför stora krav på samordning. Jag vill understryka att på samma sätt som AI kan medverka till en stor rad positiva effekter i samhället, från näringslivet till offentlig sektor, finns det en risk för oönskade eller oförutsedda konsekvenser av att använda AI, t.ex. vinklade eller manipulerade data, bristande transparens, missbruk eller fientlig användning.

Jag anser att det är nödvändigt att vara medveten om att användandet av AI också kan leda till diskriminering, minskad tillit, ekonomisk skada eller skada på person samt negativ påverkan på demokratin. Jag anser därför att etiska aspekter och integritets- och säkerhetsmässiga aspekter måste väga tungt vid all utveckling av AI, oavsett om det sker inom näringslivet, välfärden, rättsväsendet eller försvaret av Sverige. De samhällsnyttiga aspekterna – hur välfärden, klimatet och det offentliga kan ta del och tar del av användbar teknik – måste beaktas minst lika mycket som intresset av att utveckla de

kommersiella innovationer som kan gynna näringslivet. Jag anser därför att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram en nationell AI-policy med etisk kod. Jag anser vidare att det bör krävas att AI är utvecklad i enlighet med en nationell policy med etisk kod för att den ska kunna användas av offentlig verksamhet.

12. Artificiell intelligens, punkt 6 (MP)

av Linus Lakso (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 6 och

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 170 och
avslår motionerna

2023/24:413 av Mikael Eskilander m.fl. (SD) yrkande 33,

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V) yrkande 13,

2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V) yrkande 9,

2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD) yrkandena 1–4, 6, 7, 10 och 14,

2023/24:1337 av Denis Begic (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1543 av Joakim Järrebring (S),

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S) yrkande 4,

2023/24:1927 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S),

2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S) yrkande 8,

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S) yrkande 61 och

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 9.

Ställningstagande

EU:s AI-akt fastställer skyldigheter för leverantörer och användare beroende på vilken risknivå AI kan generera. Även om många AI-system utgör en minimal risk måste de genomgå en bedömning. Jag välkomnar detta arbete men jag menar att Sverige som nation måste bygga upp en egen nationell säkerhetsstrategi och att frågan om AI måste få en framträdande position i regeringens arbete.

Jag vill också lyfta fram att det vid användande av AI finns en risk för diskriminering. De data som AI-system tränas med är sällan eller aldrig neutrala, vilket leder till att AI:n kan fatta orättvisa beslut eller ger information som inte kan anses vara jämställd. Jag anser därför att det behöver säkerställas att AI omgärdas av etiska riktlinjer och att användande och utvecklingen sker med respekt för grundläggande fri- och rättigheter. Detta är viktigt inom alla

samhällsområden där AI används, särskilt när ny lagstiftning, strategier och etiska riktlinjer tas fram för AI.

13. Kompetens, punkt 7 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 5.

Ställningstagande

Vi anser att det är glädjande att Sverige placerar sig högt inom flera av digitaliseringens huvudområden. Som exempel vill vi lyfta fram att vi i Sverige i jämförelse med andra EU-medlemsstater har en hög andel it-specialister i vår arbetskraft. Vi kan dock konstatera att efterfrågan på kvalificerad arbetskraft fortfarande är större än tillgången, och det är dessutom en skev fördelning mellan könen. Vi anser därför att kompetensbristen inom bl.a. systemutveckling, AI, it-säkerhet och användbarhetsdesign måste åtgärdas – för dessa områden är inte bara centrala för näringslivets utveckling utan för även den offentliga sektorns digitala omställning.

14. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 2 och 3,
bifaller delvis motion
2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25 och
avslår motionerna
2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD),
2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 1, 2, 13 och 14,

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,
2023/24:669 av Markus Selin (S) yrkandena 1–4,
2023/24:1248 av Martina Johansson och Niels Paarup-Petersen (båda C)
yrkandena 1–3,
2023/24:1827 av Monica Haider (S),
2023/24:2029 av Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S),
2023/24:2102 av Thomas Ragnarsson (M),
2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 29,
2023/24:2493 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 2 och
2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 11.

Ställningstagande

Vi vill lyfta fram betydelsen av teknikutveckling som också bidrar till att ställa om till hållbarhet. Vi anser att bl.a. välfärdens digitala infrastruktur behöver utvecklas – i enlighet med devisen att den mest tidsbesparande och miljövänliga resan är den som inte behöver göras alls.

Det är i sammanhanget mycket positivt att Sverige i en internationell jämförelse har en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. Vi anser dock att staten måste ta ett än större ansvar för bredbandsutbyggnaden i områden där marknadskrafterna inte räcker till, exempelvis genom att fortsätta att beakta stöd för sådan utbyggnad.

15. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 1, 2, 13 och 14 samt

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,

bifaller delvis motion

2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 11 och

avslår motionerna

2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD),

2023/24:669 av Markus Selin (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1248 av Martina Johansson och Niels Paarup-Petersen (båda C)
yrkandena 1–3,

2023/24:1827 av Monica Haider (S),

2023/24:2029 av Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S),

2023/24:2102 av Thomas Ragnarsson (M),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25,
2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 29,
2023/24:2493 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 2 och
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Det säkerhetspolitiska läget i Europa har förändrats under de senaste åren. Detta ställer nya krav på Sverige och påverkar alla samhällssektorer på olika sätt. Vi vill framhålla att Sveriges digitala infrastruktur, som exempelvis inkluderar fiber- och mobilnät, är exempel på ett område som byggts upp i fredstid och där samhällets beroende av infrastrukturen ökat snabbt på kort tid. I dag är det få delar av såväl det offentliga som det civila samhället som fungerar när den digitala infrastrukturen är drabbad av störningar. Vi vill framhålla att Sverige därför måste värdera den digitala infrastrukturens betydelse för samhället högre. Vi anser att det förändrade säkerhetspolitiska läget, i kombination med samhällets ökade beroende av fungerande och säker digital infrastruktur, gör att Sverige behöver en uppdaterad bredbandsstrategi. Den nationella bredbandsstrategin bör uppdateras och anpassas efter det förändrade säkerhetspolitiska läget och robusthet, redundans, tillförlitlighet och tillgänglighet bör vara ledord i en sådan ny bredbandsstrategi.

Vi vill vidare lyfta fram att tillgång till internet är en demokratifråga, eftersom det gör det möjligt för människor att ta del av information och delta i den digitala samhällsdebatten. Vi menar vidare att bredband på landsbygden minskar polariseringen mellan stad och landsbygd. Målet i den nu gällande bredbandsstrategin innebär att 95 procent av alla hushåll och företag skulle ha haft tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s redan 2020. Vi kan tyvärr konstatera att detta är ett mål som regeringen inte har klarat av att leverera. Vi anser därför att bredbandsutbyggnaden på landsbygden kraftigt bör stärkas. Vi vill att det som framkom av Landsbygdskommitténs slutbetänkande om att 100 procent av befolkningen ska ha tillgång till snabbt internet 2025 ska utgöra en målsättning för att möjliggöra för Sveriges landsbygd att leva och utvecklas.

Vi vill i sammanhanget även framhålla att det för att påskynda och underlätta utbyggnaden av bredband bör vara större samordning vid installation av fiber. Detta kan ske vid exempelvis åtgärder i mark genom kablar eller tomma rör. Dessutom kan kulvertar och kabelrännor utmed väg- och järnvägsnätet med fördel utnyttjas om kapacitetsutrymme finns. Vi anser även att det vid underhåll och nybyggnation av väg och järnväg bör läggas tomma rör som kan nyttjas vid fiberutbyggnad.

Det pågår för närvarande en avveckling av det fasta telefonnätet i syfte att ersätta det med fiber eller mobil teknik. Detta innebär att Telia i vissa områden ersätter fast telefoni med lösningar via mobilnätet och att bredband via telefonjacket (ADSL) ersätts med fiber eller mobilt bredband. Vi är medvetna om att det för många abonnenter innebär att kostnaderna ökar markant. Att ”klippa” det fasta kopparnätet leder alltför ofta till överbelastningar i det

befintliga nätet, vilket även drabbar de mobila systemen. Vi anser att den aktör som i dag distribuerar telefoni- och bredbandstjänster inte bör tillåtas att avbryta den befintliga tjänsten om det inte finns ett fullgott alternativ till en rimlig kostnad på plats, för att förhindra att människor lämnas utan möjlighet till en fungerande kommunikation.

16. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (C)

av Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 29 och

2023/24:2493 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 2 och
avslår motionerna

2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD),

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 1, 2, 13 och 14,

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,

2023/24:669 av Markus Selin (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1248 av Martina Johansson och Niels Paarup-Petersen (båda C)
yrkandena 1–3,

2023/24:1827 av Monica Haider (S),

2023/24:2029 av Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S),

2023/24:2102 av Thomas Ragnarsson (M),

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25,

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 2 och 3 samt

2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 11.

Ställningstagande

Jag vill framhålla att för såväl ekonomi som företagande, jobb, skola, högre utbildning, vård och omsorg är digitaliseringen – tillgången till bredband och telefontäckning – helt avgörande. Förutsättningarna för t.ex. vårdpersonal att läsa journaler, få tillgång till kunskapsstöd eller ta kontakt med en specialist kan numera vara lika bra hemma hos patienten som på vårdcentralen. Helt nya möjligheter till mobil vård och omsorg öppnas inte minst i glesare delar av Sverige. Men jag vill understryka att det bara är möjligt om det finns tillgång till snabbt bredband.

Den digitala infrastrukturen, när det gäller bredband och mobiltäckning, behöver vara fullt utbyggd före detta decenniums slut. Jag anser därför att det

bör bedrivas ett bredare arbete för bättre mobiltäckning likt det roamingsystem som finns i Europa.

Jag anser också att det vore lämpligt att det för att få en licens för att driva bredbandsnätverk och mobila bredbandsnätverk införs ett krav på operatörerna att bygga ut nätverket till att nå minst 90 procent av landets yta och 99 procent av befolkningen. Jag vill påminna om att detta är ett mål för täckning som branschen själv har antagit.

17. Tillgång till elektronisk kommunikation, punkt 9 (MP)

av Linus Lakso (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 25 och

2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 11,

bifaller delvis motion

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 13 och

avslår motionerna

2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD),

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 1, 2 och 14,

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkande 7,

2023/24:669 av Markus Selin (S) yrkandena 1–4,

2023/24:1248 av Martina Johansson och Niels Paarup-Petersen (båda C)

yrkandena 1–3,

2023/24:1827 av Monica Haider (S),

2023/24:2029 av Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S),

2023/24:2102 av Thomas Ragnarsson (M),

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C) yrkande 29,

2023/24:2493 av Christofer Bergenblock m.fl. (C) yrkande 2 och

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Jag anser att det är nödvändigt att bygga ut fiber och snabbt mobilnät i hela Sverige och att staten bör ta ett ökat ansvar för att finansiering av utbyggnaden i glesbygd. Jag vill vidare framhålla att det är fråga om diskriminering att stänga ned koptarnätet innan det finns ett annat system på plats. Bredband behöver finnas i hela landet. Det räcker inte med ett högt procenttal, utan täckningen behöver vara 100 procent.

18. Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet, punkt 10 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 6 och
avslår motion
2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 12.

Ställningstagande

Vi vill framhålla att det är nödvändigt att utbyggnaden av 5G, utvecklingen av 6G och så småningom 7G, är en mycket högt prioriterad fråga eftersom all annan digital utveckling som krävs i ett modernt digitalt samhälle stannar av utan ett fungerande nät. Detta är enligt vår uppfattning också nödvändigt om Sverige ska behålla sin plats som en ledande nation inom it och digitalisering. Vi vill samtidigt påminna om att en viktig fråga för staten i detta sammanhang är att leda säkerhetsarbetet på området.

19. Särskilt om utbyggnaden av 5G-nätet, punkt 10 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 12 och
avslår motion
2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att det är av största vikt att Sverige ligger i framkant när samhället och tjänster digitaliseras. I det sammanhanget är det också av stor betydelse att ha en hög ambition när det gäller digital infrastruktur. Vi är mycket positiva till utbyggnaden av 5G-nätet och vill säkerställa att det kommer att ha god

täckning i hela landet och att glesbygden inte hamnar på efterkälken. Vi vill därför också att regeringen utreder det kommande 5G-nätets behov och möjligheter till god täckning i hela landet.

20. Mobiltäckningen längs järnvägsnätet, punkt 11 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:400 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 58 och

avslår motion

2023/24:928 av Elin Söderberg m.fl. (MP).

Ställningstagande

Vi vill framhålla att det för att få fler att åka tåg är viktigt att resenärerna kan kommunicera i mobiltelefon och arbeta på tågen. Detta kräver väl fungerande mobilnät med god täckning. Vi kan konstatera att det finns tillgång till internet på många tåg men att mobiltäckningen längs järnvägen dessvärre ofta är dålig. Vi anser därför att det bör göras en översyn av mobiltäckningen längs trafikerade järnvägssträckor för att därefter kunna prioritera förbättringsåtgärder. En sådan översyn bör göras genom ett samarbete mellan Trafikverket, järnvägsföretagen och mobiloperatörerna. Vi anser vidare att man bör överväga om krav på mobiltäckning utmed järnvägsnätet ska ingå vid kommande auktioner från PTS.

21. Mobiltäckningen längs järnvägsnätet, punkt 11 (MP)

av Linus Lakso (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:928 av Elin Söderberg m.fl. (MP) och

avslår motion

2023/24:400 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 58.

Ställningstagande

Sverige har varit världsledande när det gäller tillgång till internetuppkoppling och ett modernt land i framkant när det kommer till digital teknik. Jag kan tyvärr konstatera att vi nu halkar efter och jag vill bl.a. peka på att internetuppkopplingen på tågen i landet dessvärre är mycket eftersatt. Jag vill framhålla att tågresande har en enorm styrka i det att det är en bra plats att sitta och skriva, se film eller på andra sätt koppla av eller arbeta fokuserat med dator, surfplatta eller mobil. Men för det krävs god internetuppkoppling. Jag anser därför att det behöver säkerställas att det finns snabb internetuppkoppling på samtliga tåg i Sverige.

22. Robusta och säkra kommunikationer, punkt 12 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 4 och
avslår motion

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26.

Ställningstagande

Vi vill framhålla att Sverige i en internationell jämförelse har en mycket väl utbyggd bredbandsinfrastruktur. Vi anser dock att den nationella bredbandsstrategin behöver uppdateras och anpassas till det förändrade säkerhetspolitiska läget. Robusthet, redundans, tillförlitlighet och tillgänglighet måste garanteras.

23. Robusta och säkra kommunikationer, punkt 12 (MP)

av Linus Lakso (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP) yrkande 26 och

avslår motion

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag kan konstatera att ett fungerande system för att ta del av information och kommunicera, exempelvis för att larma, är centralt för ett fungerande samhälle, särskilt vid kriser och andra samhällsstörningar. De privata operatörerna betalar i dag beredskapsavgifter som används för att höja robustheten. Det behövs dock ytterligare medel för att möjliggöra nödvändiga långsiktiga investeringar. Jag anser därför att beredskapsavgifterna bör höjas så att mer resurser kan avsättas för att göra internet robustare genom offentlig-privat samverkan mellan bredbandsleverantörerna och PTS.

24. Postservice i hela landet, punkt 14 (S)

av Gunilla Svantorp (S), Mattias Ottosson (S), Kadir Kasirga (S), Carina Ödebrink (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2625 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 53 och

avslår motionerna

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9 samt

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 68.

Ställningstagande

Även om den traditionella postmarknaden förändrats dramatiskt under de senaste decennierna, fyller brev- och paketfunktionerna fortfarande ett stort behov. Vi vill understryka att vinstintresset inte får styra tillgången till posttjänster och att postväsendet i sin helhet inte får överlåtas till marknaden. Vi anser därmed att tillgången till posttjänster ska gälla i hela landet, såväl stad som landsbygd, och att det är viktigt att samhället fortfarande har kontrollen över posten.

25. Postservice i hela landet, punkt 14 (SD)

av Patrik Jönsson (SD) och Rashid Farivar (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9 samt avslår motionerna

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 68 och

2023/24:2625 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 53.

Ställningstagande

Vi vill påminna om att grunden i den samhällsomfattande posttjänsten innebär att det ska finnas en posttjänst i hela landet och att alla ska kunna ta emot brev och andra adresserade försändelser som väger högst 20 kilo. Posttjänsten ska vidare vara av god kvalitet och priserna för att befordra försändelser ska vara rimliga. Vi kan tyvärr konstatera att det finns en möjlighet att försämma postgången i glesbygd, utan att det för den skull strider mot reglerna. Vi anser att denna möjlighet att begränsa postgången för privatpersoner och företag i glesbygd måste stoppas och att brev och paket ska levereras i tid oavsett var man bor i Sverige. Vi anser att det måste vara möjligt att bo och verka i hela landet och att regeringen därför bör se över möjligheterna att förbättra service, postutdelning och tillgänglighet i glesbygd.

Det har inte undgått någon att postutdelningen har fungerat dåligt under flera års tid. Vi anser att Postnord måste höja sin förmåga att leverera försändelser i tid så att kunder inte drabbas av inkassokrav eller missar inbokade sjukhusbesök. Tyvärr är boende och företag på landsbygden de största förlorarna när postgången inte fungerar tillfredsställande. Vi anser att det krävs strukturella förändringar och en effektiviserad verksamhet så att post kommer fram i tid. Därför bör regeringen skyndsamt ge Postnord i uppdrag att vidta nödvändiga åtgärder.

26. Postservice i hela landet, punkt 14 (C)

av Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 68 och avslår motionerna

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkandena 8 och 9 samt

2023/24:2625 av Gunilla Svantorp m.fl. (S) yrkande 53.

Ställningstagande

Teknikskiften och snabb kommunikation har förändrat behovet av stora brevvolymer och postmarknaden genomgår därmed ett paradigmskifte. Den omvända utvecklingen går att se när det gäller paketförsändelser, som ökar tack vare en effektivare och mer tillgänglig e-handel. Jag kan konstatera att utvecklingen innebär att det i många fall inte är avgörande för användarna att de brev som ändå skickas kommer fram över natten i stället för efter två eller ibland tre dagar. Jag är samtidigt medveten om att klagomålen och kritiken mot Postnords service ökar. Enligt min uppfattning bör regeringen därför ta ett mer samlat grepp, inom ramen för den pågående Postfinansieringsutredningen, om hur postverksamheten och Postnord ska utvecklas framöver.

27. Samdistribution och fastighetsboxar, punkt 15 (C)

av Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkande 69 och avslår motion

2023/24:788 av Mirja Räihä (S).

Ställningstagande

Jag är medveten om att marknadens aktörer, bl.a. distributörerna, ser ett behov av att öka sin beläggning när både tidnings- och brev-försändelserna minskar. Detta är även något som lyfts i betänkandet Som ett brev på posten (SOU 2016:27). Att samdistribuera post, paket och tidningar kan öka både tids- och kostnadseffektiviteten samt minska transporterna vilket i sin tur innebär en positiv miljöpåverkan. Jag anser därför att regeringen bör se till att öka postverksamhetens effektivitet och minska miljöpåverkan genom att möjliggöra samdistribution av post, paket och tidningar. Tidningar och brev

levereras i dag vid olika tidpunkter och jag anser att den gemensamma distributionen bör ske i enlighet med nuvarande leverans av tidningar. Jag kan också konstatera att detta även skulle bidra till att vidmakthålla en bättre tillgänglighet och service både på landsbygden och i tätorter.

28. Vissa postala konkurrensfrågor, punkt 16 (C)

av Ulrika Heie (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C) yrkandena 70–72.

Ställningstagande

Jag vill framhålla vikten av en fungerande post- och paketmarknad som främjar innovation och klimatsmarta lösningar. Jag kan konstatera att antalet paketförsändelser har ökat stadigt de senaste tio åren. I dag kännetecknas paketmarknaden av en fungerande konkurrens mellan olika aktörer. Jag vill understryka att det är viktigt att denna upprätthålls i hela landet. I de glesare delarna av landet finns dock en risk att utbudet blir sämre och det är därför viktigt att det finns rätt förutsättningar för logistikföretagen att utveckla och tillhandahålla kompletterande tjänster.

Jag vill också lyfta fram att alla postoperatörer bör få tillgång till den postala infrastrukturen, däribland postnummer, för att främja marknadens effektivitet. Det bör även gälla företag inom e-handel och digitala tjänster.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2023/24:73

Proposition 2023/24:73 Kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data.

Skrivelse 2023/24:7

Regeringens skrivelse 2023/24:7 Riksrevisionens rapport om digitala tjänster till privatpersoner.

Följdmotionen

2023/24:2748 av Gunilla Svantorp m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se till att myndigheter använder sig av användarna i betydligt större utsträckning än i dag när de utvecklar sina digitala tjänster, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se till att Myndigheten för digital förvaltning styrs med kravet att den offentliga förvaltningen ska uppnå målet om ökad nytta av digitalisering för medborgarna vid omvandling av olika samhällstjänster till digitala tjänster och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Myndigheten för digital förvaltning bör ges de verktyg som krävs för att skapa enhetlighet inom myndigheterna och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:265 av Kjell-Arne Ottosson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en strategi för mobiltelefonitäckning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:400 av Patrik Jönsson m.fl. (SD):

58. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en översyn gällande förbättring av mobiltäckningen längs järnvägsnätet bör göras och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:413 av Mikael Eskilandersson m.fl. (SD):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur det vore möjligt att förtydliga och stärka utökad lagstiftning som gäller i samband med tjänster där automatiserat beslutsfattande ingår, för ökad konsumenttrygghet, och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:415 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta fram en ny bredbandsstrategi och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka bredbandsutbyggnaden på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förbättra service, postutdelning och tillgänglighet i glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör ge Postnord uppdraget att vidta nödvändiga effektiviseringsåtgärder och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda det kommande 5G-nätets behov och möjligheter till god täckning i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att aktörer inte ska tillåtas avbryta fast teleföbindelse om det inte finns ett fullgott alternativ och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ökad samordning bör ske vid dragningen av fiber och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:440 av Jessica Wetterling m.fl. (V):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en utredning i syfte att ta fram en nationell AI-policy med etisk kod och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:443 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bredband och mål för tillgång till snabbt internet i hela Sverige och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statliga myndigheters digitala plattformar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:461 av Hanna Gunnarsson m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska krävas att AI är utvecklad i enlighet med en nationell policy med etisk kod för att den ska kunna användas av offentlig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:497 av Rashid Farivar m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en nationell AI-nämnd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör agera för att utarbeta en nationell AI-plan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndigheter ska verka främjande vad avser artificiell intelligens och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att myndigheter ska hantera risker med artificiell intelligens och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en nationell AI-infrastruktur för den offentliga förvaltningen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör arbeta för en konkurrenskraftig och teknikneutral AI-politik inom Europeiska unionen och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det ska regleras i lag i vilken utsträckning AI får kommunicera med människor utan att informera mottagaren att det är AI, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda lagstiftning som berör tjänster där automatiserat beslutsfattande ingår och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:669 av Markus Selin (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att verka för tydligare informationsplikt och anslutning till satellitroaming och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att verka för mer harmoniserade prismodeller kring satellitroaming och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att inom EU verka för tydligare informationsplikt och anslutning till satellitroaming och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen i uppdrag att inom EU verka för mer harmoniserade prismodeller kring satellitroaming och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:788 av Mirja Räihä (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fastighetsboxar i flerfamiljshus och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:804 av Per-Arne Håkansson och Ewa Pihl Krabbe (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka det nordiska digitala samarbetet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:928 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa snabb internetuppkoppling på samtliga tåg i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:936 av Dzenan Cisija (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att implementera statlig e-legitimation och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:939 av Dzenan Cisija (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda en statlig e-underskriftstjänst och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:950 av Anna-Belle Strömberg och Peder Björk (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att begränsa cyberbedrägerierna och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1006 av Caroline Helmersson Olsson (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över svensk lag så att den anpassas för att fler medborgare ska kunna använda bank-id även om de har förmyndare eller av annan orsak utestängs från bank-id, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att studera förutsättningarna för att möjliggöra en reglering av tjänsten bank-id så att användarna kan välja vilka funktioner som ska vara tillgängliga för dem, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den pågående utredningen om statlig e-legitimation ska ta fram förslag i syfte att alla medborgare, även om de har förmyndare, ska kunna använda en statlig e-legitimation, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den pågående utredningen om statlig e-legitimation ska se över förutsättningarna för att användarna av en statlig e-legitimation ska kunna välja vilka funktioner som ska vara tillgängliga för dem och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1248 av Martina Johansson och Niels Paarup-Petersen (båda C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillåta kommunal medfinansiering vid fiberutbyggnad och använda sig av gruppundantagsförordningen i EU och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppmärksamma den frivilliga avtalsamverkan och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att målet för snabb uppkoppling ska gälla både hushåll, företag och andra adresspunkter och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1335 av Denis Begic (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning för att införa ett statligt bank-id och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1337 av Denis Begic (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en svensk utredning bör tillsättas för att utveckla en unik och ledande position inom etisk och säker AI oberoende av internationella modeller och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att initiera en särskild utredning inom AI-säkerhet och etik för att Sverige ska kunna sätta en global standard och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en nationell AI-strategi bör utformas genom en omfattande utredning för att positionera Sverige som en förebild inom AI på den internationella scenen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en utredning bör tillsättas för att identifiera och fokusera på de kompetensområden inom AI där Sverige har potential att bli en ledande nation och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1516 av Jessica Rodén (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att digitaliseringens fördelar även blir tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1543 av Joakim Järrebring (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör uppdatera Sveriges AI-strategi med syftet att återta rollen som världsledande inom digitalisering och AI samt att visa världen hur AI kan användas på ett sätt som gagnar alla de som bär upp samhället, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1683 av Eric Westroth (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en utredning om ett regelverk för att göra mobiloperatörer skyldiga att samarbeta med rättsvårdande myndigheter i samband med brottsutredningar och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1786 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öppna offentliga data via licenser som exempelvis Creative Commons och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1827 av Monica Haider (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i infrastrukturplaneringen studera förutsättningarna för förbättrad mobiltäckning och bredband i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1846 av Joakim Järrebring m.fl. (S):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om AI:s roll i den digitala och gröna omställningen i Västsverige och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1914 av Magnus Manhammar (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ytterligare arbete för att finna vägar att komma i kontakt med samhällsservice även utan digitala verktyg och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1927 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att snarast uppdatera Sveriges AI-strategi och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:1928 av Adrian Magnusson och Amalia Rud Pedersen (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur Sverige kan ha en e-legitimation som är säker och som står under mer statlig kontroll än i dag och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2029 av Fredrik Lundh Sammeli och Linus Sköld (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om mobiltäckning och bredbandstillgång som en statlig angelägenhet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2071 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att ta fram en handlingsplan för att minska det digitala utanförskapet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2102 av Thomas Ragnarsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga möjligheten att ge Post- och telestyrelsen i uppdrag att säkerställa mobiltäckning även i en skarv när prestandan uppdateras och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2450 av Emma Berginger m.fl. (MP):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige bör upprätta en nationell säkerhetsstrategi för hur AI ska kunna användas på ett säkert sätt till gagn för utvecklingen och inte bli ett hot

mot personlig integritet och säkerhet och tillkännager detta för regeringen.

25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bygga ut fiber och snabbt mobilnät i hela Sverige genom att staten tar ett ökat ansvar för finansiering av utbyggnaden i glesbygd och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja beredskapsavgifterna så att mer resurser kan avsättas för att göra internet robustare genom offentlig-privat samverkan mellan bredbandsleverantörerna och Post- och telestyrelsen och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2455 av Niels Paarup-Petersen m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska ta en ledarroll i arbetet för standarder och skapandet av strukturerade data och API:er i svensk offentlig sektor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en gemensam virtuell infrastruktur och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utgångspunkten för offentliga data ska vara att de är öppna, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om digitalt id och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2457 av Muharrem Demirok m.fl. (C):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett bredare arbete bör ske för bättre mobiltäckning likt det roamingssystem som finns i Europa och tillkännager detta för regeringen.
38. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stötta myndigheter och kommuner i deras arbete med att automatisera sina tillståndsprocesser och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2465 av Ulrika Heie m.fl. (C):

68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta ett mer samlat grepp, inom ramen för Postfinansieringsutredningen, kring hur postverksamheten och Postnord ska utvecklas framöver och tillkännager detta för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att öka postverksamhetens effektivitet och minska miljöpåverkan genom att möjliggöra samdistribution av post, paket och tidningar och tillkännager detta för regeringen.

70. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en fungerande post- och paketmarknad som främjar innovation och klimatsmarta lösningar och tillkännager detta för regeringen.
71. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett klargörande av konkurrenssituationen för paketsdistribution i Sverige och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att postnummersystemet ska vara tillgängligt för alla postoperatörer och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2493 av Christofer Bergenblock m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undanröja hinder för att patienter ska kunna få avancerad hemsjukvård i hela landet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2562 av Morgan Johansson m.fl. (S):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att användningen av AI bör regleras globalt och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2564 av Peter Hultqvist m.fl. (S):

61. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör initiera en analys av AI:s inverkan, hur tekniken bäst kan användas till gagn för samhällsutvecklingen och vilka eventuella utmaningar som kan följa och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2611 av Kerstin Lundgren m.fl. (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statligt ansvarstagande för att bygga bort det digitala utanförskapet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2625 av Gunilla Svantorp m.fl. (S):

53. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillgång till posttjänster ska gälla i hela landet, såväl stad som landsbygd, samt att postväsendet i sin helhet inte bör få överlåtas till marknaden och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2626 av Gunilla Svantorp m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vässa målet för digitaliseringspolitiken till att också vara bäst i världen på att utveckla digitaliseringens möjligheter och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bejaka teknikutveckling som bidrar till att öka hållbarheten och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen behöver fortsätta beakta stöd för utbyggnad av bredband i områden där marknadskrafterna inte räcker till, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den nationella bredbandsstrategin behöver uppdateras och anpassas till det förändrade säkerhetsläget och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kompetensbristen inom bl.a. systemutveckling, artificiell intelligens, it-säkerhet och användbarhetsdesign måste åtgärdas och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utbyggnaden av 5G och utvecklingen av 6G och 7G måste vara en högt prioriterad fråga och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Myndigheten för digital förvaltning bör främja offentliga aktörers förmåga att dela och nyttiggöra data och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över om tillgången till data kan öka då det är avgörande för teknikutvecklingen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdatera AI-strategin där perspektiven klass och rättvisa ska finnas med och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över tillgången till digitala betaltjänster för att garantera att inte grupper exkluderas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten bör ta nästa steg för att införa ett statligt nationellt övergripande elektroniskt identifieringssystem och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2649 av Carina Ståhl Herrstedt m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör överväga att ta fram en handlingsplan för att minska det digitala utanförskapet och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

170. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att AI används och utvecklas med respekt för grundläggande fri- och rättigheter och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2705 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur tekniska lösningar kan erbjudas de som behöver det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att äldre bör ha rätt till digital support och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bredband i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Digitaliseringsrådets förslag för att nå ökad digital jämlikhet och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag med kompletterande bestämmelser till EU:s dataförvaltningsförordning

Härigenom föreskrivs följande.

1 § Denna lag kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/868 av den 30 maj 2022 om europeisk dataförvaltning och om ändring av förordning (EU) 2018/1724 (dataförvaltningsakten), i denna lag benämnd EU:s dataförvaltningsförordning.

Ord och uttryck i lagen har samma betydelse som i EU:s dataförvaltningsförordning.

Tillsynsmyndighet

2 § Den myndighet som regeringen bestämmer ska vara tillsynsmyndighet enligt denna lag.

Tillsynsmyndigheten ska vara behörig myndighet för dataförmedlingstjänster enligt artikel 13 i EU:s dataförvaltningsförordning och för registrering av dataaltruismorganisationer enligt artikel 23 i EU:s dataförvaltningsförordning.

Uppgiftsskyldighet

3 § De myndigheter som regeringen bestämmer ska på begäran lämna tillsynsmyndigheten de uppgifter som den behöver i sin tillsynsverksamhet.

4 § Tillsynsmyndigheten ska på begäran lämna de uppgifter som en annan myndighet behöver i sin tillsynsverksamhet.

Regeringen bestämmer vilka myndigheter som ska ha rätt att få uppgifter enligt första stycket.

Varning

5 § Tillsynsmyndigheten får meddela en varning till en leverantör av dataförmedlingstjänster som bryter mot anmälningsskyldigheten enligt artikel 11, villkoren för tillhandahållande av dataförmedlingstjänster enligt artikel 12 eller villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till tredjeland enligt artikel 31 i EU:s dataförvaltningsförordning.

6 § Tillsynsmyndigheten får meddela en varning till en fysisk eller juridisk person som har beviljats rätten att vidareutnyttja andra data än personuppgifter för överträdelser av artikel 5.14 i EU:s dataförvaltningsförordning.

7 § Tillsynsmyndigheten får meddela en varning till en erkänd dataaltruismorganisation som bryter mot

1. villkoren för registrering som erkänd dataaltruismorganisation enligt artiklarna 18, 20, 21 eller 22, eller

2. villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till tredje-land enligt artikel 31 i EU:s dataförvaltningsförordning.

Föreläggande och vite

8 § Tillsynsmyndigheten får besluta de förelägganden som behövs för att EU:s dataförvaltningsförordning, denna lag eller föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen ska följas.

Tillsynsmyndigheten får förena ett föreläggande enligt artikel 14 i EU:s dataförvaltningsförordning med vite.

Sanktionsavgift

9 § Tillsynsmyndigheten ska besluta att ta ut en sanktionsavgift från en leverantör av dataförmedlingstjänster vid överträdelser av

– anmälningsskyldigheten enligt artikel 11,

– villkoren för tillhandahållande av dataförmedlingstjänster enligt artikel 12, eller

– villkoren för överföring av andra data än personuppgifter till tredje-land enligt artikel 31 i EU:s dataförvaltningsförordning.

Om det kan anses tillräckligt får tillsynsmyndigheten, i stället för att besluta en sanktionsavgift vid överträdelser enligt första stycket, meddela en varning enligt 5 §.

10 § Tillsynsmyndigheten ska besluta att ta ut en sanktionsavgift av en fysisk eller juridisk person som har beviljats rätten att vidareutnyttja andra data än personuppgifter för överträdelser av artikel 5.14 i EU:s dataförvaltningsförordning.

Om det kan anses tillräckligt får tillsynsmyndigheten, i stället för att besluta en sanktionsavgift vid överträdelser enligt första stycket, meddela en varning enligt 6 §.

11 § En sanktionsavgift enligt 9 eller 10 § ska bestämmas till lägst 5 000 kronor och högst 10 000 000 kronor.

När avgiftens storlek bestäms ska hänsyn tas till

1. överträdelsens art, allvar, omfattning och varaktighet,

2. åtgärder som har vidtagits för att begränsa eller avhjälpa den skada som överträdelsen har orsakat,

3. tidigare överträdelser,

4. de ekonomiska vinster som har gjorts eller de förluster som har undvikits till följd av överträdelsen, och

5. försvarande eller förmildrande omständigheter utöver dem i 1–4.

Tillsynsmyndigheten får avstå från att ta ut en sanktionsavgift helt eller delvis om överträdelsen är ringa eller ursäktlig eller om det annars med hänsyn till omständigheterna skulle vara oskäligt att ta ut avgiften.

12 § En sanktionsavgift får inte beslutas om överträdelsen omfattas av ett föreläggande som har förenats med vite och överträdelsen ligger till grund för en ansökan om utdömande av vitet.

13 § En sanktionsavgift får beslutas endast om den som avgiften ska tas ut av har fått tillfälle att yttra sig inom två år från den dag då överträdelsen ägde rum.

Ett beslut om sanktionsavgift ska delges.

14 § En sanktionsavgift ska betalas till tillsynsmyndigheten inom 30 dagar från det att beslutet om att ta ut avgiften har fått laga kraft eller inom den längre tid som anges i beslutet.

Om sanktionsavgiften inte betalas i tid, ska myndigheten lämna den obetalda avgiften för indrivning. Bestämmelser om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m.

Sanktionsavgiften tillfaller staten.

15 § En sanktionsavgift faller bort till den del beslutet om avgiften inte har verkställts inom fem år från det att beslutet fick laga kraft.

Avgifter

16 § Tillsynsmyndigheten får ta ut avgifter från leverantörer av dataförmedlingstjänster för anmälan, registerhållning och tillsyn av leverantörer av dataförmedlingstjänster enligt EU:s dataförvaltningsförordning och denna lag.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om avgifterna.

Överklagande

17 § Tillsynsmyndighetens beslut enligt artiklarna 14, 19 och 24 i EU:s dataförvaltningsförordning eller enligt denna lag får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Denna lag träder i kraft den 2 augusti 2024.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2022:818) om den offentliga sektorns tillgängliggörande av data

dels att 1 kap. 2–4 och 8 §§ och 5 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 1 kap. 1 a och 7 a §§, 2 kap. 5 a, 6 a och 7 §§, 3 kap. 1 a § och 4 kap. 2 a §, och närmast före 2 kap. 6 a och 7 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 a §

Denna lag kompletterar Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2022/868 av den 30 maj 2022 om europeisk dataförvaltning och om ändring av förordning (EU) 2018/1724 (dataförvaltningsakten), i denna lag benämnd EU:s dataförvaltningsförordning.

2 §

Denna lag påverkar inte tillämpningen av bestämmelser i någon annan lag eller förordning som ger någon rätt att få tillgång till data eller som begränsar en sådan rätt.

Denna lag påverkar inte tillämpningen av bestämmelser i någon annan lag eller förordning som ger någon rätt att få tillgång till data *eller skyddade data* eller som begränsar en sådan rätt.

Lagen påverkar inte heller tillämpningen av bestämmelser i någon annan lag eller förordning om skyddet av personuppgifter.

3 §

Om det i någon annan lag eller i en förordning finns mer långtgående krav i fråga om tillgängliggörande av data än i denna lag, ska de kraven tillämpas.

Om det i någon annan lag eller i en förordning finns mer långtgående krav i fråga om tillgängliggörande av data *eller skyddade data* än i denna lag, ska de kraven tillämpas.

4 §

I lagen avses med

begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande: en begäran om att data ska göras tillgängliga för vidareutnyttjande i enlighet med denna lag,

begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande: en begäran om att data *eller skyddade data* ska göras tillgängliga för vidareutnyttjande i enlighet med

denna lag *eller kapitel II i EU:s dataförvaltningsförordning,*

- bulknedladdning:* nedladdning av en avgränsad datamängd,
data: information i digitalt format oberoende av medium,
dynamiska data: data som uppdateras ofta eller i realtid för att vara aktuella och relevanta att vidareutnyttja,
forskningsdata: data som till någon del är offentligt finansierade, som samlas in eller framställs inom ramen för vetenskaplig forskningsverksamhet och som görs direkt tillgängliga för vidareutnyttjande genom en dataplattform som är allmänt åtkomlig,
gränssnitt: en regeluppsättning för dynamiskt datautbyte mellan programvaror,
maskinläsbart format: ett filformat som är strukturerat på ett sådant sätt att det enkelt kan läsas av ett datorprogram,
offentligt företag: ett företag som en eller flera myndigheter har ett bestämmande inflytande över och som är verksamt
- inom de sektorer som framgår av 2 kap. 1 § och 5–8 §§ lagen (2016:1146) om upphandling inom försörjningssektorerna,
 - som ett kollektivtrafikföretag enligt Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1370/2007 av den 23 oktober 2007 om kollektivtrafik på järnväg och väg och om upphävande av rådets förordning (EEG) nr 1191/69 och (EEG) nr 1107/70,
 - som ett lufttrafikföretag som har allmän trafikplikt enligt artikel 16 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1008/2008 av den 24 september 2008 om gemensamma regler för tillhandahållande av lufttrafik i gemenskapen, eller
 - som ett rederi inom gemenskapen som uppfyller förpliktelser vid allmän trafik enligt artikel 4 i rådets förordning (EEG) nr 3577/92 av den 7 december 1992 om tillämpning av principen om frihet att tillhandahålla tjänster på sjötransportområdet inom medlemsstaterna (cabotage),
- offentligt styrt organ:* ett sådant organ som avses i 1 kap. 18 § lagen (2016:1145) om offentlig upphandling eller en sammanslutning av sådana organ,
- skyddade data:* sådana kategorier av data som avses i artikel 3.1 i EU:s dataförvaltningsförordning,
- vidareutnyttjande:* bearbetning av data från den offentliga sektorn för valfritt ändamål,
värdefull datamängd: data som förtecknas i en genomförandeakt som har meddelats med stöd av artikel 14.1 i öppna data-direktivet,
öppna data-direktivet: Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1024 av den 20 juni 2019 om öppna data och vidareutnyttjande av information från den offentliga sektorn.

7 a §

Bestämmelserna om vidareutnyttjande av skyddade data ska endast tillämpas av myndigheter, dock inte av kultur- eller utbildningsinstitutioner.

8 §

Lagen ska tillämpas

1. när någon som har rätt att få tillgång till data enligt någon annan lag eller förordning framställer en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande,

2. när en myndighet eller ett offentligt företag på eget initiativ tillgängliggör data som omfattas av lagen i syfte att de ska kunna vidareutnyttjas, *eller*

3. när data lämnas till en statlig eller kommunal myndighet som ska använda dem i en konkurrensutsatt verksamhet som avser tillhandahållande av data.

Trots första stycket ska lagen inte tillämpas

1. när data, i andra fall än som avses i första stycket 3, lämnas

a) mellan statliga och kommunala myndigheter,

b) från ett organ som enligt 1 kap. 5 § andra stycket jämställs med en myndighet eller ett offentligt företag till en statlig eller kommunal myndighet, *eller*

2. när en statlig eller kommunal myndighet tillhandahåller data i en konkurrensutsatt verksamhet.

1. när någon som har rätt att få tillgång till data *eller skyddade data* enligt någon annan lag eller förordning framställer en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande,

2. när en myndighet eller ett offentligt företag på eget initiativ tillgängliggör data som omfattas av lagen i syfte att de ska kunna vidareutnyttjas,

3. när en myndighet på eget initiativ tillgängliggör *skyddade data* som omfattas av lagen i syfte att de ska kunna vidareutnyttjas, *eller*

4. när data lämnas till en statlig eller kommunal myndighet som ska använda dem i en konkurrensutsatt verksamhet som avser tillhandahållande av data.

1. när data, i andra fall än som avses i första stycket 4, lämnas

2 kap.

5 a §

En myndighet som tillgängliggör skyddade data för vidareutnyttjande ska ställa upp villkor för vidareutnyttjandet i enlighet med artikel 5 i EU:s dataförvaltningsförordning.

En myndighet som tillgängliggör skyddade data till en vidareutnyttjare som avser att överföra dem till tredjeland i enlighet med artikel 5.10 i EU:s dataförvaltningsförordning är skyldig att anmäla de överträdelser av artikel 5.14 som myndigheten får kännedom om till tillsynsmyndigheten enligt lagen (2024:000) med

*kompletterande bestämmelser till
EU:s dataförvaltningsförordning.*

En gemensam informationspunkt

6 a §

Den myndighet som regeringen bestämmer ska tillhandahålla en gemensam informationspunkt enligt artikel 8 i EU:s dataförvaltningsförordning.

En myndighet som tillgängliggör skyddade data för vidareutnyttjande ska informera den myndighet som tillhandahåller den gemensamma informationspunkten om sådana data och villkoren för vidareutnyttjande av dessa.

Behöriga organ enligt EU:s dataförvaltningsförordning

7 §

Den eller de myndigheter som regeringen bestämmer ska vara behöriga organ enligt artikel 7 i EU:s dataförvaltningsförordning.

3 kap.

1 a §

En myndighet som innehar skyddade data får ge någon en exklusiv rätt att vidareutnyttja dessa data endast om det är tillåtet enligt artikel 4 i EU:s dataförvaltningsförordning.

4 kap.

2 a §

En myndighet som tillgängliggör skyddade data för vidareutnyttjande får ta ut en avgift för tillgängliggörandet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om avgiften.

5 kap.

1 §

En myndighet ska inom fyra veckor avgöra ett ärende till följd av en begäran om tillgängliggörande av data för vidareutnyttjande.

Om en sådan begäran avser skyddade data ska ärendet avgöras inom åtta veckor.

Tidsfristen får förlängas med ytterligare fyra veckor, om en begäran är omfattande eller komplicerad. Myndigheten ska underätta sökanden om förlängningen och redovisa skälen för den senast tre veckor från den dag då begäran kom in.

Tidsfristen enligt första eller andra stycket får förlängas med ytterligare fyra veckor, om en begäran är omfattande eller komplicerad. Myndigheten ska underätta sökanden om förlängningen och redovisa skälen för den senast tre veckor från den dag då begäran kom in.

Denna lag träder i kraft den 2 augusti 2024.